

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ TŘETÍ ROČNÍK

5

Problémy stálého zvyšování kvality výcviku a výchovy vojsk

Celospolečenské úsilí za vyšší kvalitu, efektivnost a hospodárnost, vedené v duchu linie XVI. sjezdu Komunistické strany Československa a jednotlivých zasedání ÚV KSČ, na kvalitativně nové základně se v plné míře vztahuje i na podmínky v armádě. Chceme-li důsledně splnit linii XVI. sjezdu naší strany, musíme nejen dosažené pozitivní výsledky udržet, ale všechny síly a prostředky zaměřit k tomu, aby se dále zkvalitnila celková připravenost velitelů, štábů a vojsk.

Generální tajemník ÚV KSČ a prezident ČSSR soudruh Gustáv Husák na 7. zasedání ÚV KSČ řekl: „**Jde o to, vytvářet všude takovou politickou atmosféru, která bude napomáhat ofenzivnímu přístupu k úkolům a řešení problémů. Doba je taková, že všude se nároky zvyšují a musíme klást vysoké požadavky především na vedoucí kádry.**“ V ČSLA to znamená klást vysoké požadavky především na velitelský sbor. Od všech příslušníků ČSLA to vyžaduje posilovat odpovědnost za vsestranné, efektivní, kvalitní a hospodárné plnění výcvikových a výchovných úkolů, věcně a strážlivě hledat nové cesty k jejich řešení. Je zapotřebí počítat s tím, že bude nutné vypořádat se s mnoha novými a někdy i nepředvídatelnými problémy. To se bude vyznačovat větší obtížností a složitostí, kdy zdaleka nevystačíme s vžitou rutinou, se starými přístupy a s nízkými požadavky.

Máme-li dosáhnout vyšší kvality a efektivnosti ve výcviku a výchově vojsk, musíme především umět **optimálně využívat výsledků vědeckotechnického rozvoje.** V důsledku co nejtěsnějšího spojení vojenství s vědou a technikou stále dochází ke kvalitativním změnám ve vojenské činnosti. Soudobá vědeckotechnická revoluce má daleko vyhraněnější třídně politické aspekty. To ve svých důsledcích vede k tomu, abychom všude tam, kde to podmínky dovolí, uplatňovali nové formy a me-

tody výcviku a co neefektivněji využívali vynakládané prostředky.

V celkové přípravě vojsk je třeba **respektovat základní principy vědecké organizace výcvikového a výchovného procesu** tak, aby v co nejkratší době a za účelného vynaložení sil a prostředků byli vojáci schopni osvojit si vše potřebné pro úspěšné plnění bojových úkolů. Vyžaduje to využívat nejnovějších poznatků vojenské teorie a praxe, zejména zkušeností Sovětské armády. Cíl musíme vidět ve výchově politicky vyspělých, odborně a technicky vycvičených vojáků, oddaných komunistické straně a socialistické vlasti, připravených a odhodlaných kdykoliv splnit své vlastenecké a internacionální povinnosti.

Rostoucí složitost zbraní, bojové techniky a ostatních prostředků vyvolává potřebu stále kvalitnější připravených vojáků. Rozsah základních znalostí a návyků nezbytně požadovaných od vojáků základní služby vzrostl natolik, že nehlédě na vyšší stupeň jejich všeobecného vzdělání a kvalitnější předvojenskou přípravu, úspěšné plnění úkolů bojové a politické přípravy by bylo nemyslitelné, pokud výcvikový a výchovný proces nebude vysoce kvalitní a efektivní.

Z toho průkazně vyplývá, že zdokonalování zbraní, ostatní výzbroje a bojové techniky, zdokonalování forem a způsobů vedení bojové činnosti, posilování úlohy morálně politického faktoru v soudobých podmínkách války klade velmi vysoké požadavky na kvalitu výcviku a výchovy vojsk. Tyto požadavky se vztahují jak na velitele a příslušníky štábů, kteří výcvikový proces organizují a řídí, tak na samotné vojáky, kteří mají plně zvládnout vojenské mistrovství a stát se pevnými obránci socialistické vlasti. V jejich společné činnosti a v soustředění úsilí na stálé zvyšování kvality výcviku a výchovy je záruka vysoké bojové připravenosti a

bojové pohotovosti útvarů a svazků. Je na nejvyšší potřebné, aby důstojníci a všichni příslušníci armády si při organizaci a řízení výcviku a výchovy plně uvědomovali, že jeho hlavním posláním je příprava uvědomělých vojáků, kteří mají vysoké bojové, morální, politické a psychologické kvality zaměřené k dosažení vysoké bojové sladěnosti jednotek a útvarů.

Dále vyplývá to, že požadavky na organizaci, všestranné zabezpečení a zvyšování kvality výcviku a výchovy vojsk jsou a budou stále složitější. Pro zvýšení požadavky je nutné vytvářet odpovídající předpoklady. Jinak nemůže být dosaženo očekávaných výsledků.

Prvořadým předpokladem zvyšování efektivity a kvality výcvikového a výchovného procesu je **stálé uplatňování leninské zásady komunisticke ideovosti, stranickosti výcviku a výchovy, tvořivé využívání závěrů vojenské vědy, vojenského umění, vojenské pedagogiky a psychologie.** Velmi důležité je znát skutečnou situaci, mít úplné, přesné a včasné informace o činnosti vojáků u jednotek a útvarů; na základě přesných údajů vyvozovat správné závěry o stavu věci.

Leninovo heslo „učit se vojenskému umění jak se patří“ musí být v každodenní praktické činnosti důsledně realizováno. Podle tohoto hesla si vojáci musí získávat potřebné ideové politické a profesionální vojenské vědomosti, osvojovat si zbraně a bojovou techniku, zdokonalovat přípravu a schopnost mistrovsky plnit úkoly v jakýchkoli podmínkách bojové situace. Bezprostředním úkolem každého vojáka a každého kolektivu musí být racionálně využívat výcvikových hodin, šetřit prostředky a materiál, stále hledat a osvojovat si takové formy a metody výcviku, které v co největší míře odpovídají soudobým požadavkům. Jinými slovy řečeno, voják je třeba učit tomu, co nutně potřebuje v boji. To je dnes nevyhnutelná podmínka vysoké bojové pohotovosti a musí být důsledně plněna.

Zvyšování efektivity a kvality výcviku a výchovy rovněž napomáhá **umně využívání komplexního přístupu k řešení výcvikových a výchovných úkolů.** Komplexní přístup k plnění úkolů bojové a politické přípravy předpokládá neoddelitelnou jednotu výcviku, politické, vojenské a mravní výchovy vojáků. Umožňuje s co nejlepšími výsledky využít výcvikové doby, materiálové prostředky a zdroje a u vojáků vychovávat vysoké bojové, morální a psychologické hodnoty, v co nejkratší době jim dát potřebné vědomosti a návyky a dosáhnout bojové sladěnosti jednotek a útvarů.

Komplexnost zabezpečování úkolů polního výcviku, především v taktické přípravě, vyžaduje stanovit cíle cvičení, vymezit učební otázky a vytvářet takové situace, aby bylo možné procvíčit tematiku z dalších předmětů bojové přípravy. V taktické přípravě je nutné dosáhnout procvičení různých způsobů vedení bojové činnosti, organizovat ochranu proti zbraním hromadného ničení, plnit náročné střelecké úkoly, řídit bojová vozidla, plnit úkoly odborných příprav, zdravotnického, materiálního a technického zabezpečení. Takovou komplexnost je nutné prosadit i do velitelské a metodické přípravy na všech taktických stupních velení, včetně přípravy poddůstojníků základní služby.

Jedním ze základních předpokladů zvyšování kvality výcviku a výchovy vojsk je vysoká úroveň připravenosti velitelského sboru, především těch velitelů, kteří bezprostředně vojáka cvičí. Platí jednoznačně zásada, že učit úspěšně podřízené může jen ten, kdo je sám teoreticky na výši, zná daný problém a má dostatek praktických zkušeností.

Poznatky z praktické činnosti znovu potvrdily, že **prvořadou pozornost si zasluhuje příprava nižších velitelů,** zejména příprava velitelů čet — absolventů VKVŠ a velitelů družstev (osádek, obsluh). Do jejich přípravy je nutné vnést pravidelnost a cílevědomost. Velitelská shromáždění, metodická a odborná zaměstnání s nimi je třeba zaměřit na podstatné otázky, které jsou v souladu s plněním hlavních výcvikových úkolů. Zejména u velitelů čet — absolventů VKVŠ je třeba dbát na rozvíjení jejich taktického myšlení, rozšiřování teoretických znalostí a upevňování praktických návyků ve vedení a v řízení bojové činnosti jednotek z hlediska formování jejich velitelských vlastností. Otázky zvyšování náročnosti na velitelkou, metodickou a odbornou přípravu velitelů těchto kategorií musí být středem pozornosti nejen velitelů praporů, ale i příslušníků štábů pluků a v některých případech i příslušníků štábů divizí.

Základem vysokých morálních politických a pracovních kvalit každého důstojníka musí být komunistická ideovost a na ní založená jeho pevnost a důslednost při uplatňování politiky Komunistické strany Československa, uvědomělý vztah k vojenským povinnostem, náročnost vůči sobě i vůči podřízeným. Dále to musí být schopnost stále myslet na to, jak zdokonalovat svou řídicí práci a jak nejlépe ji zaměřovat k dosažení konkrétních a co nejlepších výsledků při zvyšování vycvičenosti a bojové připravenosti jednotky nebo útvaru. Důstojník musí být vzorem svým podří-

zeným v příkladném plnění úkolů, ve výkonu služby, ve veřejné práci i v osobním chování. Nic tak nepoškozuje autoritu důstojníka jako nerozhodnost, rozpor mezi slovy a činy. Důležité je mít stále živé kontakty s podřízenými, najít správnou cestu k nim a získat je pro kvalitní plnění stanovených úkolů. Každý příslušník velitelského sboru musí mít stále na mysli, že jádrem výcviku musí být konkrétní a soustavná práce s lidmi.

Velmi nebezpečné pro každého důstojníka je, začne-li zaostávat ve svém ideovém a odborném růstu, spokojuje-li se s dříve získaným množstvím vědomostí a začne-li nemožnost dalšího soustavného vzdělávání omlouvat množstvím úkolů a nedostatkem času.

Skutečnost je opravdu taková, že na samostatné studium má důstojník opravdu málo času. To vyžaduje naučit se tohoto času racionálně využívat, naučit se vidět to hlavní, to nejpodstatnější ve své práci, vidět to, na čem v prvé řadě závisí efektivnost výcvikového procesu a kvalita plnění úkolů, které jednotka nebo útvar má. Přitom je důležité umět si svou práci plánovat, organizovat a správně rozdělit síly a čas. Právě v tomto momentě začíná vědecká organizace práce.

Správná organizace činnosti velitelského sboru musí promyšleně spojit plánování pracovního času s nejracionalnějším rozdělením času na každodenním plnění úkolů jednotky, útvarů, štábů nebo zařízení. Je to tím nevyhnutelnější, čím složitější úkoly se plní a řeší v co nejkratších časových lhůtách. To svědčí o tom, že na racionálním využívání sil a času důstojníků přímo závisí nejen zvyšování úrovně jejich vlastní připravenosti, ale v nemalé míře i efektivnost a kvalita výcviku a výchovy vojsk.

Naučit se správně organizovat svou práci i činnost podřízených není pochopitelně jednoduché. Velmi důležité poslání při plnění tohoto úkolu patří vojenským školám. Vojenské školy musí dávat základy vysoké organizovanosti činnosti důstojníka, připravovat ho na iniciativní a tvořivý přístup k plnění úkolů a na vytrvalé doplňování a obnovování si svých vědomostí. Na upevňování a rozvoji těchto vlastností důstojníka se musí neustále podílet nadřízení velitelé, politické orgány, stranické a svazácké organizace. Avšak hlavní podmínkou úspěšné činnosti důstojníka a jeho nepřetržitého růstu musí být jeho neúnavná vlastní práce, činnost a ustavičné zdokonalování vědomostí a návyků. K tomu je třeba plně využívat různých nácviků, cvičení, řízení výcviku a jiných zaměstnání, v jejichž prů-

běhu se učí plnit novým způsobem celou řadu úkolů spojených s osvojováním si a vyžíváním zbraní, bojové techniky a s organizováním výcvikové a výchovné činnosti. Zkušenosti ukazují, že úspěchů dosahují ti důstojníci, kteří se vytrvale učí, zvyšují úroveň svých vědomostí, zdokonalují návyky a těchto tvůrčím způsobem využívají v každodenní praxi.

Jedním ze základních kritérií metodického mistrovství velitelů je dát podřízeným maximální objem vědomostí a vypěstovat u nich pevné návyky v co nejkratším čase. Tato skutečnost je přirozená, neboť požadavky na přípravu vojsk stále narůstají a délka vojenské základní služby zůstává stejná. To od velitelů vyžaduje hodně znát, neustále se učit, ovládat širokou řadu prostředků, forem a metod výcviku a výchovy a těchto tvořivým způsobem využívat. Pochopitelně, že soustřeďovat hlavní úsilí na nejdůležitější otázky vůbec neznamená, že ostatní otázky mohou zůstat stranou pozornosti velitele. Tyto tzv. „malíčkosti“, pokud budou přehlíženy, mohou znenadání přerůst ve velmi vážné problémy.

Bez stálého zdokonalování forem a metod výcviku a výchovy nemůžeme hovořit o zvyšování efektivnosti a kvality přípravy vojsk. Formy a metody výcviku a výchovy nesmí zaostávat za změnami, které probíhají v technickém vybavování útvarů a svazků a za změnami v zásadách a způsobech vedení bojové činnosti. Musíme však vidět, že promítnout současný výcvikový a výchovný proces do jedné a navždy platné metodiky by bylo těžké a vůbec to není potřebné. Ani jedna metoda nebo forma výcviku a výchovy, vzata izolovaně, nemůže zabezpečit náročnou přípravu vojáků a jednotek. Jedině široké a tvořivé používání jak tradičních a životem prověřených forem a metod výchovy a výcviku, tak i nových, které se zrodily v denní vojenské praxi, vytvářejí optimální podmínky pro zvyšování efektivnosti a kvality výcvikového a výchovného procesu.

Zdokonalování forem a metod výcviku a výchovy vojáků není jednoduchou záležitostí. Vyžaduje to tvořivost, iniciativu, cílevědomost a vytrvalost. Důležité je postupně po dílčích poznatcích shromažďovat nové, všestranně je prověřovat a potom dále rozvíjet. Je to trpělivá a každodenní práce, která vylučuje setrvačnost, bránění novému a zavádění jakékoli iniciativy bez důkladného ujasnění skutečné užitečnosti. Musíme vidět, že při různorodosti forem a metod výcviku a výchovy vojáků je možné stanovené cíle splnit jedině tehdy, plnili-li se výcvikové a výchovné úkoly

s plným vynaložením sil. V obsahu a charakteru výcvikového a výchovného procesu se musí odrážet stav a perspektiva vojenství, podmínky prostoru bojové činnosti, bojové možnosti vlastních vojsk a vojsk pravděpodobného nepřítele, jeho silné a slabé stránky. To jsou obecné požadavky na výcvikový a výchovný proces vojsk. Z nich vyplývají některé závěry pro konkrétní práci při výcviku a výchově vojáků.

Trvalou podmínkou efektivnosti výcvikového a výchovného procesu při taktických cvičeních se musí stát přísná organizace, poučnost a vytváření situací, které vyžadují od vojáků plné vypětí duševních a fyzických sil, maximální výchovu, iniciativu a tvořivost. Zlehčování a zjednodušování není přípustné, vážně poškozuje a snižuje kvalitu výcviku a výchovy. Je nepřijatelné zejména proto, že brzdí správnou přípravu vojáků na soudobý boj a oni získávají nesprávné představy, což by nemělo dobré následky ve skutečné situaci.

Musíme mít stále na zřeteli, že schopnost vojáka dovést k plnění uložených úkolů a povinností plnit je v jakýchkoli podmínkách bojové situace je hlavním a rozhodujícím ukazatelem efektivnosti a kvality výcvikového a výchovného procesu. Jaké úroveň tento ukazatel dosáhne, to do značné míry závisí na ideové teoretické a profesionální úrovni, na metodickém mistrovství velitelských, politických a inženýrsko-technických kádru.

Důležité je získávat a včas zobecňovat dobré zkušenosti a tyto cílevědomě zavádět do praxe bojové přípravy a do výchovy vojáků. Jde zejména o využívání zkušeností, získaných při velkých cvičeních, která byla uskutečněna v podmínkách maximálně blízkých skutečné bojové situaci. Pozorný a citlivý vztah k získaným zkušenostem je důležitou podmínkou spolehlivého postupu vpřed. Dobrých zkušeností se však musí využívat tvořivým způsobem, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám, v jakých se dané úkoly řeší, s přihlédnutím k jednotlivým druhům vojsk, jejich organizační struktuře a vybavenosti zbraněmi a bojovou technikou.

Na všech velitelských stupních je třeba plně docenovat těsnou a bezprostřední spojitost mezi efektivností výcviku a výchovy a stavem kázně. Vysoká organizovanost života a důsledné plnění ustanovení základních řádů umožňuje rychlé a sladěné plnění úkolů, přesnou realizaci programů bojové přípravy a výcvikových plánů a dosažení maximálních výsledků z každé výcvikové hodiny. To znamená, čím vyšší je kázeň v jednotce a útvaru, tím vyšší je kvalita a efektivnost výcviko-

vého a výchovného procesu. Pochopitelná je i opačná spojitost: čím lépe je organizovaný výcvik a výchova vojáků, tím větší je jejich vliv na upevňování vojenské kázně. Je potřebné, aby tuto dialektickou závislost si vždy důstojníci uvědomovali při každodenní organizaci výcvikového a výchovného procesu, neboť každý jednotlivý projev neorganizovanosti negativně ovlivňuje kvalitu zaměstnání, poškozuje výchovu lidí a může mít vážné následky při plnění úkolů bojové a politické přípravy.

Je naprosto jasné, že vysoké efektivnosti a kvality výcvikového a výchovného procesu nemůžeme dosáhnout bez plného využití soudobých učebních a výcvikových základů a jejího stálého rozvoje. Učební a výcvikové základna ve vojenských výcvikových prostorech i v mírových posádkách je dobře vybudována. Máme celou řadu výcvikových zařízení, která všestranně a kvalitně zabezpečují plnění úkolů v polním výcviku, zejména ve střelecké a odborné přípravě a v řízení bojových vozidel. Aby však výcvikové základna odpovídala soudobým požadavkům, musí se nepřetržitě rozvíjet. V praxi to znamená, že úsilí velitelů, konstruktérů a vynálezců by mělo být zaměřeno na vývoj trenážerů, simulátorů a jiných moderních výcvikových prostředků, které imitují palbu, ukazují efektivnost ničení cílů a účinnost dalších výcvikových prostředků. Dosavadní praxe potvrdila, že zavedené prostředky a výcvikové pomůcky vytvářejí podmínky pro zkracování času na přípravu vojáků všech kategorií, zejména vojáků — specialistů a napomáhají intenzifikovat výcvikový a výchovný proces. Důležité však je zabezpečit jejich nejlepší využití. Nestačí však jenom moderní učební a výcvikovou základnu vybudovat. Stejnou pozornost je nutné věnovat její pravidelné údržbě a ošetřování, aby stále byla v provozuschopném stavu.

Jedním z velmi důležitých a účinných prostředků v rukou velitelů ke zvyšování efektivnosti a kvality výcvikového a výchovného procesu je **socialistické soutěžení**. Socialistické soutěžení — ve vlastním podstatě jako projev uvědomělosti, iniciativy a tvořivosti — proniká do všech článků výcvikového a výchovného procesu. Správně organizované socialistické soutěžení a spravedlivé hodnocení dosahovaných výsledků mobilizuje vojáky k vysoké kvalitnímu plnění úkolů bojové a politické přípravy, k dosahování výtečných výsledků, ke zvyšování úrovně a připravenosti třídních specialistů.

Při řízení socialistického soutěžení je bezpodmínečně nutné plně využívat do-

savadních dobrých zkušeností z jeho organizace a usměrňovat je především na kvalitní plnění náročných úkolů, nedovolit formální přístup, odpovědně, náročně a adresně hodnotit dosahované výsledky. Je nezbytné více rozvíjet soutěživost při zaměstnancích za výtečné plnění norem a posilovat ideově politický, morální a výchovný vliv soutěžení.

Při zvyšování efektivnosti a kvality a výchovy výcviku zaujímá velmi důležité místo úroveň organizátorské a řídicí práce, zejména správné plánování, které musí odpovídat novým vyšším požadavkům a novým náročnějším podmínkám. Bezpodmínečně je nutné, aby na každém velitelském stupni byl plán reálný a aby jeho plnění bylo všestranně zabezpečeno. Bez pevného a reálného plánu nemůže být dosaženo efektivního a kvalitního plnění úkolů bojové a politické přípravy a tím i vyšší připravenosti vojsk. To vyžaduje od velitelů a příslušníků štábů především hluboce promyšlený přístup ke zpracování výcvikových plánů, umění hospodřit s časem a efektivně využívat všech vynakládaných prostředků. Nestačí však jen zpracovat reálný plán, ale jeho plnění musí být všestranně zabezpečené, a to po stránce kádrové, materiálně technické, organizační, ale hlavně ideově politické. Přitom je důležitá prověrka a kontrola plnění plánovaných úkolů a náročné hodnocení dosahovaných výsledků.

Zkvalitnění plánování vyžaduje, aby byly respektovány jednotlivé velitelské stupně a plánovalo se ze stupně na stupeň, aby každý velitelský stupeň řešil ta opatření, která vyplývají z jeho místa a úlohy v procesu řízení bojové a politické přípravy. Dosažením větší diferencovanosti a konkrétnosti při plánování úkolů se zvyšuje realita a autorita plánů, které vytvářejí i lepší podmínky pro zkvalitňování výcvikového a výchovného procesu.

Ke splnění linie XVI. sjezdu KSČ, ke zvyšování efektivnosti a kvality výcvikového a výchovného procesu je přijímána celá řada konkrétních opatření. Plnění těchto opatření je třeba zabezpečovat družnou společnou prací a soustředěním jednotného úsilí velitelů, příslušníků štábů, politických orgánů, stranických a svazáckých organizací na rozhodující směry. Vždy platila a stále platí zásada, že výsledky práce velitele bezprostředně závisely na dovedném využívání vlivu stranických a mládežnických organizací, iniciativy a zkušeností komunistů k úspěšnému plnění úkolů bojové a politické přípravy a upevňování kázně. To vše vyžaduje, aby pojmy efektivnost, kvalita, důslednost, náročný a kritický přístup k hodnocení dosahovaných výsledků se staly pro velitelský sbor a pro politické orgány obsahem jejich každodenní činnosti.

V každodenní praxi je třeba účinněji prosazovat důsledné a náročné plnění funkčních povinností, ustanovení řádů, předpisů a rozkazů. Současně s tím rozvíjet iniciativu podřízených, jejich aktivní přístup k uloženým úkolům a poskytovat jim účinnou pomoc při jejich plnění.

Nedílnou součástí organizátorské a řídicí práce je rovněž rozborová činnost. Má-li být rozborová činnost účinná, je potřebné, aby v rozborech zpracovávaných na všech velitelských stupních bylo jasně a konkrétně rozlišeno co se daří, co je třeba posilovat, v čem jsou slabiny, jaké jsou a jaké se rysují problémy a obtíže, které musí být řešeny a překonány. Přesvědčivé musí vyplynout, či zasluhou bylo dosaženo kladných výsledků, kdo adresně nese odpovědnost za zjištěné nedostatky, koho je třeba pochválit nebo odměnit a koho vzít k odpovědnosti za zjištěný stav. Hlavní úsilí musí být zaměřeno na zjištění slabých míst v práci a na určení příčin nedostatků. Z toho vyplývá, že kvalitní rozborové činnosti je přímo závislá na úrovni kontrol. Nevyplnou-li z kontrol kvalitní závěry a podklady, nemohou být ani kvalitně zpracovány rozborové. Nedostatky z kontrolní činnosti se tedy záporně odrážejí i v rozborech.

Poznatky z praktické činnosti ukazují, že dobré úrovň rozborové činnosti dosahují ty velitelské stupně, které

— z rozborů odstranily obecnost, formalnost a povrchnost,

— zpracovávaným rozborovým dokumentům věnují dostatečnou pozornost a jednotlivé podklady podrobněji patřířné korekci,

— v dostatečné míře zevšeobecňují dobré zkušenosti z výchovy a výcviku,

— na základě kvalitních závěrů usměrňují úsilí velitelů, příslušníků štábů a politických orgánů, za účinné pomoci stranických a svazáckých organizací, ke splnění těch opatření, která zabezpečí zjednotění nápravy na hodnoceném úseku činnosti.

Vojenská činnost a její předpokládané proměny

Oblast vojenské činnosti je a bude i nadále stále výraznějším průsečíkem vědeckých, technických a sociálních vlivů a důsledků vědeckotechnického pokroku, jakož i vojskopolitických a sociálně ekonomických potřeb a požadavků Československé lidové armády, socialistické společnosti a společenství socialistických států. Je a bude i nadále oblastí, ve které se bude výrazně promítat základní rozpor současného třídně rozděleného světa a revoluční úloha společenství socialistických zemí i jejich ozbrojených sil při jeho řešení v zájmu míru, společenského pokroku a socialismu.

V komplexu otázek, které souvisí s obranou socialismu a míru, zaujímá proto analýza vojenské činnosti významné místo a je jí oprávněně věnována pozornost i z prognostického hlediska. Hluboké poznání obsahu, charakteru, struktury a funkcí vojenské činnosti tvoří jeden z vědeckých podkladů pro posuzování základních směrů další výstavby armády a zvyšování její bojovosti, jakož i pro posuzování rozvoje jednotlivých oblastí jejího života a práce. Mezi ně patří rovněž oblast kvalifikace vojáků z povolání, systém výchovy a vzdělávání a kádrové práce.

Základní procesy, které probíhají v oblasti práce v celospolečenském měřítku, nacházejí svůj odraz i ve vojenské činnosti. Stejně jako v celé oblasti práce, tak i ve vojenské činnosti podmiňují a ovliv-

ňují marxismus-leninismus vymezuje vojenskou činnost jako **zvláštní formu společenské práce**, která se historicky vyčlenila a konstituovala jako zvláštní odvětví společenské dělby práce současně se vznikem antagonistických tříd ve společnosti. Svým původem je vojenská činnost činností sociální.

Z tohoto základního hlediska je oblast vojenské činnosti posuzována a současně jsou analyzovány její cíle, charakter a společenské funkce, jakož i ty faktory, které určují její další vývoj. V posledním období se právě tyto otázky stávají předmětem značné pozornosti vojenskoodborné literatury, zejména sovětské.

Je to zcela pochopitelné, uvážíme-li, že do vojenské činnosti se bezprostředně promítají důsledky vědeckotechnického rozvoje armády a jimi vyvolané změny v operačním a bojovém použití druhů vojsk, v organizační struktuře, systému velení a zabezpečení armády apod. Proměny vojenské činnosti vyvolávají řadu důsledků v oblasti dělby práce, v profesionální a kvalifikační struktuře příslušníků armády. Přitom poznání těchto důsledků tvoří jeden z rozhodujících předpokladů pro tvorbu koncepce přípravy vojenských kádru.

ňují socialistické společenské vztahy její podstatu a sociální funkci.

Proto také v oblasti společenské práce a ve vojenské činnosti jako její zvláštní formě můžeme nalézt řadu společných ry-

sů, tendenci a zákonitosti. Při posuzování jejich konkrétního projevu a důsledků musí být ale respektovány specifické rysy vojenské činnosti, armády a vojenství a sledováno to, jak se některé procesy celospolečenské povahy v podmínkách vojenské činnosti modifikují.

Hlavní tendence ve vývoji vojenské činnosti jsou vyvolány především vědeckotechnickou revolucí ve vojenství, která je spjata s kvalitativními změnami v oblasti bojové techniky. Výrazem těchto kvalitativních změn je zejména vznik zvlášť mohutných prostředků bojového ničení (termojaderné hlavice), prostředků bojové dopravy (rakety), prostředků bojové přepravy (ponorky s jaderným pohonem vybavené raketami s jadernou hlavicí, různá pohyblivá odpalovací zařízení, letadla — nosiče, lodě s raketovou výzbrojí apod.), vybavené odpovídajícími prostředky automatického řízení, které využívají kvalitativně nové řídicí a zabezpečovací techniky.

Kvalitativní změny v oblasti vojenské techniky a jí vyvolané zásadní změny ve způsobech vedení ozbrojeného zápasu, operace a boje představují ve vojenství kvalitativní, revoluční skok. Jeho význam a důsledky se nevyčerpávají pouze v oblasti techniky, ale vnášejí kvalitativně nové rysy i do vzájemného vztahu člověka a techniky ve válce. Dialektická jednotu člověka a vojenské techniky vytváří armádu určité společnosti a určuje specifiku vedení bojové činnosti.

V této jednotě, pojímané zpravidla jako systém „člověk—vojenská technika“, je rozhodujícím článkem člověk jako subjekt vojenské činnosti, přičemž vojenská technika na kterémkoli stupni svého rozvoje plní úlohu nástroje vojenské činnosti. Pro dosažení vítězství ve válce mají mimořádný význam osobní a duchovní kvality člověka, jeho morální politické předpoklady.

Z tohoto zorného úhlu je posuzován vliv vědeckotechnického rozvoje armády na oblast vojenské činnosti jejich příslušníků a odtud jsou vyvozovány hlavní a dílčí tendence projevující se ve vývoji této činnosti. Jde o takové tendence, jako jsou např. změny ve funkcích velení, změny v bezprostřední účasti člověka v ozbrojeném střetnutí s nepřitelem, změny v dělbě a organizaci vojenské činnosti, změny v náročnosti a namáhavosti vojenské činnosti apod.

Analýza proměn vojenské činnosti v současném období i v perspektivě vychází z těchto hlavních tendencí a současně se zabývá celou řadou otázek dílčího charakteru, které zcela bezprostředně ovliv-

ňují a modifikují další vývoj této činnosti.

Zabývá se především procesy a vývojovými trendy v oblasti **dělbý vojenské činnosti** vojáků z povolání. Dosavadní poznatky svědčí o tom, že rozvoj dělbý vojenských činností probíhá a bude probíhat i nadále jak ve vertikálním směru (tj. mezi jednotlivými stupni velení a řízení), tak ve směru horizontálním (tj. mezi jednotlivými druhy vojsk a služeb, jakož i v jejich rámci).

Proměny v oblasti dělbý práce se promítají nejen do vlastních výkonných činností příslušníků armády, ale stále výrazněji ovlivňují systém velení a řízení. V souvislosti s tím se prohlubuje dělba práce vojáků z povolání v oblasti získávání a zpracování informací, v rozhodovacím procesu, jakož i ve vlastní výkonné činnosti při realizaci přijatých rozhodnutí.

Výrazným rysem dalšího období bude pokračující vnitřní dělba mezi člověkem a strojem, která se bude realizovat nejen ve vztahu k vojenské technice a zbraňovým systémům, ale která bude stále více ovlivňovat rovněž oblast velení a řízení, včetně jejího zabezpečení (informačního, organizačního, technického apod.).

Pro další vývoj dělbý vojenských činností vojáků z povolání bude charakteristickou prohlubující se dělba práce mezi polním a teritoriálním systémem velení, mezi získáváním vědeckovýzkumných poznatků a jejich využíváním v praktické činnosti vojsk a štábů.

Důsledky prohlubující se dělbý vojenských činností se promítanou především do obsahu a charakteru práce vojáků z povolání a ovlivní rovněž obsah a charakter jednotlivých vojenských profesí této kategorie příslušníků armády. Významnou měrou ovlivní složitost práce vojáků z povolání a zvýší nároky na jejich všestrannou kvalifikaci.

Vliv probíhajících procesů v oblasti dělbý vojenských činností se bude promítat i do procesu formování vojenských profesí. Zvýrazní zejména potřebu takového koncipování jednotlivých vojenských profesí, aby tyto zahrnovaly širší okruh věcně i organizačně souvisejících znalostí a dovedností, využitelných v různých služebních funkcích a formovaných jak ve vojenské škole, tak v samotné vojenské praxi. Procesy v oblasti dělbý vojenských činností se promítanou rovněž v meziprofesi mobilitě důstojníků a praporčíků a podnítí další rozvoj tzv. mezioborové přípravy posluchačů vojenských škol.

Významným důsledkem procesů v oblasti vojenské činnosti a její dělbý jsou **postupné proměny obsahu a charakteru vojenských profesí důstojníků a praporčíků.**

Obsahové proměny vojenských profesí se budou týkat všech jejich stránek. V souvislosti s narůstající úlohou lidského faktoru a morálně politického stavu vojsk v soudobém boji, jakož i v souvislosti s narůstajícím výchovným posláním armády v podmínkách mírové výstavby, bude docházet k podstatnému rozšiřování a prohlubování ideově politického obsahu vojenských profesí důstojníků a praporčíků ČSLA. Zvláště výrazně se to bude projevovat u profesí velitelů a náčelníků na jednotlivých stupních řízení.

Nové požadavky na oblast velení a organizátorské činnosti a probíhající proměny ve funkcích velení ovlivní velitelský a organizátorský obsah vojenských profesí, realizovaný ve stále větší míře v podmínkách rozvíjejícího se automatizovaného systému velení v mírových i polních podmínkách.

U řady vojenských profesí, zejména pak u profesí velitelů, náčelníků a štábních pracovníků se bude rozšiřovat funkční náplň jejich činnosti. Narůstající rozsah funkční náplně bude ale současně limitován reálnými možnostmi jejího vykonávatele a může se dostávat s nimi do rozporu. Vzhledem k tomu, že k takové situaci dochází již v současné době (např. u vševojskových velitelů), jsou hledána různá řešení. Prosazuje se automatizace velení, která ovšem nemůže nahradit to hlavní v činnosti velitele, tj. rozhodování. Hledají se opatření v oblasti dělby vojenské činnosti v rámci štábů, s čímž souvisí vznik některých nových odborností a funkcí na vševojskových štábech. Jsou přijímána opatření k dokonalejší organizaci a koordinovanosti práce štábních pracovníků, přičemž se projevují tendence k prohlubování jejich specializace. Současně ale i tendence určité univerzality ve štábní práci s ohledem na požadavky vzájemné zastupitelnosti. Důraz je kladen na rozvíjení metodiky práce štábů při organizaci a řízení bojové činnosti. Na štábech se stává perspektivní profese štábních praporčíků s různým odborným zaměřením, jejíž rozvoj je mj. vyvolán zaváděním automatizovaného systému velení.

Kvalitativně nové nároky vyplývají z rychlého rozvoje technického obsahu vojenských profesí, což se projevuje nejen u vojenskoinženýrských profesí důstojníků a technických profesí praporčíků, ale i u profesí velitelů, náčelníků a štábních pracovníků. Značně narůstají funkční povinnosti vojáků z povolání z hlediska jejich vztahu k vojenské technice, zbraním a zbraňovým systémům. Rozšiřují se rovněž úkoly, které souvisí s materiálně technickým zabezpečením; dochází k růstu vo-

jenských profesí materiálně technického charakteru.

Dochází rovněž k dalšímu růstu vojenskoodborného obsahu vojenských profesí a v souvislosti s tím i k rozšiřování odborné náplně v rámci jednotlivých služebních funkcí.

Obsahové proměny vojenských profesí probíhají u jednotlivých druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb s rozdílnou intenzitou v závislosti na stupni jejich vědeckotechnického rozvoje.

Můžeme předpokládat, že tyto obsahové proměny neovlivní tradiční vymezení a strukturu vojenských profesí důstojníků a praporčíků. I nadále zůstanou zachovány základní vojenské profese důstojníků jako je velitel, náčelník, vojenský inženýr, štábní pracovník, týlový pracovník, pracovník materiálně technického zabezpečení a další, jakož i vojenské profese praporčíků (jako je velitel, náčelník, výkoný praporčík, specialista technické služby, specialista týlové služby, specialista radiotechnické a spojovací služby, pracovník materiálně technického zabezpečení a další).

Současně ale můžeme předpokládat, že tyto proměny se promítnou s rozdílnou intenzitou do obsahu jednotlivých vojenských profesí. Zvláště výrazně se projeví u těch vojenských profesí, jejichž obsah a charakter bude ovlivňován zaváděním automatizovaných systémů velení (profese velitelů, náčelníků a štábních pracovníků), zaváděním nové vojenské techniky, zbraní a automatizovaných zbraňových systémů (profese vojenských inženýrů a praporčíků — specialistů technické služby).

Konkrétním výrazem obsahových změn vojenských profesí bude poměrně rychlý pohyb vojenských odborností (ČVO), popřípadě i vznik některých nových služebních funkcí důstojníků a praporčíků.

Značný pohyb vojenských odborností je patrný i z dosavadního vývoje profesionální struktury ČSLA. Např. za období od roku 1963 (kdy byl vydán předpis Kádr-2-2) do roku 1980 (kdy byl tento předpis novelizován a vydán s označením Všeob-P-11) došlo nejen k celkovému zvýšení počtu vojenských odborností asi o 9,5 %, ale i ke zvýšení počtu vojenských odborností určených pro důstojníky a generály o téměř 12 %. Tyto změny se netýkaly pouze počtu vojenských odborností, ale zejména jejich obsahu a vymezení. Rozsah změn dosáhl počtu 145 a projevil se zejména tam, kde docházelo k prudkému rozvoji vojenské techniky. To bylo patrné např. u vojenských odborností PVOS a PVO PV, kde za uvedené období došlo k padesáti změnám. V novém předpise

Všeob-P-11 jsou stanoveny vojenské odbornosti pro 43 druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Zahrnují asi 495 ČVO pro důstojníky a praporčíky ČSLA.

Můžeme předpokládat, že vývoj vojenských odborností bude probíhat cestou jejich další diferenciace. Nemůžeme vyloučit ani opačnou tendenci, tj. integraci některých vojenských odborností směrem k univerzalizaci. To bude záviset na stupni unifikace vojenských činností, na základě jejich hlubokého osvojení a poznání obecných a společných rysů. Integrace některých vojenských odborností bude zpravidla vymezena potřebou zajistit splnění značného rozsahu různorodých úkolů s omezeným počtem vojáků z povolání na jednotlivých stupních velení. Bude rovněž žádoucí z důvodů potřeby zvýšit odolnost míst velení.

Pro vývoj **charakteru vojenské činnosti** důstojníků a praporčíků bude typickou změna vzájemného poměru fyzické a duševní práce. V rámci všech vojenských profesí důstojníků a praporčíků dojde pravděpodobně k růstu duševní práce a k poklesu práce fyzické. Vývoj bude probíhat nerovnoměrně, výraznější bude u vojenských profesí důstojníků než u profesí praporčíků. Rovněž v rámci jednotlivých vojenských profesí bude poměr fyzické a duševní práce rozdílný, a to v závislosti na obsahu profese, na specializaci podle druhů vojsk a služeb a vojenské odbornosti, jakož i v závislosti na funkčním zařazení na jednotlivých stupních velení.

Největší objem duševní práce bude typický pro důstojnické profese na vyšších stupních velení (svazek, svaz), zejména u velitelů, náčelníků štábů, odborných náčelníků a u značné části štábních pracovníků. Značný objem duševní práce bude typický i pro některé vojenskoinženýrské profese na vyšších stupních velení a u některých vojenských inženýrů — specialistů pro výpočetní techniku, pro zbraňové a technické systémy RVD, PVOS, PVO PV, RTZ, letectva, spojovacího vojska apod.

Růst duševní práce bude spojen s rostoucími nároky na účast vědomí, paměti a vůle na pracovní činnosti, na rozvoj tvůrčího myšlení a aktivity — zejména v rozhodovacím procesu. Předpokládá se rovněž značný stupeň samostatnosti a a vlastního podílu při tvorbě obecných a dílčích cílů, prostředků a metod jejich realizace, vysoký stupeň tvořivosti při řešení nových situací, a to vše za podmínek značného duševního vypětí a vysoké osobní odpovědnosti v koncepci a operativní činnosti. Rovněž se předpokládá pokles podílu operativních prací a růst prací tvůrčího a koncepčního charakteru, ze-

jména v rámci vojenských profesí na vyšších stupních velení.

Bude se rovněž zvyšovat **složitost práce** vojáků z povolání. Tento proces bude probíhat nerovnoměrně, v závislosti na vývoji a zavádění vojenské techniky, rozvoji operačního a bojového použití vojsk na rozvoji systému velení (řízení) a organizační struktury.

Nejvýraznější růst složitosti práce se předpokládá u velitelů, náčelníků, štábních pracovníků, vojenskoinženýrských a týlových pracovníků na vyšších stupních velení, které můžeme v rámci používané šestimístní stupnice složitosti práce zařadit do pátého stupně (tj. činnosti složitě spojené s různorodou prací) a zejména do šestého stupně (tj. činnosti velmi složitě). Nemůžeme vyloučit, že některé vojenské profese důstojníků, zejména profese perspektivní a spjaté s vědeckotechnickým rozvojem a automatizací, mohou postupně přecházet do vyššího stupně složitosti práce.

Narůstající složitost vojenských činností může ovlivnit dosavadní systém dělby práce v armádě a vést k profesionalizaci některých vojenských odborností, popřípadě ke vzniku nových služebních funkcí. Tato profesionalizace bude ale omezeného rozsahu a projeví se zejména u těch vojenských odborností a služebních funkcí, kde nebude možné ani účelně dosáhnout u vojáků základní služby potřebné kvalifikační úrovně pro výkon funkcí u složitě vojenské techniky a zbraňových systémů (např. u funkcí operátorů apod.). Proces částečné profesionalizace vojenských činností se bude týkat zejména praporčíků ČSLA, u kterých můžeme v souvislosti s tím očekávat vznik některých nových vojenských odborností, popřípadě i služebních funkcí.

Proměny obsahu a charakteru vojenských činností ovlivní **vzájemný vztah** mezi oběma největšími skupinami vojenských profesí, tj. mezi **profesemi vojenskoinženýrskými a velitelsko-štábními**. V souvislosti s vojenskotechnickým rozvojem armády a postupující automatizací se bude dále měnit poměr počtu velitelsko-štábních a vojenskoinženýrských kádřů.

Tento proces probíhá dlouhodobě a má velmi dynamický průběh, zejména u některých druhů vojsk. Např. v Sovětské armádě tvořily v roce 1954 technické kádře 18,4 % z celkového počtu důstojníků. V roce 1963 toto procento vzrostlo na 43,4 % a v roce 1971 na 45 %; u raketového vojska na více jak 70 %.

K obdobnému vývoji dochází i v ČSLA. Např. v roce 1953 činil počet technických kádřů z řad vojáků z povolání 18,7 %,

v roce 1962 již 30,2 % a od té doby dále roste. Velmi rychlý byl průběh tohoto procesu u těch druhů vojsk, kde je technický rozvoj nejvýraznější. Např. u vojsk PVOS byl koncem padesátých let poměr velitelských a inženýrskotechnických kádřů 4:1, v šedesátých letech (po přezbrojení novou technikou) 1:2,7, v současné době 1:2,5.

Proměny vzájemného vztahu mezi velitelsko-štabními a vojenskoinženýrskými profesemi se neprojeví pouze v narůstání počtu inženýrskotechnických kádřů. Promítnou se v samotném obsahu jednotlivých vojenských profesí, ve funkční náplni velitelů, náčelníků a štabních pracovníků, jakož i inženýrskotechnických pracovníků. Očekávané změny ve vojenství budou vyžadovat na jedné straně růst technické připravenosti velitelů, náčelníků a štabních pracovníků a na druhé straně prohloubení operačně taktické, řídicí a organizační připravenosti inženýrskotechnických pracovníků.

Vztah mezi velitelsko-štabním a inženýrskotechnickým zaměřením jednotlivých vojenských profesí se bude vyvíjet nerovnoměrně, v závislosti na jejich poslání, úloze a funkční náplni a současně i v závislosti na stupních velebení.

V souvislosti s tím se předpokládají určité integrační tendence mezi oběma skupinami vojenských profesí, které se projeví jako postupné sblížování jejich obsahu, při zachování jejich samostatnosti, která vyplývá z jejich rozdílného místa a úlohy v armádě, v řízení, organizaci a zabezpečení soudobého boje. Na tyto tendence musí rovněž reagovat systém kvalifikační přípravy vojáků z povolání.

Dosavadní poznatky z analýzy a prognó-

zy vojenských činností svědčí o tom, že v nadcházejícím období **zůstanou zřejmě zachovány všechny hlavní vojenské profese** důstojníků a praporčíků a že pravděpodobně nedojde ke vzniku zcela nových profesí.

Hlavní strukturální pohyb bude probíhat v rámci jednotlivých vojenských profesí a specializací a projeví se především v proměnách vojenských odborností a částečně i služebních funkcí důstojníků a praporčíků.

Z analýzy hlavních faktorů, které ovlivňují obsah a charakter vojenské činnosti důstojníků a praporčíků, jakož i z posouzení dosavadního a předpokládaného strukturálního pohybu vojenských profesí můžeme vyvodit závěr, že v nadcházejícím období se nepředpokládá masová meziprofesi mobilita v rámci sboru vojáků z povolání ČSLA. V souvislosti s přirozeným pohybem v rámci této socioprofesionální skupiny armády (tj. v souvislosti s průběhem služební dráhy vojáků z povolání, s jejich přechodem z jedné vojenské profese do druhé apod.) a v souvislosti s případným vznikem, respektive relativním osamostatněním (vyčleněním) některých vojenských činností (např. v rámci REB apod.) můžeme předpokládat, že bude docházet k dílčí meziprofesi mobilitě.

Výsledky analýzy a prognózy vojenské činnosti důstojníků a praporčíků vytvářejí mj. důležité a nezastupitelné podklady pro posuzování systému jejich kvalifikační přípravy, pro řešení základních otázek dalšího rozvoje kádrové práce a soustavy vojenského školství. Proto tato problematika tvořila nedílnou součást prognostických prací, které se zabývaly dalším rozvojem našeho vojenského školství.

Vymezené tendence a závěry o proměnách vojenské činnosti důstojníků a praporčíků ČSLA mají prognostický charakter. Naznačují pravděpodobný směr vývoje a jeho možné důsledky.

Systematická práce s poznatky a další upřesňování prognózovaných tendencí v souladu s vývojem praxe bude nejen trvalým úkolem řídicích orgánů a vědeckovýzkumné základny ČSLA, ale rovněž základní cestou k tomu, aby se předpoklady měnily ve skutečnost.

Místo sociologické analýzy v poznávací činnosti strany

Celoarmádní stranický aktiv, zaměřený k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ, stanovil i konkrétní požadavky na společenskovo vědní výzkumnou činnost, jakožto nedílnou součást poznávací činnosti strany v ČSLA.

Jde především o to, „... aby společenskovo vědní výzkumná činnost účinněji přispívala k teoretickému rozpracování a praktickému uplatňování leninských principů výstavby socialistické armády, rozpracovávání sociálně politických problémů budování vysoce moderní armády a upevňování bojové pohotovosti“. (Celoarmádní stranický aktiv k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA. Praha, Naše vojsko 1981, s. 28.)

V této souvislosti vystupuje do popředí otázka, jakou funkci může v rámci celého systému poznávací činnosti strany v ČSLA splňovat sociologická analýza?

Sociologická analýza představuje i v podmínkách socialistické armády komplexní a systematicky analyticko-syntetický a induktivně deduktivní proces, který na základě marxisticko-leninské teorie a dříve realizovaného vědeckého poznání má poskytovat vědecké informace o funkčních, kauzálních a zákonných souvislostech společenských jevů a vojenskopolitických procesů, které vznikají a působí v podmínkách socialistické armády, anebo komplexní vědecké informace, které jsou vyjádřením vzájemného vztahu armády a společnosti.

Zároveň jsme povinni vycházet z předpokladu, že při uplatňování jakékoliv analýzy ve vědeckém poznání (tzn. včetně uplat-

ňování sociologické analýzy) vycházíme z předpokladu, že analýza představuje globální výraz, který v sobě zahrnuje celou množinu forem poznání. Ty vzájemně souvisí, navazují na sebe a jsou předpokladem možnosti poznání a vyjádřením určité míry hloubky reálné skutečnosti.

Specifičnost marxisticko-leninské sociologické analýzy spočívá v tom, že na rozdíl od jiných společenských věd zkoumá zákonitosti a vzájemné souvislosti, které působí mezi různými sférami společenského života. To znamená, že každý společenský jev nebo proces je zkoumán ze všech významných aspektů společenských vztahů, souvislosti a vývoje.

Na rozdíl od sociologické analýzy, uplatněné v buržoazní vojenské sociologii (kde jde převážně o jednostranný empirismus), marxisticko-leninská sociologická analýza v dialektické jednotě postihuje:

- objektivní podmínky, kde sledované společenské jevy a procesy vznikají,
- promítnutí objektivních podmínek do vědomí jednotlivců, sociálních skupin a celých tříd,

- promítnutí společenských podmínek a sociálních vztahů do společenské aktivity objektu pozornosti.

Význam sociologické analýzy v ČSLA vyplývá v současné době především z její rostoucí úlohy při naplňování požadavku interdisciplinárního přístupu v marxisticko-leninské vojenské vědě. Zároveň vyplývá z významu poznávací činnosti strany, zaměřené na obsah vnitrostraničského života a účinnosti stranickopolitické práce v ČSLA.

Na celoarmádním stranickém aktivu k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ bylo zdůrazněno: „Větší pozornost je třeba věnovat zkoumání zákonitosti a principů stranickopolitické práce a efektivnosti jejího provádění.“ (Celoarmádní stranický aktiv k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA. Praha, Naše vojsko 1981, s. 29.)

Poznatky z vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA potvrzují, že sociologická analýza může být uplatněna při jakémkoli řešení vědeckého problému společenského charakteru. Prostřednictvím sociologické analýzy je možné všestranně sledovat a odhalovat nejen vývojové tendence sledovaných společenských jevů a procesů, ale i všestranné vědecké poznání realizace sociálně politických principů výstavby socialistické armády.

Při uplatňování sociologické analýzy ve vědeckém poznání v ČSLA jsme dále povinni vycházet z předpokladu, že sociologická analýza v poznávací činnosti strany odmítá jak abstraktní teoretizování, tak i povrchní deskriptivní přístup, který se realizuje na pomezí plochého empirismu a spatřuje těžiště svého přístupu v dotazníkovém šetření. Plní svou heuristickou funkci ve vědeckém poznání v ČSLA pouze za předpokladu, že je oproštěn od jednostranného psychologického a sociálně psychologického redukcionismu, především od neopozitivistického absolutizování statických údajů, které nepřekračují hranici empirické generalizace.

Jen taková sociologická analýza, která komplexně přistupuje k objektu své pozornosti z hlediska teoretických a metodologických východisek, interdisciplinárního přístupu, která zároveň a plně respektuje ekonomické, třídně politické a ideologické souvislosti, umožňuje postihnout nové vývojové tendence, spojené s realizací vojenské politiky strany v naší společnosti, včetně armády, postihnout nové zákonitosti a vývojové tendence, které jsou spojené s upevňováním bojové a politické přípravy naší armády.

Významnou otázkou při uplatňování sociologické analýzy v poznávací činnosti strany v podmínkách socialistické armády je vymezení jejího vztahu k výzkumu veřejného mínění.

Výzkum veřejného mínění v podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti neustále nabývá na významu. To potvrzuje i pozornost, která otázkám výzkumu veřejného mínění byla věnována na XXVI. sjezdu KSSS.

Při uplatnění metodologického principu komplexnosti ve vědeckém poznání v ČSLA a v poznávací činnosti strany vůbec je

nutné brát v úvahu, jak se jednotlivé společenské procesy promítají do vědomí jednotlivců, celých vojenských kolektivů, jak se odrážejí ve vědomí členů strany a celého stranického aktivu.

Výzkum veřejného mínění je orientován na přesně vymezené a ohraničené společenské procesy, a to na dynamiku vývoje vědomí jednotlivců, sociálních skupin, tříd i vojenských kolektivů. V popředí stojí zájem o všestrannou objektivní informaci, která se týká společenského vlivu různých událostí, opatření, konkrétní činnosti atd. Rozhodujícím činitelem, který determinuje gnozeologickou stránku a celkovou hodnotu výzkumu veřejného mínění, je poznávání subjektivní složky společenské skutečnosti explorativní cestou. Vycházíme přitom ze známé skutečnosti, že složky a elementy subjektivní stránky společenské reality nemůžeme na lidech bezprostředně pozorovat, protože jsou součástí jejich vědomí — psychického života.

Výzkum veřejného mínění je možné plně zahrnout do sféry pozornosti sociologické analýzy v socialistické armádě. Kvalitní výzkum veřejného mínění totiž může být zdrojem primárních informací pro další náročné vědecké poznání (např. sledování účinnosti ideově výchovné práce, kulturně výchovné práce, masové politické práce, individuální práce s lidmi, zjišťování vlivu cílů ideologie apod.).

Právě veřejné mínění ovlivňuje aktivní vztah k plnění stanovených cílů bojové a politické přípravy. Proto je nutné znát, jak se jednotlivá opatření v ČSLA promítají do vědomí jednotlivců a celých vojenských kolektivů, především pak jak se v kladném nebo záporném významu promítají do aktivní činnosti, zaměřené ve prospěch upevňování bojové pohotovosti v naší armádě.

Přitom je nutné brát v úvahu, že v sociologické analýze, která zkoumá aktivnost veřejného mínění, má trvalou platnost poznání o podmínkách přeměny duchovního jevu na stimuly činnosti lidí. Ty v ideologické rovině vystupují jako teoretické rozpracování otázek o potřebách, zájmech, cílech a idejích, které zdůvodňují nevyhnutelnost činnosti ve prospěch socialistické společnosti a její armády. Ve společenské psychologii se tyto potřeby, zájmy, cíle a ideje již neprojevují v teoretické rovině, ale ve formě přesvědčení, víry, ideologické orientace a pracovní činnosti. „Specifika společenské psychologie spočívá v tom, že uskutečňuje přeměnu přesvědčení, víry, orientací a jiných sociálně psychologických aspektů na reálné vztahy — na činnost.“ (Uledov, A. M.: Očerki metodologii poznání sociálních

javlenij. Moskva 1976, s. 96.) Komplexní analýza veřejného mínění cestou sociologické analýzy tedy dovoluje a umožňuje odhalovat nejen aktivní úlohu vědomí, ale i přesně určit jeho obsah, vysvětlit jeho závislost na ideové práci — přes rozsah potřeb a zájmů, které nacházejí svůj konkrétní odraz v praktické činnosti.

Při vymezování místa a úlohy sociologické analýzy poznávací činnosti strany v ČSLA vystupuje do popředí i otázka, jaký je rozdíl mezi sociologickou analýzou a vojenskociologickým výzkumem (též někdy uváděným jako empirický výzkum nebo konkrétně sociologický výzkum)? Sociologická analýza uzavírá celý proces sociologického vyjádření sledovaných jevů nebo vojenskopolitických procesů, a to až do úrovně teoretického zobecnění. Splňuje i významnou úlohu při získávání vědeckých poznatků prognostického charakteru. Ve své operativní podobě (realizuje se především na bázi vojenskociologického výzkumu a výzkumu veřejného mínění), z hlediska bezprostředních potřeb řídicí a organizační práce velitelů a politických orgánů, je v podstatě nástrojem k získání komplexních a všestranně ověřených sociologických informací. (Blíže viz: Grätzer, A.: Vybrané problémy vojenskociologického výzkumu. Bratislava VPA KG, 1977, s. 9—20.)

Proto sociologické informace musí být spolehlivé, hodnověrné, nesmí objevovat již objevené a obecně známé, musí být nezbytné a dostačující. Netrpělivost, úspěchanost, či zatajování vědeckých faktů, spekulativní postupy zde rozhodně nemají své místo.

Z hlediska naší pozornosti nás navíc zajímá, jakou úlohu může splňovat sociologická analýza v poznávací činnosti strany v ČSLA za předpokladu systémového přístupu. Sociologická analýza byla uplatněna při plnění vědeckovýzkumných úkolů v ČSLA v letech 1976—1980. Možnost jejího uplatnění byla ověřována při realizaci vědeckovýzkumných úkolů, zaměřených na obsahovou stránku činnosti ZO KSČ a CÚV KSČ, prohlubování vlivu strany a na otázky výcviku a výchovy atd. Takto získané poznatky byly uplatněny v širokém společenskovědním výzkumu, zaměřeném na účinnost výchovy a praktickopolitické přípravy kandidátů a mladých členů strany v ČSLA. V této souvislosti byly ověřovány z hlediska metodologické stránky poznávací činnosti strany tyto významné otázky:

— možnost uplatnění sociologické analýzy v souvislosti s využitím systémového přístupu ve vědeckém poznání,

— možnost uplatnění sociologického přístupu při všestranné analýze obsahu činnosti ZO KSČ z hlediska jejího prioritního postavení v péči o členskou základnu strany,

— místo výzkumu veřejného mínění při uplatnění sociologické analýzy tohoto obsahového zaměření.

Vycházelo se přitom z předpokladu, že systém výběru, výchovy a přípravy kandidátů a mladých členů strany je plněn v ČSLA prostřednictvím ideové výchovné a praktickopolitické činnosti politických orgánů, ZO KSČ, CÚV KSČ, politických pracovníků útvarů a jednotek, ručitelů a velitelů — komunistů. Cílem tohoto systému je výchova a praktická politická příprava takových členů strany, kteří mají všestranně plnit požadavky člena strany, vyplývající ze stanov a z vedoucí úlohy strany v naší armádě.

Při zkoumání obsahových problémů tohoto systému bylo nutné brát v úvahu, že vzhledem k rozdílnému místu a úkolům vojáků z povolání a základní služby, kandidátů a mladých členů strany má proces jejich výchovy a přípravy vedle obecných a společenských rysů také některé zvláštnosti a specifiky. To má svůj výraz i v organizačních formách, které jsou charakterizovány snahou jednotlivých článků systému o důsledné uplatňování diferencovaného přístupu k jejich výchově a praktickopolitické přípravě. Zákonitě je proto těžiště pozornosti soustředěno na vojáky z povolání, kteří tvoří rozhodující jádro členské základny stranické organizace.

Těžiště pozornosti uplatněné sociologické analýzy bylo především zaměřeno na:

— způsob výběru a praktickopolitické přípravy kandidátů a mladých členů strany jak z hlediska motivace vstupu do řad KSČ, tak z hlediska všech činitelů, které se na této činnosti podílejí,

— obsah, úroveň a účinnost vnitrostranické výchovy kandidátů a mladých členů strany včetně odrazu ideové politické připravenosti v jejich morálně politických vlastnostech a hodnotové orientaci,

— podíl kandidátů a mladých členů strany na vnitrostranickém životě v ZO KSČ a DO KSČ a jejich podíl při uplatňování vlivu strany na bojovou politickou přípravu,

— politickou angažovanost a příkladnost kandidátů a mladých členů strany i na rozvoj aktivity a iniciativy v jednotkách při plnění úkolů bojové pohotovosti.

Takto zaměřená sociologická analýza využívala poznatků a údajů, které byly získány jednak výzkumem veřejného mínění, názorů a stanovisek vybraného repre-

zentativního vzorku kandidátů z mladých členů strany v ČSLA, jednak pomocí formalizovaných rozhovorů s vybranými výbory ZO KSČ a předsedy ZO KSČ.

K získání komplexních informací byla udělána i analýza řídicích dokumentů politického oddělení svazků a stranických dokumentů CÚV a ZO KSČ, které se vztahovaly k otázkám výběru, výchovy a praktické politické přípravy kandidátů a mladých členů strany. Získané poznatky byly konfrontovány s výsledky, kterých dosahují kandidáti a mladí členové strany v bojové a politické přípravě, kázní a příkladností při rozvoji aktivity a iniciativy u útvaru. Realizovaná sociologická analýza tohoto obsahového zaměření přinesla celou řadu podnětných vědeckých poznatků z hlediska dalšího prohloubení účinnosti systému výběru, výchovy a praktickopolitické přípravy kandidátů a mladých členů v ČSLA.

Výzkum potvrdil možnost uplatnění sociologické analýzy při vědeckém zkoumání tak významné ideově politické a organizační činnosti strany, která je spojena se zkvalitněním její členské základny. Dále se potvrdilo: aby sociologickou analýzou

mohly být postihovány obsahové problémy vlastní činnosti strany a účinnosti stranickopolitické práce, je nutné přesně dodržovat všechny metodologické principy poznávací činnosti strany, s těžištěm pozornosti na princip komunistické stranickosti. Zároveň je nutné plně se opírat o metodologickou funkci vědeckého komunismu a teorie výstavby strany a stranickopolitické práce v ozbrojených silách a využívat poznatků, které byly získány prostřednictvím ostatních hraničních společenských věd zabývajících se problematikou vojenství, jako je např. vojenská psychologie, vojenskoso sociální psychologie, vojenská pedagogika atd.

Pro další rozvoj vědeckého poznání v ČSLA tento výzkum potvrdil i možnost uplatnění správně realizované sociologické analýzy na všechny obsahové problémy, které jsou spojené s touto činností strany, která je spojena s uplatňováním vedoucí úlohy strany v ČSLA. Je však potřebné vždy přesně vymezit, co bude objektem její pozornosti v rámci řešeného vědeckého problému i co bude zdrojem výchozích informací a objektivních poznatků.

Úloha objektivních podmínek a subjektivního činitele ve válce, v ozbrojeném zápase

Válka, ozbrojený zápas, právě tak jako každá jiná společenskopraktická aktivita představují složitou vzájemnou interakci, vzájemné působení, ovlivňování a podmínování mezi objektivními podmínkami na jedné straně a subjektivními činiteli na druhé straně.

Jakou úlohu hrají objektivní podmínky ve vztahu k subjektivnímu činiteli?

Především objektivní podmínky představují a plní úlohu **předpokladů** praktické činnosti subjektivních činitelů; vytvářejí **reálný prostor** pro rozhodování a jednání subjektivních činitelů; iniciují, podněcují, **motivují** aktivitu subjektivních činitelů; **limitují**, omezují, ohraničují svobodu jednání a rozhodování subjektivních činitelů, kladou jisté relativně stabilní hranice, meze svobody rozhodování a jednání.

V této souvislosti je potřebné zdůraznit protikladnost úlohy objektivních podmínek, které spočívají mj. v tom, že vytvářejí předpoklady i kladou překážky našemu jednání; usnadňují i znesnadňují činnost; vytvářejí i omezují, limitují prostor jednání; motivují i tlumí motivaci lidského jednání; stimulují, podněcují i brzdí jednání atp.

Chceme-li pochopit vzájemný vztah a interakci objektivních podmínek a subjektivních činitelů, nevystačíme pouze se zjišťováním, jak objektivní podmínky ovlivňují, podmínují, působí na subjektivního činitele. K tomu nutně musíme vzít v úva-

hu zpětný vliv subjektivních činitelů na objektivní podmínky.

Jinými slovy řečeno, chceme-li všestranněji pochopit a objasnit proces rozhodování a jednání velitele, zdaleka přitom nevystačíme jen s kauzální analýzou jeho činnosti, která zdůrazňuje prvořadě podmíněnost rozhodování a jednání velitele vlivy vnějšího světa, které jakkoli jsou významné, nejsou samy o sobě jedinými činiteli působícími na subjekt rozhodování.

Nemenší pozornost si zaslouží i náležitě zkoumání těch činitelů, které mají svůj původ, základ v samotném subjektu rozhodování, v jeho rozhodnutích, jednání, činech.

Velitel, který přijímá rozhodnutí, není totiž podmínován jen přírodními a sociálními vlivy z vnějšku, ale i on sám je vůči sobě jednou z významných podmínek; jinými slovy velitel se ve své činnosti také sebepodmiňuje.

Jakou úlohu hrají subjektivní činitelé — velitelé, štáby, vojska ve vztahu k objektivním podmínkám?

Především je nutné zdůraznit, že velitelé, štáby, příslušníci vojsk angažovaní ve válce musí **permanентně poznávat, zkoumat, analyzovat objektivní podmínky** a jejich protikladné působení.

Objektivní podmínky jsou v zásadě poznatelné, nikdy však je všechny vyčerpávajícím způsobem nepoznáme. Vždy zůstane celá řada z nich bud nepoznána, nebo poznána neúplně, částečně.

PII analýze a zkoumání objektivních podmínek sledujeme mj. potřebu orientovat se v nich, klasifikovat je, utřídit; odlišit např. objektivní podmínky přírodní od sociálních; nutné zákonitě od nahodilých; určující od druhořadých; relativně trvalé od přechodnějších, dočasnějších atp.

Poznávání objektivních podmínek je vždy v různém stupni vázáno na zkoumání podmínek, příčinných a zákonitých souvislostí, vztahů v objektivní realitě — v přírodě i ve společnosti, v tom i ve válce, ozbrojeném zápase.

Závažný význam má odlišení objektivních podmínek přírodní povahy od podmínek sociálního charakteru, vzhledem k jejich rozdílnému působení, prosazování svého vlivu. Přírodní podmínky zpravidla působí samočinně, bez spoluúčasti, spolupříspění člověka. Naproti tomu sociální podmínky jsou využívány a působí výlučně prostřednictvím činnosti lidí.

V jistém smyslu jak v mírovém, tak ve válečném životě nepřetržitě zkoumáme podmínky, napomáhající, nebo ztěžující plnění úkolů, předsevzetí, plánů atp. Nelze ztráčet ze zřetele, že „... změna materiálních předpokladů pro vedení války a podstatné zvraty v sociálně politických a ideologických vztazích států a tříd bezprostředně působí na vojenskou techniku a zbraně, na morálně bojové vlastnosti i početní stav vojsk.“ (Válka a armáda. Praha 1979, s. 171.)

Velitelé, štáby a vojska musí trvale **přihlížet k existenci a působení objektivních podmínek.**

Podmínky mají objektivní, na člověka nezávislý charakter. Platí to i pro ty objektivní podmínky, které jsou výsledkem subjektivní činnosti lidí a existují v objektivizované, materializované, zpědmětně podobě v objektivní realitě.

Z této skutečnosti je nezbytné v naší praktické činnosti vycházet, uvědomovat si, že se velitelé, štáby atp. nemohou vymanit, zbavit vlivu a stát se absolutně autonomně nezávislými na podmiňujících činitelích. Objektivní podmínky jsou součástí objektivní reality, existují a působí na naše jednání a z toho je nutné v praxi vycházet.

Přihlížet v praxi k objektivním podmínkám mimo jiné znamená: uznat jejich objektivní existenci; nezavírat oči před nimi; respektovat jejich protikladné působení a možné protikladné sociální důsledky; uvědomovat si jejich protikladný vliv na naše rozhodování a jednání; zkoumat jaký prostor nám vytvářejí pro rozhodování a jednání; přihlížení k objektivním podmínkám nesmí mít nazíravý, pasivní charakter, zahrnuje i zpětnou vazbu, ak-

tivní zpětné působení velitelů, štábů na objektivní podmínky atp.

Ve válce to např. znamená přihlížet k ekonomickým, politickým, vědeckotechnickým, vojenským, morálně politickým, přírodním a jiným vlivům; nekonstatovat pouze jejich objektivní existenci, pokud nás omezují, limitují — uvědomují si možnost cílevědomě na ně působit, přetvářet atp.

Jestliže např. plnění bojového úkolu limitují přírodní vlivy — volit jiné formy bojové činnosti, použít jinou techniku a taktiku; limitují-li naši činnost zbraně — zdokonalit je, zavést do výzbroje nové; limitují-li nás organizační struktura armády — zdokonalit, změnit ji atp.

Determinující činitelé vytvářejí větší či menší možnosti pro společenskou praxi. Z toho vyplývá požadavek **využívat možnosti, které nám objektivní podmínky poskytují.**

Přitom je třeba vycházet z toho, že **objektivní podmínky** vytvářejí protikladné, různě orientované možnosti, jako např. možnosti progresivní i regresivní, revoluční i kontrarevoluční; evoluční a revoluční; pozitivní i negativní; společensky žádoucí i nežádoucí atp.

V důsledku toho orientace velitelů, štábů na využívání možností nebude u všech stejná. Lze očekávat orientaci na využívání možností společensky žádoucích, progresivních, revolučních, pozitivních, při současném paralyzování vlivů společensky nežádoucích, negativních, regresivních, kontrarevolučních možností.

Přitom je nutné od sebe odlišit podmínky a možnosti abstraktní od možnosti reálných a uvědomit si, že využívání podmínek a možností ve společenském životě je závislé na aktivitě subjektivních činitelů.

Ve válce to např. znamená využívat jak celospolečenských, tak i specifických vojenských podmínek, možností k dosahování co největšího efektu, výslednosti bojové činnosti. Jde např. o možnosti ekonomické, sociálně politické, vědeckotechnické, kulturní, vojenské a jiné. V současnosti, jak se uvádí v dokumentech XXVI. sjezdu KSSS: „Vznik a upevňování světové socialistické soustavy, neustálá změna poměru sil ve světovém měřítku ve prospěch sil míru, demokracie a socialismu má nesmírný vliv na veškerý vývoj lidské společnosti, tedy i na změnu podmínek působení zákonů vzniku válek, zejména světové války.“

Současně to předpokládá využívat objektivních podmínek oslabujících protivníka, jeho slabých a zranitelných míst, nedostatků v poznání, předvídání, rozhod-

vání, v technické vybavenosti vojsk, vycvičenosti vojsk, morálně politickém stavu vojsk atp.

Velitelé, štáby, vojska současně **kladou odpor, vzdorují, čelí působení a vlivům nepříznivých objektivních podmínek.**

Účastníci ozbrojeného zápasu nejsou nikdy podmiňováni jen jedním, izolovaně vzatým činitelem. Naopak jejich rozhodnutí, jednání, činy jsou výsledkem působení obtížně vyčíslitelného množství nejrozličnějších shodně i protisměrně působících, vzájemně se posilujících i anulojících se, popřípadě křížících se vlivů, jejichž konečným výsledkem je zpravidla rozhodnutí, čin, nebo jeho následky. Na tuto okolnost upozornil svého času Bedřich Engels: „Děláme si své dějiny sami, avšak za prvé za velmi určitých předpokladů a podmínek... Za druhé dějiny se dělají tak, že konečný výsledek vyplývá vždy z konfliktu mnoha jednotlivých vůlí, z nichž zase každá se stává takovou, jakou je působením spousty zvláštních životních podmínek.“ (Engels, B.: *Dopis J. Blochovi. Marx-Engels. Vybrané spisy. Praha 1957, s. 380.*)

Jak jsem již uvedl, objektivní podmínky působí rozporuplně, protikladně, nežádoucí diametrálně protichůdně — usnadňují i znesnadňují naši činnost, vytvářejí i omezují prostor relativně svobodného rozhodování a jednání, motivují a stimulují naši činnost i působí antimitivačně, antistimulačně, skrývají možné pozitivní i možné negativní individuální a společenské důsledky.

Velitelé, štáby, vojska nejsou vydány na milost a nemilost objektivním podmínkám, nejsou otroky jejich „nevyzpytatelného působení“. Objektivní podmínky nepůsobí fatálně, osudově, neodvratně.

Velitelé, štáby, vojska mohou a musí klást odpor; čelit, vzdorovat nepříznivým objektivním podmínkám; zasahovat do jejich konstelace; posilovat vliv jedněch a oslabovat působení druhých; eliminovat, vylučovat ze života nežádoucí a vyvolávat v život jiné, žádoucí atd.

Vzdorovat, čelit nepříznivým objektivním podmínkám přírodní povahy ve válce je možné např. zvyšováním fyzické odolnosti lidí, konstruováním zbraní a vojenské techniky méně závislých na přírodních, klimatických, meteorologických vlivech.

Podmínkám a vlivům, limitujícím a omezujícím psychofyzickou „výbavu“ člověka, je možné čelit „prodloužením smyslových orgánů“, „prodloužením orgánů rozumu — myšlení“, mozkou různými technickými přístroji a prostředky (dalekohledy, přístroje pro vidění v noci, radiolokátory,

detektory, samočinné počítače, prostředky automatizace atp.).

Objektivním podmínkám sociální povahy limitujícím naši činnost ve válce můžeme čelit hledáním nových prostředků k vedení války, hledáním náhradních řešení, soustředováním sil a prostředků v rozhodujícím místě a čase, změnou poměru sil, přechodem do dočasné obrany atp.

Zpětný vliv velitelů, štábů i vojsk na objektivní podmínky má podobu **modifikace a usměrňování působení objektivních podmínek.**

Marxisticko-leninská teorie odmítá představy o výlučné a jednostranné závislosti člověka a jeho činnosti na vnějších podmínkách. Vnější podmínky vlivy se lomí přes člověka, přes jeho potřeby a zájmy; cit i vůli; vlastnosti i praktické postoje.

Velitel při rozhodování se nejen podrobují vnějším podmiňujícím vlivům, ale klade i odpor, vzdoruje jim, modifikuje jejich působení. Subjekt rozhodování není trpnou, pasivní, přizpůsobivou bytostí, ale naopak bytostí předmětně činnou, tvořivou, vystupující vůči prostředí, v němž se nachází s vlastními požadavky, potřebami, předsevzetími, které svým jednáním realizuje v objektivním světě.

Velitelé a štáby jsou nejen ve své činnosti podmiňováni přírodními a sociálními vlivy a činiteli, ale současně sami zpětně na tyto podmiňující faktory působí, ovlivňují je a přetvářejí.

Klíč k pochopení zdánlivého dilematu mezi objektivní podmíněností lidí v ozbrojeném zápasu a jejich relativně svobodnou činností, mezi ovlivňováním lidí vnějšími podmínkami a přetvářením těchto podmínek lidmi spočívá ve společenské praxi.

Při všem existujícím ovlivňování konkrétními podmínkami bojové situace nejsou velitelé a štáby otrocky, jednostranně na těchto podmínkách závislí. Naopak, svou praktickou aktivitou závislost na vnějším prostředí překonávají, dostávají se relativně „nad dané poměry“, současně se však dostávají do nových a nových závislostí a objektivních podmínek, které jsou nuceni znovu a znovu prostřednictvím poznání a praxe překračovat a relativně se z nich „vymaňovat“.

I pro činnost lidí v ozbrojeném zápasu mají závažný metodologický význam Marxova a Engelsova slova, podle nichž: „Dějiny nedělají nic, nemají žádné nesmírné bohatství a nestěťávají se v žádných bitvách. Ne dějiny, ale právě člověk je tím, kdo tvoří dějiny. Není to tak, že by „dějiny“ používaly člověka jako prostředku k dosažení svých cílů — jako by byly nějakou zvláštní osobou — ne, dějiny nejsou ničím jiným než činností člověka, který

sleduje své cíle.“ (Marx, K. — Engels, B.: Svátá rodina. Marx-Engels. Spisy, sv. 2, Praha 1957, s. 111.)

Modifikace objektivních podmínek může mít různé formy projevu, např. změnu stupně vlivu, úlohy, zaměření, orientace, přijímání preventivních opatření k zamezení negativních, nežádoucích důsledků přírodních a sociálních determinant. Míra modifikace a usměrňování objektivních podmínek jsou závislé na stupni jejich poznání, stupni rozvoje společenské praxe, na akceschopnosti subjektivních činitelů, na věcných, materiálních prostředcích, které mají subjektivní činitelé — velitelé, štáby a vojska — k dispozici atp.

Velitelé, štáby i vojska mohou svou praktickou činnost **překračovat existující objektivní podmínky.**

Jednou z charakteristických vlastností člověka a sociálních kolektivů je permanentní nespokojenost s dosaženým stavem, společenskými poměry, situací. S tím souvisí i úsilí měnit, přetvářet, zlepšovat, kultivovat poměry, realitu.

Překračováním podmínek rozumíme především odstraňování objektivních vlivů, vyvolávání v život jiných, nových podmínek faktorů, vymaňování se z vlivu některých podmiňujících činitelů, získávání vyššího stupně emancipace, svobody atp.

Prostředkem překračování objektivních podmínek ve válce mohou být např. přezbrojování, změny organizační struktury, nové způsoby a metody vedení ozbrojeného zápasu, nové metody výchovy a výcviku, řízení a velení atp.

V neposlední řadě velitelé, štáby a vojska svou činností vytvářejí, vyvolávají v život změny v objektivní realitě — přírodě i společnosti a v důsledku toho **vyvolávají vznik nových objektivních podmínek.**

Konkrétní projevy vytváření nových objektivních podmínek představují např. takové jevy, jako: změna struktury podmiňujících činitelů, zvýšení, popřípadě snížení jejich četnosti, změna úlohy a funkcí,

zmenšování závislosti člověka na jedné a prohlubování závislosti člověka na jiných podmínkách atp.

V této souvislosti je nutné připomenout, že každé přijaté a realizované rozhodnutí vytváří zcela novou situaci, mění konstelaci podmiňujících vlivů, ovlivňuje, determinuje nejen činnost druhých, ale i nás samotných. Tím se současně relativně uzavírá jeden cyklus poznávání, respektování, využívání, kladení odporu, usměrňování, překračování a vytváření nových podmiňujících činitelů a otevírá cyklus nový, který má povahu pohybu, vývoje po dialektické spirále, příznačné pro dialektickou negaci.

Při nesprávném posuzování a hodnocení úlohy objektivních podmínek a subjektivního činitele v ozbrojeném zápase hrozí dvojí nebezpečí pro praktickou činnost, jedním z nich je fatalismus, druhým subjektivismus a s ním spjatý voluntarismus.

Projevy fatalismu v činnosti subjektu spočívají v absolutizování, neúměrném zveličování úlohy vlivu objektivních podmínek na praktické jednání velitele; při současném ignorování, nedoceňování úlohy subjektivních činitelů; odsuzování subjektivních činitelů do postavení pasivní, trpné, otrocké závislosti a podrobenosti na objektivních podmínkách; zřekání se odpovědnosti za běh událostí; přenášení odpovědnosti na vnější podmínky, vlivy, činitele apod.

Naopak pro subjektivismus a s ním obvykle spjatý voluntarismus je příznačné mj. ničím neopodstatněné zveličování, absolutizování úlohy subjektivních činitelů; popírání, nerespektování, ignorování vlivu, úlohy objektivních podmínek; uznávání ničím neomezené, absolutní svobody rozhodování a jednání oprostě od jakýchkoli vnějších podmínek a vlivů; ignorování a nerespektování reálných podmínek a předpokladů při rozhodování; přeceňování vůle, subjektivních úmyslů odtržených od objektivních podmínek, stavění si nereálných cílů, předsevzetí atp.

STRATEGICKÁ OPERACE NA KONTINENTÁLNÍM VÁLČIŠTI

Nové mohutné prostředky ozbrojeného zápasu (jaderné zbraně a dálkové strategické nosiče těchto zbraní, nevídaný rozvoj konvenčních zbraní a bojové techniky) a změny politickoekonomických podmínek pro vznik nové války nás vedou k oprávněnému závěru, že soudobá válka bude vedena v podstatě jinými způsoby než války minulé. Proto všechny pokusy přenést způsoby ozbrojeného zápasu, které byly vypracovány za druhé světové války, bez důkladné analýzy na současné podmínky mohou mít negativní důsledky. Ty se mohou nepříznivě projevit v připravenosti ozbrojených sil a celé země k odrazení agrese nepřítelů.

Je jasné, že druhá světová válka, zejména Velká vlastenecká válka SSSR, zůstává zejména pro armády socialistických zemí stále bohatou a nepřehlednou studnicí zkušeností pro zvyšování obranyschopnosti. Tyto zkušenosti však nemůžeme přejímat dogmaticky.

Ústřední výbory komunistických a dělnických stran zemí socialistického společenství, sdružených ve Varšavské smlouvě, stanoví směr vývoje prostředků ozbrojeného zápasu i způsobů vedení války, směr vývoje vojenského umění, především strategie. Na sjezdech těchto stran je vyložena sociální podstata možné soudobé války, objasněn její charakter a **způsoby jejího vedení**. Tyto závěry mají zásadní význam pro řešení všech otázek obrany socialistické vlasti, celého socialistického společenství.

V poválečném období měly na **další rozvoj názorů na organizaci a vedení strategických operací vliv faktory, mezi které patří zejména:**

- bohaté zkušenosti z minulých válek, zejména z Velké vlastenecké války SSSR,

- nová vojenskopolitická situace a rozložení sil na světové scéně (vytvoření řady paktů kapitalistických zemí po celém světě a zejména vytvoření paktu NATO v Evropě),

- změny poměru sil ve prospěch socialismu (vytvoření společenství socialistických zemí, široký rozvoj protimperialistického světového hnutí, národně osvobozenecký boj ve světovém měřítku),

— úplná technizace a automatizace armád, masový rozvoj nových vysoce ničivých prostředků a automatizace velení, růst ekonomického potenciálu SSSR a zemí socialistického společenství.

V závislosti na stupni vlivu těchto činitelů a významu každého z nich, v poválečném rozvoji sovětské vojenské strategie (tím i názorů na organizaci a vedení strategické operace) můžeme vidět dvě období. První období zahrnuje léta 1945—1953, ve kterém se vytvořily podmínky pro svržení kapitalistického zřízení v řadě evropských a asijských zemí. Ne jedné straně se nepřetržitě upevňovala a rozšiřovala základna socialismu, vytvářel se jeho světový systém. Na druhé straně se vytvářely pakty a bloky imperialistických států v čele s USA. Tyto byly zaměřeny proti SSSR a mladým zemím, které procházely národně demokratickou revolucí. Začala se rozpadat koloniální soustava kapitalismu.

V tomto období k nějakým podstatným změnám v názorech na organizaci a vedení strategických operací nedošlo. Ve vojenském umění se plně vycházelo ze zkušeností zejména posledního období druhé světové války. Měnily se především ukazatele rozmachu vedení operace v důsledku postupující modernizace ozbrojených sil.

Druhé období zahrnuje léta od roku 1954 dosud. V tomto období pokračovalo politické a ekonomické upevňování zemí socialistického společenství, vytvořila se Varšavská smlouva a desítky zemí zejména Afriky, Asie a Střední a Jižní Ameriky se staly svobodnými a nastoupily cestu sociálního a národního rozvoje. Řada válek rozpoutaných v důsledku politiky imperialistů (Korea, Vietnam, Střední Východ, Afrika, Střední Amerika aj.) dále prohloubila rozpory mezi kapitalismem a socialistickými a rozvojovými zeměmi.

Objevení a zavedení ničivých zbraní (jaderných, neutronových apod.), značné zdokonalení klasických prostředků ničení (patrné a zřejmě u všech druhů ozbrojených sil), úplná technizace a mechanizace soudobých vyspělých armád, automatizace velení apod. (s přihlédnutím ke zkušenostem posledních válek) přivedlo i k bouřlivému rozvoji vojenství, jeho teorie i praxe. Má to vliv i na soudobé názory na současnou strategickou operaci.

Shrneme-li základní poznatky z tohoto období v oblasti organizace a vedení strategické operace, vidíme, že plně platí i v současnosti. Jsou to především tyto závěry:

1. K dosažení strategických cílů v jednotlivých operacích, jakož i v celé válce se vyžaduje sladěné bojové úsilí všech druhů ozbrojených sil. Rozhodující úlohu v tomto směru plní pozemní vojsko, které představuje základ ozbrojených sil.

2. Za nejdůležitější druh strategické činnosti se považuje strategický útok. Spočívá ve vedení řady operací skupin frontů na jednom nebo několika sousedních válčištích, kterých se účastní dálkové letectvo, vzdušné výsadkové vojsko a na přímořských směrech i síly vojenského námořnictva.

Cílem strategického útoku je úplná porážka hlavních sil nepřítele, obsazení jeho území a docílení rozhodujících změn ve vojenskopolitické situaci.

3. Protiútok je nejsložitějším druhem útoku. Dochází k němu po útoku nepřítele, který nemá rozhodující úspěch. Může se uskutečnit silami jednoho nebo několika frontů ve strategickém nebo operačním měřítku. Jeho cílem je zpravidla zničení hlavního uskupení nepřítele, které bylo oslabeno v předcházejících operacích, zmaření jeho útoku a obsazení strategických prostorů výhodných pro přechod k vedení dalších útočných operací.

4. Strategická obrana se považuje za dočasný způsob strategické činnosti. V závislosti na situaci může být vynucenou nebo plánovanou. Vede se s cílem udržet strategické prostory, zmařit útok nepřítele, získat čas a vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Jejím hlavním obsahem jsou obranné operace na strategickém směru nebo na celém válčišti.

5. Pro vedení soudobé strategické operace je nutné počítat s účastí nových druhů ozbrojených sil — raketového vojska strategického určení (RVSU) a vojsk PVOS. Přitom platí, že kromě společného vedení strategické operace s pozemními vojsky, budou vojenské letectvo, námořnictvo a vojsko PVOS v důsledku růstu svých bojových možností samostatně řešit celou řadu závažných strategických úkolů.

Raketové vojsko strategického určení může (podle plánu vrchního velení) ničit strategické prostředky jaderného napadení nepřítele a jeho správní, politická, vědecká a průmyslová střediska, rozvrátit ekonomiku a morální stav ozbrojených sil a obyvatelstva, dezorganizovat život v nepřátelských zemích, ničit nejdůležitější uskupení vojsk (především v hloubce) a vytvářet podmínky pro úspěšné vedení války.

Vojenské letectvo ve strategické operaci může ničit raketové, letecké, pozemní a námořní uskupení nepřítele, narušovat jeho ekonomiku a komunikační síť, vést vzdušný průzkum, přepravovat vzdušné výsadky, vojska a materiál. Důležitým úkolem zůstává společná činnost s pozemními vojsky.

Vojsko PVOS ve strategické operaci bude plnit úkoly protiletecké, protitankové a protikosmické obrany. Cílem jeho činnosti bude obrana důležitých prostorů, objektů a uskupení vojsk na území státu a zemí socialistického společenství proti úderům a průzkumu nepřátelských prostředků leteckého, raketového a kosmického napadení. Tyto úkoly plní podle jednotného plánu PVO.

Vojenské námořnictvo bude zpravidla ničit nepřátelské lodě (především ponorky s jadernými raketami), důležité objekty na pobřeží, správní, politická, výzkumná a průmyslová střediska na území nepřítele, rušit a ničit jeho námořní přepravu. Kromě toho bude bránit vlastní námořní cesty proti úderům nepřítele, dále ekonomická a politická střediska na pobřeží a bude spolupracovat s pozemními vojsky při jejich operacích na přímořských směrech.

Pozemní vojsko bude plnit rozhodující úlohu při konečné porážce nepřítele na pozemních válčištích a při obsazování jeho území. Svě úkoly plní různými způsoby vedení operací. Jeho operace spočívají ve vedení jaderných úderů vzájemně sladěných co do místa, času a cíle ve spojení s rychlou manévrovou činností svazů, vedenou podle jednotného zámyslu k řešení strategických útočných nebo obranných úkolů.

Strategické operace se mohou vést s použitím různých druhů zbraní, na různých válčištích, v různých podmínkách strategické situace. Budou neopakovatelné a v mnohém odlišné. Zároveň však jim budou vlastní určité společné znaky, charakteristické rysy a zásady.

První strategické operace se připravují již v míru, se vši pečlivostí jak k vedení v podmínkách použití jaderných zbraní, tak i pro činnost v podmínkách bez jejich použití, podle jednotného plánu.

Současná teorie organizace a vedení strategické operace nás učí, že úspěchu můžeme dosáhnout za předpokladu společného úsilí všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, sladěných plněním stanovených úkolů co do místa, času, cíle a způsobů, se zřetelem na cíle bojové činnosti, charakter a bojové možnosti vojsk, na konkrétní podmínky situace a válčiště. Přeceňování jedno-

ho nebo podceňování druhého druhu ozbrojených sil (vojsk) může vést k neúspěchu strategické operace a popř. i k porážce.

Zvýrazňuje se místo a úloha RVSU, která vytvářejí příznivé podmínky k vedení operací a snižují schopnost nepřítele vést jaderné údery na naše vojska a území. V této souvislosti má pro úspěšné vedení strategické operace zvláštní význam včas připravený první jaderný úder, zvláště první raketová salva. Úspěšně vedený první jaderný úder může zabezpečit získání strategické iniciativy a zdárné vedení strategické operace.

Hlavním vojenskostrategickým cílem válčících stran ve všech válkách minulosti bylo porazit nebo oslabit ozbrojené síly nepřítele, obsadit a udržet jeho životně důležité oblasti nebo administrativní a politická střediska. Dosažením těchto cílů byly obvykle splněny i politické cíle války.

K hlavním střetnutím v dřívějších válkách docházelo na válčících v přímém dotyku, neboť dálkové strategické prostředky neexistovaly. Ve druhé světové válce, kdy se objevilo bombardovací letectvo s možností působení do značné hloubky, získaly válčící strany možnost vést údery nejen na ozbrojené síly nepřítele v mnohem větší hloubce, ale také na objekty zápolí. Tak přibýly k válečné činnosti bezprostředně na bojištích i vzdušné nálety, jejichž cílem bylo rozvrátit zápolí. Přitom je ovšem potřeba zdůraznit, že tyto údery proti objektům zápolí válčících stran neměly na průběh ani na výsledek druhé světové války rozhodující vliv.

Je pochopitelné, že rozvoj bojové techniky a s tím spojený značný růst bojových možností soudobých armád vede ke vzniku nových forem a druhů strategické činnosti. Obě strany, v souladu s vojenskostrategickými cíli a možnostmi svých ozbrojených sil budou i nadále používat útočného nebo obranného způsobu vedení operací nebo kombinací obou způsobů. V současné době hlavními formami strategické činnosti ozbrojených sil budou:

1. **Operace strategických jaderných sil ke zničení nepřítele na válčících.** Vydáme-li z politických a vojenských cílů obou existujících koalic, můžeme předpokládat, že válčící strany uplatní nejrozhodnější způsoby vedení ozbrojeného zápasu, především jaderné prostředky, aby dosáhly zničení nebo kapitulace nepřítele v době co nejkratší. V důsledku toho metody a formy strategických operací se budou podstatně lišit od operací v minulosti. V příští válce budou mít rozhodující význam pro dosažení strategických cílů války hromadné jaderné údery, které budou hlavním a rozhodujícím prostředkem ničení nepřítele.

2. **Strategické operace na válčících.** Uskupení pozemních vojsk nepřítele, jeho jaderných zbraní, letectva, prostředků PVO a REB, velitelských stanovišť a teritoriálních objektů se budou ničit především jadernými údery, což povede ke vzniku četných pásem úplného zničení povrchu terénu a radioaktivního zamoření.

V souvislosti s rozhodujícím úkolem pozemních vojsk — zakončit zničení vojsk a objektů nepřítele a obsadit stanovené prostory, objekty a čáry — vytváří se potřeba vést rozsáhlé manévrové akce vysoce pohyblivými mechanizovanými vojsky. Proto můžeme předpokládat, že:

— pozici boj zřejmě nebude častým jevem a místo něj budou probíhat rychlé manévrové akce současně nebo postupně v jednotlivých prostorech a v různé hloubce,

— metodický průlom hluboce členěných a silně opevněných pásem oproti minulým válkám nebude taktéž zdaleka tak častý,

— strategický útok bude veden v rychlém tempu, vysoce pohyblivými údernými uskupeními, na směrech, při různé hloubce vklínění do sestavy nepřítele, značným prostorovým rozmachem a s rozhodnými cíli, dále se značným úsilím a snahou získat a udržet strategickou iniciativu,

— strategická obrana zůstává i nadále dočasným způsobem strategické činnosti, organizované zpravidla v dotyku s nepřítelem; bude především aktivní, mobilní a její zámysl musí vytvářet předpoklady k obnovení nebo přechodu do útoku, vedení obrany bude ovšem na operačním a taktickém stupni typičtější, než na stupni strategickém,

— střetné sražení bude častým prvkem činnosti operačních svazů a svazků v rámci strategické operace (při rozvíjení útoku nebo při vedení obrany); to bude dáno především rychlým pronikáním vojsk na jednotlivých směrech a snahou druhé strany tyto směry přehradit.

3. Strategické operace k odražení úderu nepřítele ze vzduchu a z kosmu. Jedním ze stěžejních problémů strategické operace na válčišti bude spolehlivá ochrana vojsk a zápolí prostředky protiraketové, protivzdušné (protikosmické) obrany. Efektivnost tohoto boje se musí projevovat nejen v uchránění živé síly a techniky bojujících vojsk, v zabezpečení jejich bojeschopnosti, ale i v zabezpečení života a chodu národního hospodářství na teritoriu.

I nadále se musí vycházet ze zásady, že prostředky a způsoby použití jaderných zbraní budou mít určitou převahu nad prostředky a způsoby ochrany proti nim.

Cíle strategické operace na válčišti budou vycházet z politických cílů války stanovených politickým vedením. Řídí se přitom předpokládanou perspektivou vývoje situace v různých podmínkách zahájení a vedení strategické operace, stavem a složením uskupení nepřítele a vlastních vojsk, poměrem sil protistojících stran, vojenskogeografickým stavem válčiště apod.

Strategická operace na válčišti bude zpravidla zahrnovat:

— vedení jaderných úderů prostředky strategického určení na nejdůležitější objekty nepřítele, do celé hloubky válčiště, přičemž hlavním aktem strategické operace bude první jaderný úder;

— vedení proivzdušné operace s cílem zmařit útočnou vzdušnou operaci nepřítele, zajistit obranu vojsk, vojenského námořnictva, objektů týlu a vytvořit podmínky pro získání převahy ve vzduchu; zpravidla se jí zúčastní také vojsko PVOS a frontové prostředky [vojsko PVO a stíhací letectvo, RVD, zpravodajské prostředky, prostředky REB];

— vedení vzdušné operace ke zničení jaderných prostředků a leteckých sil nepřítele, námořních sil, důležitých objektů v zápolí, jeho úderných uskupení, narušení komunikační sítě, hospodářství a řízení státu a ozbrojených sil. Výsledkem vzdušné operace by mělo být i získání nadvlády ve vzduchu ve strategickém měřítku; účastní se jí i frontové prostředky (letectvo, RVD, výsadkové vojsko, vojsko PVO, prostředky REB, zpravodajské orgány apod.);

— vedení prvních a dalších frontových operací na strategických směrech k zakončení ničení protistojícího nepřítele a obsazení stanovených prostorů;

— námořní operace ke zničení námořních sil nepřítele, který vede bojovou činnost v mořské oblasti válčiště a úderů na naše vojska a týly na válčišti. Jejich cílem je dále zničení pobřežních objektů nepřítele, narušování jeho námořních komunikací a zabránění vysazení námořních výsadků na pobřeží válčiště;

— vedení vzdušných výsadkových operací v zájmu pozemního vojska a vo-

jenského námořnictva s cílem zničit určená vojska a prostředky nepřítele, obsadit a udržet strategické objekty (administrativně politická a průmyslová střediska, významné přístavy, letecké základny atd.), vytvořit frontu na novém směru, spolupůsobit se silami vnitřního odboje apod. Zpravidla se jich zúčastní i některé frontové prostředky (RVD, PVO, REB, zpravodajské orgány, OMS apod.);

— vedení námořní výsadkové operace s cílem obsadit a udržet pobřeží s námořními základnami na směru působení pozemního vojska, důležité ostrovy, mořské průlivy přehrazující námořní komunikace, blokovat přístavy pro přísun strategických záloh, zásoby apod. Zpravidla se jich zúčastní vojenská námořnictvo, strategické prostředky (RV, letectvo) a některé frontové síly a prostředky.

Strategickou operaci na kontinentálním válčišti povedou spojenecké svazy a bude souhrnem koordinovaných operací, úderů a bojové činnosti frontů, svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil, vzájemně spojených cílem, úkoly, místem a časem.

Všechny tyto operace, údery a činnosti k dosažení stanoveného cíle ve strategické operaci budou probíhat podle jednotného zámyslu hlavního velení na válčišti.

Vedení strategické operace může zahrnovat několik období:

1. Bezjaderné období (bojové činnosti vedené klasickými prostředky). Může k němu dojít v tom případě, jestliže válka bude výsledkem přerůstání konfliktu, který ve svých počátcích měl lokální (omezený) charakter.

Nemůžeme vyloučit ani to, že ozbrojený zápas s použitím jen klasických prostředků ničení současně obsáhne řadu důležitých válčišť, to znamená, že se stane začátkem světové války. Možnost takové varianty můžeme zdůvodnit tím, že imperialistický blok ztratí převahu v jaderných zbraních zejména strategického určení. Operace bude zpravidla zahájena hromadnými údery letectva a odrážením leteckých úderů nepřítele.

Boj o nadvládu ve vzduchu bude velmi intenzivní, jeho průběh a výsledek bude mít rozhodující vliv na další průběh operace a bojové činnosti na válčištích.

Hlavní úsilí vojsk bojujících na pozemních válčištích se bude soustřeďovat na zničení prostředků jaderného napadení a hlavních uskupení nepřítelů rozvinutých v taktické a operační hloubce. Toho se dosahuje mohutnými údery letectva a dělostřelectva, rozhodným útokem na zvolených směrech se současným vedením úderů na jednotlivé objekty ve strategické hloubce. Jednou z důležitých podmínek úspěchu bude vytvoření rozhodující převahy nad nepřítelem na hlavních směrech a rychlé narůstání úsilí použitím strategických záloh přisunutých z hloubky teritoria. Může trvat od několika hodin do několika dní.

2. Období s omezeným použitím jaderných zbraní

Omezení může být různé, např. JZ začnou používat vojska PVO nebo vojenské námořnictvo. Jejich použití se může omezit na malý prostor, pouze na vojenské objekty nebo jen na taktické prostředky. Mohou se používat především na jednotlivých směrech nebo válčištích, výběrově na určitá území, objekty nebo uskupení ozbrojených sil při použití taktických, operačně taktických a v některých případech strategických prostředků.

Snaha každé z bojujících stran získat a zabezpečit pro sebe převahu za ja-

koukoliv cenu, která je nezbytná k dosažení vítězství, nedovolí dodržovat přesné omezení v používání jaderných prostředků. Každý pokus jednoho z protivníků rozšířit sféru použití JZ bude mít okamžitě za následek přijetí různých opatření druhou stranou, která zřejmě použije prostředky efektivnější nejenom na vojenské, ale i na teritoriální cíle a objekty.

Bude-li toto období ve strategické operaci na válčišti, bude zřejmě krátkodobé.

3. Období s neomezeným použitím jaderných zbraní bude ve válce rozhodující.

V tomto období budou použity všechny jaderné prostředky, které byly oběma stranami nahromaděny již v míru k současnému zničení a vyřazení hromadnými jadernými údery jaderného potenciálu, vojenskoeconomické základny i ozbrojených sil nepřítele do celé hloubky jeho území s následujícím využitím výsledků těchto úderů bojeschopnými vojsky k zakončení zničení a konečné porážce nepřítele. Nejmocnějším a rozhodujícím musí být první úder jaderných sil strategického určení. K jeho vedení budou zřejmě použity všechny připravené strategické rakety z pozemních i mořských odpalovacích zařízení a také hlavní síly strategického (dálkového) letectva. Současně nebo s malým odstupem budou následovat jaderné údery operačně taktických a taktických prostředků.

Z časového hlediska můžeme očekávat, že toto období bude poměrně krátké.

4. **Závěrečné období (konečné)** bude prakticky zahájeno po spotřebování hlavních zásob jaderné munice oběma válčícími stranami a částečné obnově bojeschopnosti vojsk. Operace budou vedeny převážně klasickými prostředky s vedením jednotlivých skupinových úderů na nejdůležitější cíle a objekty.

Hlavním obsahem tohoto období budou operace a bojová činnost vedené silami a prostředky, u kterých byla obnovena bojová pohotovost, i nově vytvořených uskupení všech druhů ozbrojených sil. V podmínkách, ve kterých budou mít obě strany značné ztráty, úspěch jejich činnosti bude závislý na rozhodném, cílevědomém a rychlém použití bojeschopných sil prvního strategického sledu. Kromě toho půjde i o efektivní použití a zasazení záloh, přisunovaných z hloubky vlastního území. Přitom bereme v úvahu, že i v hlubokém týlu země bude třeba organizovat záchranné, opravárenské a obnovovací práce, válečnou výrobu a obnovit dopravu.

Toto období může mít dlouhodobé trvání až do dosažení konečných cílů války.

Všechny tyto operace, údery a činnosti k dosažení stanoveného cíle ve strategické operaci budou probíhat podle jednotného zámyslu hlavního velení na válčišti.

Obecným cílem strategické útočné operace na válčišti může být odražení agrese nepřítele, rozdrčení uskupení jeho ozbrojených sil, obsazení území a vyřazení z války jednoho nebo několika hlavních států nepřátelské koalice a udržení svého území.

Úplné porážky nepřítele na válčišti se dosáhne zřejmě v několika operacích, které budou po sobě následovat. Z časového hlediska se proto rozlišují první a další strategické útočné operace na kontinentálním válčišti.

Pro postupné splnění cílů strategické operace na válčišti bude účelné stanovit:

1. Blížeší úkol — odrazení agrese nepřítel, zmaření jeho mobilizace a strategicko-operačního rozvinování, zničení jaderných prostředků, leteckých uskupení, raketového vojska a uskupení prvního strategického sledu nepřítel, míst velení a radiotechnických prostředků s důrazem na první strategický sled.

Tento úkol také zahrnuje ničení přicházející blížeší strategické zálohy, narušení ekonomického potenciálu států, systému státního a vojenského řízení, obsazení důležitých strategických prostorů na území nepřítel a vyřazení jednotlivých států nepřátelské koalice z války.

Hloubka blížeší úkolu může být kolem 600—700 km, doba trvání 12—15 dní (v podstatě cíl frontové útočné operace).

2. Další úkol první strategické útočné operace — může spočívat v pokračování ničení nepřátelského uskupení jaderných prostředků, letectva, pozemního vojska, míst velení, v ničení vojsk druhého strategického sledu nepřítel, prisunovaných hlubokých strategických záloh, ovládnutí prostorů rozmístění strategických prostředků jaderného napadení, základů vojenského námořnictva, území dalších států nepřátelské koalice s cílem přinutit je skončit válečnou činnost.

Hloubka dalšího úkolu strategické operace může být kolem 600—800 km, doba trvání 20—25 dní.

Tudíž rozmach strategické útočné operace může představovat:

- hloubku 1200—1500 km (druhá strategická operace 1000—1200 km),
- šířku útočného pásma kolem 1500 km,
- střední tempo 35—40 km za den,
- dobu trvání kolem 35—40 i více dní.

Strategické útočné operace se může zúčastnit několik frontů (3—4), několik samostatných armád (1—3) i armádních sborů (1—3) a zálohy různého určení. Kromě toho se operace zúčastní síly a prostředky přímé podřízenosti hlavního velitele na válčišti (svazy, svazky PVO, letectvo, vzdušná výsadková vojska apod.). Dále (podle významu válčiště) se jí mohou zúčastnit síly a prostředky vrchního hlavního velení (raketové prostředky a letectvo strategického určení, vojenské námořnictvo, síly a prostředky PVO, strategické vzdušné výsadky apod.).

Toto složení může představovat:

- kolem 1500 OZ a TR a letounů nosičů a několik tisíc jaderných nábojů (bez strategických prostředků),
- 80—100 i více tankových a motostřeleckých svazků,
- kolem 25 000 tanků,
- kolem 25 000—30 000 dělostřeleckých hlavní a minometů,
- kolem 2000—3000 bojových letounů,
- kolem 500—600 bojových lodí.

Do strategické sestavy zpravidla může vcházet první a druhý strategický sled, strategické zálohy vrchního velitele a síly hlavního velitele na válčišti. První strategický sled bude složen ze strategických jaderných sil, vojsk PVOS a uskupení pozemního vojska, vojenského letectva a námořnictva, vzdušného výsadkového vojska a týlu, které jsou na válčištích v blízkosti prostorů jejich použití. Tato vojska jsou předurčena k vedení jaderných úderů na nepřítel, k odrazení jeho napadení a vedení prvních operací. Uskupení pozemních vojsk, vojenského námořnictva a vojenského letectva sil prvního strategického sledu vytvářejí první a druhý operační sled.

První operační sled tvoří vojska frontů, svazů a svazků PVOS, letectva a námořnictva, která jsou předurčena k činnosti od zahájení války. Druhý operační sled tvoří operační svazy a svazky, které jsou dislokovány v hloubce válčiště a předurčeny k posílení vojsk prvního operačního sledu.

Druhý strategický sled budou zpravidla tvořit vojska v hloubce, předurčená k vedení dalších operací a posílení vojsk druhů ozbrojených sil v průběhu ozbrojeného zápasu.

Strategické zálohy mohou být složeny z vojsk, sil a prostředků, které jsou v bezprostřední podřízenosti vrchního hlavního velení nebo se vytvářejí v průběhu války k plnění vznikajících strategických nebo operačních úkolů (vševojsková, tanková armáda, svazy a svazky druhů vojsk, speciálních vojsk a týlu).

Dále jsou:

- síly vojenského letectva hlavního velitele na válčišti,
- síly vojenského námořnictva hlavního velitele na válčišti,
- raketové vojsko podřízené hlavnímu velení na válčišti,
- vzdušné a námořní výsadky.

Kromě toho budou vcházet do sestavy další síly a prostředky předané vrchním hlavním velením.

V současné době je řada názorů na opodstatněnost rozvoje teorie o vedení strategické obrany na válčišti. Jsou totiž i takové názory, které obranu ve strategickém měřítku odmítají a poukazují na to, že to byla určitá specifika druhé světové války.

Ukazuje se ovšem, že bouřlivý rozvoj ničivých prostředků, úplná technizace a mechanizace soudobých armád, pokračující automatizace řídicích systémů vytváří podmínky i pro to, že na válčišti může k vedení strategické obrany dojít.

Cílem takové obrany může být **zmaření nebo odražení strategického útoku nepřítele, udržení a ochrana stanoveného prostoru, získání času pro soustředění nezbytných sil a prostředků, možnost vyvedení sil z některých směrů pro vytvoření převahy na druhých směrech.**

Strategická obrana bude souhrnem koordinovaných, vzájemně sladěných operací, úderů, bojové činnosti svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk z hlediska cílů, úkolů, místa a času, vedených podle jednotného plánu. Přitom, jak ukázaly i zkušenosti z Velké vlastenecké války, i strategická obrana musí vytvořit podmínky pro přechod vojsk do útoku nebo protiútku k úplnému zničení nepřítele.

Ovšem obsah strategické obranné operace se podstatně změnil vzhledem k značně větším možnostem soudobých armád. Tato skutečnost přímo určuje vedení operace vysoce aktivními formami, kterými bude především útočná činnost. V jejím průběhu bude dána větší možnost k vedení rozhodnějších protiúderů nejen v armádním a frontovém měřítku, ale i protiúderů (protiútoků) silných strategických záloh. Tyto protiúderové budovy součástí strategické obranné operace.

Spolu s činnostmi pozemních vojsk mohou být v rámci strategické obranné operace (jako její součástí) vedeny: vzdušná operace, protivzdušná operace i operace vojenského námořnictva.

Z uvedeného můžeme učinit závěr, že novými charakteristickými rysy strategické obranné operace bude podstatně vyšší manévrovost a aktivita jejího vedení. To předpokládá i kvalitativně nový obsah operace, jehož základem je kombinace obranné a útočné činnosti vojsk.

Systém strategické obrany může zahrnovat strategické uskupení vojsk a jejich sestavu, přípravu palebného systému (palebného ničení nepřítele), systém ženijních zátarasů. V podmínkách použití jaderných zbraní je třeba počítat s přípravou jaderného ničení nepřítele.

Strategická obrana se může členit do několika pásem.

První (hlavní) pásmo obrany (popř. se zabezpečujícím pásmem — při obraně budované mimo dotyk) s předsunutým postavením, které obsazují vojska svazků prvního sledu prvosledové armády. Může být hluboké kolem 25 km.

Druhé pásmo obrany (nebo mezilehlé pásmo), které zpravidla obsazují druhé sledy prvosledových divizí, popř. odcházející vojska z hlavního pásma (což může být častějším jevem). Může se budovat ve vzdálenosti kolem 10 km za prvním pásmem obrany na předpokládaných směrech hlavního úderu nepřítele s hloubkou do 20 km.

Obě tato pásma budou tvořit taktickou hloubku obranu, která v tomto případě může činit kolem 50—60 km (25+10+20 km).

Jedno až dvě armádní pásma obrany, která budou zpravidla obsazovat druhé sledy a zálohy prvosledových armád.

Jedno až dvě frontová pásma obrany, která mohou obsazovat druhé sledy a zálohy prvosledového frontu.

Tato pásma tvoří operační hloubku obrany, která může být do 250 km (60 km taktická hloubka obrany, čtyři pásma obrany — armádní i frontová po 20 km představují 80 km, mezery mezi nimi po 20 km představují také 80 km).

Strategické pásmo obrany, které zřejmě pouze připraví druhý strategický sled. Zpravidla se obsazovat nebude, neboť druhý strategický sled bude předurčen především k přechodu do protiúderu, nebo protiútoky, popř. k zesílení vojsk prvního strategického sledu.

Jinak budou při organizaci a vedení strategické obrany uplatněny všechny zásady soudobé obranné operace (boje).

Vzhledem k uvedené specifice strategické obranné operace (bude pouze dočasným, časově omezeným způsobem vedení operace) můžeme předpokládat, že složení vojsk bude shodné se složením, které jsem uvedl pro strategickou útočnou operaci. Z toho vyplývá, že šířka pásma ve strategické obranné operaci může být kolem 1500 i více km a hloubka obrany kolem 250—300 km.

Tendence zvýšení podílu útočné činnosti v průběhu strategické obrany, stejně tak jako větší předpoklad obranné činnosti v průběhu strategického útoku, svědčí o větším vzájemném propojení útoku a obrany a sblížení charakteru jejich vedení. To svým způsobem předpokládá možnost vzniku různých forem strategické činnosti ozbrojených sil a nových způsobů vedení soudobých strategických operací.

Důležitým poznatkem současného socialistického vojenství proto je, že při realizaci obranné doktríny socialistického společenství zůstává rozhodujícím strategický útok s tím, že musíme počítat i s dočasně vedenou strategickou obranou.

Z těchto pohledů budeme nejen studovat otázky strategických operací na kontinentálních válčističích, ale vnášet i osobní vklad pro další rozvoj teorie v dané oblasti. V tomto směru má posloužit i tento článek, který vychází ze sovětských pramenů.

K PŘESUNŮM ARMÁDY NA VELKÉ VZDÁLENOSTI

Soudobou bojovou činností charakterizuje velká dynamičnost, častá proměnlivost bojových situací a vedení bojové činnosti i operací ve velkém prostoru. Tento charakter boje vyžaduje vysokou manévrovost a pohyblivost vojsk. Vynucuje si jejich rychlé a skryté přeskupování i přemísťování, často na velké vzdálenosti. Manévr vojsk a materiálu je spolu s manévrem palbou určujícím faktorem pro dosažení převahy a rozhodného úspěchu.

Manévr chápeme jako organizované a všestranně zabezpečené přemístění sil a prostředků, uskutečněné s určitým cílem. Je tedy spojen s přesuny. Náročnost plnění této činnosti roste, jde-li o pochod na velkou vzdálenost a zejména pak, dochází-li ke střetnutí s nepřítelem.

Vševojsková armáda může po skončení přesunu na velkou vzdálenost plnit úkoly v prvním sledu frontu, nebo vytvořit druhý sled. V prvním sledu může posílit uskupení na frontě, rozvíjet operaci prvního strategického sledu, vytvořit uskupení vojsk na novém směru, přehradit mezery vzniklé v operační sestavě vojsk, dokončit zničení jednotlivých uskupení nepřítele, účastnit se v protiúderu frontu, nebo přejít do obrany k přehrazení pronikajících vojsk nepřítele.

Může též vzniknout situace, že se nepřítelem podaří využít čerstvých sil a zasadit je do útoku. Ve všech těchto případech může dojít ke střetným bojům, popř. ke střetnému sražení.

Střetné sražení po přesunu armády na velkou vzdálenost může plnit dva charakteristicky různé, ale přitom vysoce náročné operační úkoly, které mají vzájemnou souvislost. Nechceme zdůrazňovat, ale jen připomenout, že úspěch střetného sražení závisí na včasném přesunu v plném smyslu požadavku řádů „dosáhnout stanoveného prostoru včas a v plné bojové pohotovosti k plnění bojového úkolu ...“.

I když střetný boj, či sražení, patří k nejtěžším druhům bojové činnosti, můžeme uvést, že velitelé, štáby i vojska mají v této oblasti více znalostí ve všeobecných zásadách, v organizaci, v řízení a jeho vedení než v uskutečňování přesunů na velkou vzdálenost. Je to jistě proto, že tento druh pochodu neprocvičujeme dost často a také proto, že je nedostatek zkušeností a poznatků, které byly zveřejněny pro potřebu velitelů a štábů.

Před zahájením přesunu (tím spíše bude-li to pochod na velkou vzdálenost, který potrvá řadu dnů) bude úkol, který má vševojsková armáda plnit po svém přemístění, vyjádřen většinou obecně. Bude se však během přesunu upřesňovat a konkrétní obsah dostane zpravidla před ukončením přesunu. Proto není pravděpodobné, že by velitel a štáb vševojskové armády při plánování přesunu podří-

zených svazků, útvarů a zařízení měl již takové podklady, které by ho opravňovaly k zdůvodněným závěrům pro přijetí rozhodnutí a vydání úkolů vojskům pro bojovou činnost, která bude po přesunu následovat. Tato skutečnost je přímo úměrná délce přesunu.

Velitel a štáb armády musí však v situaci, kdy plánují přesun svých vojsk a o nastávajícím bojovém úkolu mají jen obecnou představu, plně brát v úvahu možnost střetnutí s nepřítelem, protože tato skutečnost ovlivní zejména operační sestavu vojsk armády při přesunu a jeho celkové řízení.

Pod pojmem pochod na velkou vzdálenost chápeme takové přesuny, které vyžadují od vojsk uskutečnit několik denních pochodových výkonů ke splnění cíle přesunu. Mohou se uskutečnit před zahájením války, v jejím počátečním období i v dalším průběhu, v podmínkách použití i bez použití jaderných zbraní. Uskutečňují se nejčastěji:

- pochodem na organických, nebo přidělených prostředcích (podvalnicích),
- přepravou po železnici,
- kombinovaným způsobem, a to buď souběžně, nebo postupným využitím jednotlivých způsobů.

V našich podmínkách se mohou přesunovat na velkou vzdálenost (před zahájením války, nebo v počátečním období) svazky a útvary dislokované, či mobilizované v hloubce státního území, zejména na Slovensku. Budou tvořit většinou zálohy či druhý sled frontu. Teritoriem naší republiky se však mohou přesunovat i různé spojenecké svazky. Vezmeme-li v úvahu působení ZHN a letectva nepřítele i obtížnost horského a zalesněného prostoru větší části Slovenska i moravsko-slovenského pomezí, může být tento přesun velmi náročný a složitý. V některých případech se zřejmě neobejde bez využití silničních a železničních tahů sousedních spojeneckých států.

Jedním ze základních činitelů, který ovlivní organizaci a průběh přesunu, je pásová technika se zvláštnostmi svých technických parametrů. Oproti kolovým vozidlům vyžaduje nejen větší námahu řidičů, ostatních členů posádky, ale i náročnější zásobování PHM. Kromě toho dosahuje i nižších průměrných rychlostí, než např. automobily.

Celkový proběh kilometrů může za uvedeného předpokladu dosáhnout 1000 až 1500 km. To představuje např. přesun 700—900 km a účast v armádní útočné operaci do hloubky 250—350 km (s koeficientem 1,5—2). Tento proběh je v podstatě mezošetřovací normou a zároveň i hranicí provozní spolehlivosti soudobé tankové techniky. Z toho vyplývá, že po přesunu a splnění úkolů armádní útočné operace by mohly být tankové svazky a útvary dočasně vyřazeny na dva až tři dny z boje pro technický stav vozidel. V důsledku toho je proto výhodnější, pokud to situace umožňuje, přepravovat pásovou techniku po železnici nebo alespoň na podvalnicích.

Při použití podvalníků je nutné počítat s určitým snížením pochodové rychlosti. Z hlediska možnosti současných tahačů a podvalníků by se však pochodová rychlost neměla podstatně lišit od přesunu smíšeného proudu, tj. 20—25 kilometrů za hodinu po silnici.

Z důvodů uchování bojeschopnosti těžké pásové techniky a výzbroje bude při přesunu vojsk na velkou vzdálenost výhodné (zvláště na vlastním teritoriu, kdy to bude možné) organizovat kombinovaný přesun s využitím železniční přepravy. Místa velení se mohou přemísťovat vrtulníky nebo letouny.

Přesun na velkou vzdálenost uskutečňují vojska vševojskové armády z určitého prostoru v pásmu přesunu podle rozhodnutí nadřazeného stupně velení.

Stanovené pásmo přesunu má zabezpečit nejméně dvě osy přesunu pro každou prvosledovou divizi, kromě toho další osu pro armádní raketovou brigádu a místa velení. Je výhodné vyčlenit dále 1—2 odsunové komunikace pro poskozenou techniku a raněné, což v rámci armády představuje souhrnně 5—7 pochodových os.

Často však bude nutné za zvláštních podmínek (v zimě nebo po zahájení války, kdy mohou být vojska vystavena jaderným a leteckým úderům) počítat s tím, že právě z důvodů zabezpečení sjízdnosti bude nutné počet pochodových os snížit.

Vojskům, která se přepravují po železnici — a nemusí to být pouze těžká pásová technika, ale i celé svazky, zejména tankové — se před přesunem určují hlavní a záložní nakládací prostory, v plánovaných místech pro ukončení tohoto přesunu pak hlavní a záložní vykládací prostory.

Pro svazky a útvary, které uskutečňují přesun pochodem, se stanoví výchozí čára (místa) v takové vzdálenosti od výchozího prostoru, aby bylo možné sestavit pochodové proudy na jednotlivých osách. K ovlivnění plynulosti pochodu slouží regulační čáry, volené po 3—4 hodinách přesunu.

Při pochodu na velkou vzdálenost je výhodné omezit počet zastávek a tím získat možnost prodloužení jejich trvání k udržení fyzických sil vojsk, zejména řidičů, k prověrce stavu bojové techniky a odstranění nedostatků všeho druhu. Své opodstatnění má zastávka začátkem druhé poloviny přesunu v trvání až 2 hodin, která slouží k doplnění PHM a výdeji teplé stravy. Zkušenosti potvrzují, že v zimě za mrazů i tyto zastávky nejsou nutné, protože je výhodnější vydávat dvakrát teplou stravu v prostorech denního, či nočního odpočinku (při příchodu do tohoto prostoru a před jeho opuštěním).

Celodenní pochodový výkon bývá zakončen zaujetím plánovaného denního, nebo nočního odpočinku. Oprávněně se požaduje, aby tyto prostory byly voleny po překonání velkých vodních toků, horských hřebenů a jiných výrazných, těžko překonatelných terénních celků.

Jestliže při zastávkách se uclení proudů nemění (bojová technika a vojska zůstávají v nařízených vzdálenostech při pravém kraji vozovky), v prostorech odpočinku jednotky sjíždějí s komunikace, rozmísťují se v určeném prostoru, maskují se a využívají ochranných vlastností terénu s případným využitím ženiných prací. Tyto prostory mají zabezpečovat trvalou bojovou pohotovost a minimální dobu k vyvedení na pochodovou osu.

Zvláštní pozornost zasluhuje využití času v prostorech denních (nočních) odpočinků. Při průměrném denním pochodu v trvání 10—12 hodin, zbývá pro činnost v těchto prostorech dalších 12—14 hodin. Tento čas je důležité správně rozdělit k jednotlivým potřebným činnostem jako:

— ke každodennímu ošetření techniky	3— 4 h
— dvojímu výdeji teplé stravy	1— 1,5 h
— zaujetí prostoru a pak vyvedení na osy	2— 2,5 h
— odpočinku vojsk, zejména řidičů	6 h

Celkem	12—14 h
---------------	----------------

Příklad ukazuje jednu z možných variant. V podstatě jde o to, aby zejména při pochodu na velkou vzdálenost byl režim v těchto prostorech stanoven tak, aby nejen zabezpečil další provozuschopnost dopravní techniky, ale i nutný odpočinek (zejména řidičů) a vydání stravy. Přibližný postup činnosti řidičů a osádek při příjezdu do nového prostoru by měl vypadat tak, aby technika před

zaujetím určeného místa byla doplněna PHM, pak zaujala určené místo, byla zamaskována a ošetřena. V dalším se organizuje odběr stravy a odpočinek. Splnění tohoto požadavku vyžaduje od velitelů a štábů značné úsilí i potřebnou zkušenost. Vše musí být harmonicky skloubeno tak, aby potřebný čas k odpočinku se neztratil v neorganizované činnosti jednotek a útvarů.

Situace, kdy vševojsková armáda bude ihned po přesunu zasazena k plnění bojových úkolů, zvláště očekává-li se střetnutí s nepřítelem, nutně poznamená organizaci zejména závěrečné části pochodu. Předně bude vhodné, aby poslední přesun vojsk k zaujetí výchozího prostoru pro plnění bojového úkolu probíhal pouze pochodem. To znamená, že předcházející poslední prostor denního (nočního) odpočinku bude současně konečným prostorem pro soustředění vojsk. V určených vykládacích prostorech ukončí přesun technika, či útvary a svazky, převážené až dosud po železnici a v dalším se budou přesunovat po určených osách v sestavě armády.

Pro činnost po zaujetí výchozího prostoru bude typická příprava a organizace pro nastávající bojový úkol. Organizátorská, řídicí práce i příprava vojsk pro následující bojovou činnost si může vyžádat větší časový prostor než oněch uvedených 12—14 hodin, nebo podle situace naopak zkrácení celé doby na nezbytné minimum. V každém případě je výhodné plánovat zejména poslední etapu přesunu tak, aby byla zvládnuta v kratším čase a nebyla příliš namáhavá.

Podle Oper-1-1 může průměrný celodenní pochodový výkon dosahovat 200 až 250 i více km, v nepříznivých podmínkách se může snížit na 120—170 km za den. Poznanky ze cvičení ukazují, že tato vzdálenost může být větší — 300 i více km. To umožňuje bojová technika, kladně se zde může projevit vycvičenost řidičů i zkušenosti velitelů a štábů v organizaci a řízení přesunu. Z hlediska přesunu na velkou vzdálenost bude účelné, aby z počtu osádek hlavně pásové techniky a OT získal ještě alespoň jeden další příslušník osádky kvalifikaci řidiče dané techniky, což značně sníží vyčerpání řidičů.

Pro dosažení denního pochodu v délce 300 km je způsobilá i naše soudobá tanková technika obsahem svých palivových nádrží (960 litrů při spotřebě 270 l na 100 km) i pochodovou rychlostí (v průměru přes 30 km.h⁻¹). Pouze tahače dosahují průměrné rychlosti (25—30 km.h⁻¹). V důsledku použití infratechniky se nemusí uvedené rychlosti a vzdálenosti při přesunu v noci podstatně lišit.

Pochodová sestava vojsk armády při přesunu na velkou vzdálenost musí zabezpečovat:

- ukončení přesunu ve stanovené době,
- rychlé rozvinutí (i předčasné) do operační sestavy,
- plnění stanoveného bojového úkolu,
- neustálé udržení vysoké bojové pohotovosti vojsk armády,
- velení vojskům v průběhu přesunu a při zasazení do bojové činnosti.

V tomto smyslu se pochodová sestava vševojskové armády skládá ze zabezpečovacího sledu, pochodových proudů svazků prvního a druhého sledu, záloh, týlových svazků, útvarů a zařízení.

Z hlediska uvedených požadavků bude účelné vytvořit první sled ve složení 2—3 vševojskové svazky (z toho jeden tankový na předpokládaném směru hlavního úderu po zasazení), arb, plrp, armádní zálohy (PTZ, POZ, ŽZ, CHZ), armádní dělostřelectvo, zbývající útvary ženijního, chemického vojska (pokud nejsou začleněny do příslušných armádních záloh), armádní útvary vojska PVO a ZVS armády.

Do druhého sledu budou zpravidla zařazovány zbývající vševojskové svazky, útvary druhů vojsk a VS armády.

Týl je výhodné členit tak, aby v prvním sledu týlu byly na přepravních prostředcích v hodnotě automobilního praporu potřebné zásoby PHM pro vojska prvního sledu, včetně předsunuté zdravotnické zálohy, prostředky technického zabezpečení a odsunu. V druhém sledu týlu bude TVS armády, PAZ a ostatní týlové útvary a zařízení, které se přesunují za druhým sledem armády. Do předvojů je výhodné zařazovat soupravy hromadného doplňování PH vojsk.

Některé zvláštnosti bude mít plánování, organizace i vlastní řízení pochodu na velkou vzdálenost, jestliže se po něm předpokládá plnění bojového úkolu.

Základem k ujasnění úkolu, hodnocení situace a rozhodnutí velitele vševojskové armády bude směrnice nadřazeného stupně (frontu, vojenského okruhu, či generálního štábu). Ta stanoví způsob přesunu a je-li to nutné vzhledem k předpokládané úhroze střetnutí s nepřítelem i rámcový úkol, který bude armáda po přesunu plnit. Ve většině případů bude však tento úkol upřesněn v průběhu pochodu, nejčastěji v některém prostoru denního odpočinku. Je to jednak z důvodu vývoje situace, kdy může být nesnadné několik dnů předem stanovit vševojskové armádě konkrétní úkol a pak také z důvodu utajení. Proto také je nutné, aby celkový zámysl a cíl pochodu na velkou vzdálenost byl hlavně v počáteční fázi znám jen úzkému okruhu funkcionářů.

Na základě nastávající činnosti budou veliteli a štáb řešit tyto hlavní otázky:

- předpokládanou operační sestavu k plnění bojového úkolu a způsob jeho plnění,

- způsob zaujetí výchozího prostoru pro plnění bojového úkolu (pro přechod do střetného sražení s nepřítelem),

- časy, tempo přesunu, možnosti změn situace v pásmu přesunu armády, způsob začlenění svazků (útvárů) a bojové techniky, která se přesunuje jiným způsobem (např. po železnici), do operační sestavy armády,

- způsob všestranného zabezpečení a utajení přesunu,

- nebezpečná místa a prostory v pásmu přesunu jak z hlediska podmínek terénu, tak i nejpravděpodobnějšího vedení leteckých, chemických i jaderných úderů nepřítele, možnosti jejich překonání a změn pochodových os při jejich narušení,

- zabezpečení trvalé bojové pohotovosti a samostatné činnosti jednotlivých svazků, včetně jejich zasazení do bojové činnosti,

- způsob organizace a zabezpečení velení za přesunu a při přechodu k bojové činnosti.

Bude-li přesun probíhat na území vlastního nebo spojeneckého státu, má velký význam pro jeho přípravu a uskutečnění včasné navázání součinnosti velitele a štábu vševojskové armády s příslušnými stranickými, státními a vojenskými orgány teritoria. Tato součinnost umožní řešit i velmi složité otázky vlastního přesunu.

Bude nutné získat informace především o:

- radiační, chemické a zdravotnické situaci na plánovaných osách přesunu i případných železničních směrech,

- technickém stavu os přesunu i železničních směrů, možnosti objížděk i jiného manévru,

- možnosti pořádkové a regulační služby prostředky teritoria, zvláštnostech zásad pohybu v příslušných oblastech — pokud by měly vliv na přesun vojsk,

- možnosti technického, materiálního a zdravotnického zabezpečení, zejména rozmístění etapních stanic, zdrojů pitné vody s udáním jejich kapacit,
- umožnění součinnosti s příslušnými orgány PVOS,
- rozmístění vojenských teritoriálních skladů, zařízení, ve kterých je možné čerpat zásoby PHM, proviantu, náhradních dílů a ostatního materiálu pro přesunující se vojska,
- silách a prostředcích, které mohou využít k řízení přesunu,
- ostatních skutečnostech, které mohou mít vliv na přesun vojsk armády v daném teritoriu.

V souvislosti s tím chceme zdůraznit důležitou úlohu silničních přesunů po určených automobilních silnicích, které jsou za branné pohotovosti státu rozvinuty péčí orgánů a sil vojenské dopravy. To znamená, že především na nich jsou rozmístěny prostředky teritoriální vojenské dopravy k zabezpečení pořádkové služby a regulace, dále síly a prostředky materiálního technického a zdravotnického zabezpečení, včetně jednotek a prostředků k jejich údržbě.

Velení za pochodu musí zabezpečit nejen včasné zahájení plánovaného přesunu, překonání stanovených vzdáleností v určených časových lhůtách, ale i vyvedení vojsk do určených prostorů pro rozvinutí vojsk ke splnění daného úkolu vševojskové armády. Je však nutné, aby zabezpečovalo i všechny změny, které mohou v plnění úkolů nastat v průběhu a zejména v závěru přesunu.

Na stupni vševojskové armády se zřizují pro velení VS, ZVS a TVS. Pro splnění některých zvlášť důležitých úkolů (vyvedení vojsk na výchozí čáru, zaujetí výchozího prostoru po přesunu, při řízení pochodu ve složitých podmínkách apod.) je výhodné vyčleňovat pomocné VS.

Velitelské stanoviště armády a vševojskových svazků se budou zpravidla začleňovat do čela jednoho z proudů hlavních sil. Předsunuté VS se bude pohybovat v sestavě předvoje, TVS v čele hlavního proudu týlu. ZVS bude plnit svůj úkol z místa, které zaujme předem v novém prostoru denního (nočního) odpočinku, popř. z výchozího prostoru a velí v zásadě systémem „na sebe“. Operační skupiny jednotlivých míst velení, složené z hlavních funkcionářů a nutné operativy je výhodné přemísťovat s využitím vrtulníků, či letadel.

Čím je pochod na velkou vzdálenost prostorově a tím i časově delší, tím bude zpravidla formulace bojového úkolu, který velitel armády obdrží současně s pokyny pro přesun, obecnější povahy. Je pochopitelné, že při 5 i více dnech předem je možné předvídat úkol, který vševojsková armáda bude plnit po svém přesunu, jen v hrubých rysech. Z toho důvodu můžeme počítat s tím, že tento úkol bude v průběhu přesunu vojsk armády upřesňován a podle vývoje situace nebude ani výjimkou, že ovlivní průběh pochodu, zejména v jeho závěrečné části.

Protože je nutné mít na zřeteli, že pochod může být delší, než se předpokládalo, ale že může také být předčasně zakončen — nebo v krajně nepříznivé situaci mohou vojska zahájit bojovou činnost s pronikajícími silami nepřítele přímo z pochodových sestav — docházíme nutně k závěrům, které ostatně zdůrazňují i naše bojové řády:

- s těmito eventualitami musí velitel a štáb armády počítat již při organizaci a plánování pochodu na velkou vzdálenost,
- musí se proto odrážet v rozhodnutí velitele pro přesun: ve volbě pochodové sestavy vojsk, v použití jiných prostředků pro přesun, v organizaci bojového zabezpečení a při volbě systému velení i spojení.

Tato opatření musí v podstatě zabezpečit požadavek stále pohotovosti vojsk k plnění bojových úkolů nejen při zahájení, ale i v průběhu celého přesunu a v organizaci takového velení a spojení, které umožňuje nepřetržitě usměrňovat činnost přesunujících se vojsk. Jsou to velmi náročné úkoly i pro zkušené velitele a štáby všech stupňů.

V souvislosti s upřesňováním bojového úkolu armády může nastat i taková situace, kdy její velitel s potřebnými náčelníky oddělení, druhů vojsk a prostředky spojení se před zahájením přesunu nebo v jeho průběhu předsune na VS frontu, jemuž bude podřízen, popř. do prostoru předpokládané bojové činnosti. Bude tomu zpravidla na vyzvání nadřízeného stupně a umožní to nejen poznání vznikající situace, navázání potřebné součinnosti, ale hlavně správně pochopit a včas zplánovat upřesněný bojový úkol. V těchto podmínkách by pak přesun vojsk armády řídil zástupce velitele nebo náčelník štábu se zbývajících příslušníků štábu armády.

Takovým způsobem by mohl velitel a štáb vševojskové armády řešit přesun na velkou vzdálenost s následujícím přechodem vojsk armády do střetnutí a přisunovanými nebo pronikajícími silami nepřítele.

Přesunující se svazky a ostatní síly vševojskové armády by mohly zahájit plnění nařízených úkolů nastávajícího střetného sražení:

- z výchozího prostoru (konečného prostoru pro soustředění) po skončení přesunu,
- při zaujetí prostoru denního (nočního) odpočinku,
- přímo z pochodu.

První z uvedených variant je pro vedení nastávající bojové činnosti nejprůběžnější, poslední pak nejméně výhodná. Tyto skutečnosti však nabývají nového významu uvědomíme-li si fakt, že podle zkušenosti z druhé světové války většina přesunů vojsk probíhala prakticky jinak, než jak předpokládal plán. Difference byly časové i prostorové. Pčinilo se o to zejména letectvo ničením železničních a silničních tahů i napadáním přesunujících se vojsk. Řada změn byla způsobena i vlivem nově se vytvořivší situace a potřebami na frontě.

To všechno potvrzuje potřebu schopnosti velitele a štábu armády i podřízených stupňů velení reagovat na náhlé změny a uskutečňovat v co nejkratší době přijatá rozhodnutí.

Zkušenosti z posledních válek i ze současných cvičení potvrzují, že přesuny tvoří na operačním stupni (i taktickém) stále přes polovinu celkové činnosti vojsk. Pochody, jako jeden z hlavních druhů přesunu nejen že neztrácejí své prioritní místo, ale jejich význam stále roste. Zdokonalující se technika umožňuje zvyšování jejich délky s dosahováním větších průměrných rychlostí.

Přesuny na velkou vzdálenost jsou trvalou součástí prostorového rozložení a rozptýlení druhých sledů a záloh, zejména na operačním stupni.

Organizace, příprava a včasné zakončení přesunu na velkou vzdálenost vyžaduje velké organizační schopnosti a zkušenosti velitelů a štábů všech stupňů, od vojsk pak vysokou bojeschopnost. Náročnost těchto požadavků se ještě zvýší, předpokládáme-li, že vojska armády budou plnit bojové úkoly ihned po skončení přesunu, nebo dokonce v jeho průběhu. Proto velitelé musí být schopni přijímat včas odpovídající opatření k eliminování nepříznivých vlivů, které mohou bránit plnění úkolu i ve velmi složitých podmínkách.

POZNATKY Z PŘESUNŮ NA VELKÉ VZDÁLENOSTI

V přípravě ČSLA k vedení soudobého boje a operace vycházíme ze známých zásad možného způsobu vedení války. Jejich podstatou je vysoké morální, bojové a pracovní vypětí vojáků všech kategorií a velitelských stupňů a vysoká intenzita bojového použití a provozu zbraní, vojenské techniky a dopravních prostředků. Zvlášť významná je intenzita provozu tankové a automobilní techniky, která je základem úderné síly, mobilnosti zbraní a techniky, orgánů a prostředků velení a všestranného zabezpečení. Na stavu a úrovni tankového a automobilního technického zabezpečení závisí do značné míry bojeschopnost vojsk, schopnost vedení vysoce manévrového boje a operace, rychlých změn ve vytváření operačních sestav, plnění úkolů operačních manévrujících skupin a jiné.

Připravenost vojsk, velitelů a štábů, technických a týlových orgánů a prostředků i techniky k takové činnosti v mírových podmínkách můžeme do značné míry prověřit úsilovným pochodem na velkou vzdálenost, organizovaným bezprostředně po uvedení vojsk do bojové (mobilizační) pohotovosti, s plnými počty osob i techniky a s následným taktickým cvičením. Taková cvičení nám skýtají řadu praktických teoretických poznatků a zkušeností s širší platností. Prověřují připravenost nejen taktických, ale i operačních stupňů, jak jsou velitelé schopni taková cvičení zplánovat, zorganizovat, řídit a všestranně zabezpečit. Mnoho cenných poznatků z přípravy velitelů a štábů přinesla zejména cvičení, uskutečněná s plnými počty osob i techniky, při kterých v průměru ujely tanky 600–700 km, BVP a OT 700–800 km a automobily 1600 i více km.

Rozbory těchto cvičení ukazují, že štáby, vojska i prostředky zabezpečení jsou

schopny plnit takové úkoly. Dokáží se během krátké doby zbavovat některých nedostatků, zejména ve velení a řízení pochodu, zvyšování spolehlivosti techniky i v týlovém a technickém zabezpečení. Také řidiči všech kategorií si rychle zvyknou na obtížné podmínky, zvláště řidiči tanků a pásových OT. Někteří však mají ještě nedostatky praxe v jízdě na tvrdých komunikacích.

Přes velké pracovní vypětí cvičících vojsk, zejména velitelů, pracovníků štábů, technických a týlových orgánů, přes rozsáhlou stranickopolitickou práci, velkou obětavost zejména řidičů, technických prostředků a PHM vznikají problémy, které bychom měli hlouběji teoreticky rozpracovat a v praxi procvičovat. Týká se to zejména stanovení reálných základních učebních úkolů, tj. vysoké organizovanosti pochodu, velení a řízení přesunu útvarů, svazků i svazů, časových grafikonů i všeho, co souvisí se zabezpečením maximální účasti techniky při pochodu na velkou vzdálenost na následném taktickém cvičení. Při hlubší analýze těchto otázek je účelné vycházet z poznatků, že rozhodující vliv na úspěch i těchto pochodů má zejména:

- vysoký stupeň bojové pohotovosti a připravenosti vojsk,

- dobrá organizační připravenost úsilovného pochodu a pevné velení v jeho průběhu, včetně dobře organizovaného průzkumu os a zabezpečení pohybu, bojové zabezpečení apod.,

- výtečná připravenost řidičů nejen k řízení vozidla, ale i jako řidičů mechaniků a jejich vysoká morálně politická úroveň,

- dobrý technický stav tankové, automobilní a další techniky, který zaručí takovou spolehlivost, aby během přesunu

nedošlo k vynuceným zastávkám jednotlivých vozidel pro technické závady,

— dobré technické a týlové zabezpečení.

Tyto faktory se vzájemně podmiňují a pozitivně nebo negativně ovlivňují konečný cíl — splnit úkol organizované, včas a s maximálním počtem bojeschopné a provozuschopné techniky a zásob. Zvlášť dobré výsledky dosahují tam, kde je na úrovni soudobých požadavků také dobrá úroveň technické připravenosti vojsk, velitelů a štábů a provozní spolehlivost techniky.

K pohotovosti a připravenosti vojsk

Ukazuje se, že výjezd techniky v časových normách po vyhlášení bojového poplachů nám nedělá (přes dílčí nedostatky) zvláštní problémy. Rezervy jsou především v bojovém rozdělení v souvislosti s vyvezením techniky. Jisté není normální, jestliže vyvezeme v časové normě o 100 % více techniky, než bylo plánováno. Také znalost počtu a příčin nepojízdné techniky, zejména tanků, BVP, OT a techniky druhů vojsk by měla být přesnější. Vyžaduje to vypracovat a realizovat takový systém, abychom tuto důležitou skutečnost všude denně a náročně sledovali a ovlivňovali (zejména velitelé a náčelníci). Jestliže mimo evidované nepojízdnosti máme někde v nepojízdném stavu další desítky techniky a dokonce i techniky nedotknutelných zásob, ukazuje to na závažnost řešení tohoto problému.

U tankové techniky má pro její bojeschopnost a provozní spolehlivost mimořádnou důležitost zásoba km do příští střední nebo generální opravy, ale také také zásoba km životnosti pásů a možnosti provozu do příštího technického ošetření. Jestliže nevěnujeme těmto otázkám náležitou pozornost, může to vést ke stavu, kdy už z prostorů soustředění se přesunu nemůže zúčastnit část techniky. Vyžaduje to také mít takový systém plánování výcviku, provozu a oprav, aby tanková technika vycházela do středních a generálních oprav rovnoměrně v průběhu celého roku. Jestliže nemáme ve výcviku vojsk, provozu a opravách techniky několikaletý výhled, dochází k nahromadění oprav, které pak nemůžeme rychle zvládnout.

Dobrá organizační připravenost usilovného pochodu a pevné velení v jeho průběhu, včetně dobře organizovaného průzkumu os a zabezpečení pohybu, bojové zabezpečení apod. je důležitou podmínkou pro splnění cíle pochodu.

Jako každá složitá činnost, má-li být úspěšná, musí být dobře zplánovaná.

I usilovné pochody musíme řídit podle reálného plánu. V něm musíme respektovat řady stanovené základní principy přípravy, organizace a zabezpečení přesunu, zásady péče o techniku a lidí v jejích průběhu a zásady velení a řízení. Není-li tomu tak a dojde-li k narušení některých těchto principů, nejsou zpravidla splněny ani úkoly přesunu, tzn. dosáhnout určeného prostoru organizovaně, ve stanoveném čase, s plným počtem techniky a v připravenosti k plnění plánovaného bojového úkolu. V této oblasti se prozatím projevuje nejvíce nedostatky, které se opakují.

V přípravném období musí proběhnout v potřebném rozsahu příprava lidí a techniky k pochodu na velkou vzdálenost. Neustálé nástupy, kontroly počtů, vystrojení, vyrovnávání počtů a typů vozidel i některá zaměstnání, která souvisejí s tímto úkolem, odebírají někdy mnoho času. Na techniku, přípravu řidičů k činnosti během pochodu a v případech vynucených zastávek, k dodržování zásad bezpečnosti a řádného odpočinku pak času prakticky mnoho nezbyvá.

Základem úspěchu usilovného pochodu je reálný a konkrétní plán. Důležité je správně stanovit takovou průměrnou rychlost přesunu, která odpovídá vyvíčenosti řidičů, stavu komunikací, povětrnostním a jiným podmínkám. Zvláště důležité je to v případech, kdy řidiči tanků mají malou praxi v jízdě na veřejných kóňích komunikacích, po nástupu nových řidičů a záloh. Nejde zde jen o stanovení průměrné rychlosti pro celý pochod, ale její diferencovanost pro jeho jednotlivé úseky, zejména podle stavu komunikací a povětrnostních podmínek apod. Někdy může být např. 15–20 km, jinde 25–30 km a někde i vyšší. To by měl plán přesunu předpokládat. Nerespektování této zásady může mít dalekosáhlé negativní důsledky v organizovanosti celého přesunu, protože v honbě za časem se narušuje vše. Nedodržují se zejména řádem stanovené zastávky a potřebné ošetření techniky a odpočinek řidičů.

Z hlediska zatíženosti řidičů a techniky je velmi důležité správně rozdělit usilovný pochod na etapy. Výhodnější je v první etapě stanovit menší vzdálenost přesunu než v další. Řidiči si lépe zvyknou, hned z počátku se tak neunaví a poškozenou techniku mohou snáze po opravě přiusnout ke svým jednotkám. Také na technice se nejvíce vynucených zastávek vyskytuje do prvních 100 km. Téměř všechny případy zaspání a únavy řidičů, převrácení a sjetí vozidel z komunikací, všech

ny případy mimořádných událostí bývají během prvé noci pochodu. Vzniká až 80 % všech vynucených zastávek tanků z celého přesunu. Opraveno bývá rovněž v první etapě jen okolo 50 % tanků se závadami, ve druhé etapě pochodu to už bývá až 90 % tanků.

Během přesunu se také nedodrží předepsané vzdálenosti mezi jednotlivými proudy jednotek a útvarů. Ty jsou důležité i proto, že dávají čas k odstranění drobnějších závad na technice, jejím rychlému připojení se k proudům svých jednotek nebo útvarů. Při řízení přesunu nebývá řádně řešen přesun zpoždující se techniky a techniky vyproštěné a opravené. Část techniky také bloudí, protože osádky nebyvají řádně poučeny o osách přesunu, systému regulace a signalizace poruch, činnosti při vynucené zastávce apod.

Při plánování usilovných pochodů musíme na základě získaných zkušeností brát v úvahu také tato hlediska:

- délku přesunu, stanovený čas pro přípravu a přesun, komunikační situaci, možné narušování přesunu nepřitelem a možné vlivy počasí na jeho průběh,

- připravenost řidičů k přesunu za daných podmínek,

- připravenost techniky a její nároky na údržbu a ošetření v průběhu přesunu,

- připravenost orgánů a prostředků technického a týlového zabezpečení k zajištění potřeb techniky a lidí v přípravě a během usilovného přesunu.

Naši velitelé a jejich orgány tyto základy znají. Znají i následky jejich nerespektování. Skutečností však je, že je někteří nedoceňují a opomíjejí je při plánování a zejména při řízení a v průběhu vlastního přesunu. Nevyplácí se zejména podcenění přípravy řidičů, velitelů vozů a opravářů před plněním úkolu a nedodržování zastávek během přesunu. Zastávky stanovené polním řádem ČSLA, nejsou teoretickým či jiným výmyslem nebo přáním, ale objektivní nutností, vyvozenou z technických možností a parametrů techniky, i z možností a schopností lidského organismu. Např. u tanků je třeba poměrně často znovu napnout pásy tanků. Spotřeba motorového oleje je 10 i více litrů na 1 motohodinu. Je nutná stálá kontrola spojovacích a ovládacích táhel, seřazení ústrojí řízení a jiná. Obsahem zastávek je kontrolními prohlídkami prověřit stav techniky po splnění určité části úkolu, odstranit zjištěné závady a poskytnout zejména řidičům krátký odpočinek. Zastávka je dále určena k opětovnému zorganizování:

proudu, zařazení vozidel, která byla během přesunu pro poruchu vyřazena a dílenskými jednotkami opravena. Během zastávky musí být dílenská specialista připraveni poskytnout pomoc osádkám a řidičům. Následuje-li složitý úsek přesunu, jsou řidiči upozorněni na jeho zvláštnosti. Podle situace mohou při nich být jednotlivě vykonány určité práce, jako např. přepnutí palivových nádrží tanků, namontování řetězů, napnutí pásů, upozornění na nebezpečné komunikační úseky, doplnění motorového oleje aj. Zastávky tedy slouží k obnově spolehlivosti techniky, k opětovnému zorganizování proudu, ke krátkému odpočinku a občerstvení, zejména řidičů. Ve svém souhrnu vytváří základní předpoklady k úspěšnému zvládnutí další části přesunu bez poruch a závad, bez zbytečného vypadávání techniky z pochodové sestavy. Zkušenosti z přesunů vojsk ukazují, že se nevyplácí nedocenění obsahové stránky zastávek. I když se dodržují, ne vždy se během nich činnost řidičů, osádek a dílenských specialistů účelně organizuje.

Vážným problémem je i pochodová kázeň, kázeň řidičů a velitelů během přesunu. O zastavení vozidla v případě závery rozhoduje podle řádů velitel a nikoliv řidič. Velitel zváží, zda s uvedenou závadou vozidlo dojde do příští zastávky (kde bude odstraněna), nebo zda je nutné zastavit. Není správné, že ve většině případů to však bývá tak, že konečné rozhodnutí přijímá sám řidič. To narušuje kázeň a pořádek během přesunu, velitelé nejsou informováni o jeho průběhu a situaci svých jednotek a nemohou reálně informovat ani další stupně velení. Rovněž vzniklé vynucené zastávky by měly být posuzovány velmi náročně. Vždyť za soudobých podmínek zahájení a vedení možné války technika, která bude mít vynucené zastávky, už nikdy nemusí mít možnost dostat se zpět ke svému útvaru či svazku. A to v operačním měřítku může za současného stavu představovat velké počty.

Výtečná připravenost řidičů nejen k řízení vozidla, ale i jako řidičů mechaniků a jejich vysoká morálně politická úroveň je další podmínkou úspěchu přesunu.

Významným funkcionářem při usilovném přesunu je řidič. Zvláště náročná je funkce řidičů tanků, obrněných vozidel, speciální techniky a tahačů. Usilovné přesuny od nich vedle řidičského mistrovství a znalostí techniky vyžadují i dobrou fyzickou připravenost, schopnost překonávat únavu, používat v noci a v mlze infračervené apod. Soudobá vojenská technika i charakter bojové činnosti vyžaduje od řidičů vysoké technické znalosti, zejména

znalosti a dovednost správně obsluhovat techniku během provozu, správně ji ošetřovat během zastávek a možnost pokračovat v jízdě s některými závadami. Důležité je i jejich umění rychle odstraňovat některé nedostatky a drobná poškození za použití nářadí a součástí, které jsou ve vybavení vozidla, nebo které jim poskytně technická uzávěra.

Velká většina řidičů je dobře připravena. Nedají se odradit ani těžkými terénními, povětrnostními a nočními podmínkami. To ukazuje i jejich vysokou morálně politickou uvědomělost. V činnosti některých řidičů jsou však i nedostatky. Při úsilí o dosažení vysokých průměrných rychlostí někteří opomíjejí pravidla správného režimu jízdy, správné funkce rozhodujících mechanismů i pravidla bezpečnosti. Ojedinele se také nedostatečně odstraňují závady při vynucených zastávkách. Kvalita jejich práce (správnost montáže, seřízení, zajištění spojů, šroubů aj.) vyžaduje, aby byla vždy překontrolována. Podobné nedůslednosti v činnosti řidičů vedou k vynuceným zastávkám pro technické závady i k vážným technickým i provozním haváriím. Velmi bedlivě vyžaduje se zamyslet nad připraveností řidičů tanků a pásových OT v jízdě na tvrdých komunikacích, i nad malou zkušeností některých řidičů aut v jízdě v proudech, a u všech kategorií v jízdě s infracístroji.

Dobrý technický stav tankové, automobilní a další techniky, který zaručí takovou spolehlivost, aby během přesunu nedošlo k vynuceným zastávkám jednotlivých vozidel pro technické závady, je další podmínkou úspěchu přesunu.

Při všech tak náročných cvičeních, kdy jde o usilovné pochody i intenzivní bojovou činnost, poměrně často dochází k vysoké poruchovosti techniky, zejména tanků a obrněných transportérů. V roce 1973 došlo na každých 100 kilometrů k vynuceným zastávkám 8 % tanků, 7 % OT a 3 % automobilů. V roce 1980 celkový počet vynucených zastávek činil 16 % tanků, 2 % BVP a 4 % OT. V roce 1983 došlo k 39 % vynucených zastávek tanků, včetně 5 tanků převrácených a 6 zapadlých po sjetí z komunikace. Značná poruchovost bývá i u obrněných transportérů — 21 %. Výrazně lepší situace je zatím u BVP a automobilů (2,6 a 4 %).

Velmi poučné je to, že 60 % závad bývá takového charakteru, že je bylo možno rychle odstranit. Vznikly proto, že během přesunu nebyly vytvořeny potřebné podmínky pro ošetřování techniky za zastávek a odpočinek řidičů, i dalšími zbytečnými příčinami. Stále a stále se potvrzuje,

že především tankové technice je třeba v průběhu výcvikového roku věnovat daleko větší pozornost.

K technickému zabezpečení

Konstrukce i kvalita tanků, obrněných vozidel i automobilů odpovídá požadavkům soudobé války. Jsou spolehlivé, technicky dokonalé, s poměrně malými nároky na údržbu, s vysokou životností. To všechno ale jen za předpokladu, že dodržíme předepsanou údržbu a odbornou obsluhu v souladu s příslušnými řády a předpisy. V technologii údržby a uložení techniky musí být všechny předepsané úkony vykonány včas, v předepsaném rozsahu a kvalitě. Neexistují tzv. drobnosti, které můžeme opomenout, oddělit nebo vykonat podle různých tzv. „vylepšených“ postupů a „doporučení“, jež jsou v rozporu s předpisy. Trvale dobrý stav je u těch útvarů, kde v technickém ošetřování je pevný systém, řidiči jsou dobře vycvičení i jako mechanici a všichni funkcionáři útvaru plní své povinnosti k technice tak, jak stanoví vojenské řády. U takových útvarů je technika kdykoliv připravena i k úsilovným přesunům a k účasti v intenzivní bojové činnosti, bez vynucených zastávek pro technické závady. Kde není takový režim, dochází k vážným nedostatkům v technickém stavu tanků, obrněných vozidel a automobilů, které mají negativní vliv na jejich provozní spolehlivost, tolik potřebnou zejména pro usilovné pochody a intenzivní bojovou činnost.

Celé úsilí kolektivu jednotek a útvarů musí být všude a neustále zaměřeno na trvalou péči o techniku, zejména její preventivní péči a boj proti trpění tzv. drobných nedostatků. Velmi škodlivé je nedůsledné obhajobování příčiny různých závad na technice a zejména vynucených zastávek, za které někdo nese odpovědnost. Jejich zatajování a zlehčování nevede k pořádku, kázní a výchově k vysoké odpovědnosti za svěřenou techniku, ani k soustavnému odstraňování nedostatků a jejich příčin. V plánování bojové přípravy i v přidělování učebně výcvikové základny ve VVP je třeba vytvářet a dodržovat prostor pro nezbytné ošetřování techniky za zastávek, přestávek ve výcviku i po jeho skončení. Provozní techniku musíme předdávat dalším jednotkám rovněž až po řádném ošetření. Zvláštní pozornost musíme věnovat uložené technice se zvýšeným problémem. Celý problém výcviku na tankové technice vyžaduje hluboké prozkoumání a teoretické vývoje. Kolektivní používání této techniky k výcviku řidičů a jednotek, které ji nemají v osobní odpovědnosti, je tu vážným problémem.

Rovněž dosavadní podmínky pro přípravu techniky na letní a zejména na zimní provoz a kvalita těchto prací nejsou na potřebné úrovni. V období, kdy se tyto odpovědné práce konají, bývá mnohdy vše ostatní důležitější. Negativní důsledky na bojeschopnost a provozní spolehlivost má i značně rozšířená praxe, že náčelníci štábů se neúčastní plánování provozu techniky, jak mají stanoveno. Rozhodnější vliv na celou technickou oblast musí mít velitelé svazků, útvarů a jednotek. Musíme vyžadovat od podřízených velitelů a náčelníků plnění povinností k technice podle Řádu vnitřní služby a rozkazů soudruha ministra č. 010/77 a 015/80. Být náročnější na své technické orgány, ale i více jim pomáhat a podporovat jejich autoritu u podřízených velitelů.

Technické zabezpečení usilovných pochodů je celý komplex opatření, uskutečňovaný technickými a velitelskými orgány všech stupňů, v převážné míře již v mírové činnosti vojsk, velitelů, štábů a technických orgánů. K zabezpečení pomocí vojskům za pochodu při vyprošťování a opravách techniky se (jak je všeobecně známo) organizují technické uzavírací hlídky jednotek a technické uzavěry proudů útvarů a svazků. Technickou pomoc mohou poskytovat i prostředky technického zabezpečení operačních svazů. Opatření technického zabezpečení pomáhají řidičům a osádkám zajišťovat plynulost pochodu, zkracují prostoje poškozené techniky a tím napomáhají vysoké bojeschopnosti jednotek a útvarů po skončení pochodu. Zkušenosti ukazují, že se nevyplácí podceňovat tuto činnost a formální pl-

nění úkolů. Tam, kde velitelé a jejich zástupci pro technické věci pevně a kvalifikovaně technické zabezpečení řídí, tam jsou také úspěchy.

Rozhodujícím faktorem technických opatření jsou zástupci velitelů pro technické věci. Tím, že za podpory svých velitelů důsledně prosazují realizaci všech zásad technického zabezpečení, ovlivňují plánování přesunů a využití zastávek, ošetření techniky po skončení přesunu, organizaci technického uzavírání proudů apod. ovlivňují úspěch usilovných pochodů. Základem technického zabezpečení usilovných pochodů je správné zařazení a úkolování dílenských a vyprošťovacích prostředků (s potřebnými náhradními díly) do pochodových sestav. Zkušenosti ukazují nevýhodnost zařazovat dílenské prostředky vyšších stupňů za provosledové prapory a pluky. Osvědčilo se posilovat je však vyprošťovacími prostředky. Musíme velmi uvážně stanovit dobu oprav jednotlivým opravárenským prvkům, a to na místě vzniku poruchy, kterou techniku evakuovat do určených prostorů a tam ji teprve opravovat apod. Výhodné je vyslat předem do prostorů denních odpočinků dílenské prostředky, které mají pomoci osádkám a řidičům při ošetřování techniky, odstraňování závad a opravách poškozené. K tomu účelu je možné využít i technické prostředky operačních svazů. Opravárenské jednotky a útvarů významně přispívají vojskům rychlými opravami a vyprošťováním ke splnění úkolu cvičení. Organizovanější by měl být však také přesun a návrat opravené techniky ke svým útvarům.

V závěru chci zdůraznit, že pro splnění úkolů usilovných pochodů na velkou vzdálenost organizovaně a včas má velký význam počet vynucených zastávek techniky pro technické závady a počet bojeschopné techniky. Je to jedním z rozhodujících kritérií a předpokladů úspěchu — v míru na cvičení, při možném zahájení války i při vedení soudobého boje a operace. Proto pro hodnocení stavu tankové a automobilní techniky na cvičeních jsou stanovena přísná měřítka. Výtečné hodnocení předpokládá, že žádné vozidlo nebude mít vynucenou zastávku ani havárii v důsledku technických závad. Dobré hodnocení je možné jen tehdy, jestliže se všechny vzniklé poruchy odstraní a veškerá technika do doby pohotovosti ke cvičení (plnění bojového úkolu) po přesunu bude v určených prostorech schopna použití dle svého určení. A vyhovující může být pouze ten útvar nebo svazek, u kterého se pro

poruchy a vynucené zastávky nezúčastní plnění takového úkolu méně než 10 % techniky. Dosáhnout tohoto hodnocení vyžaduje mnoho soustavně a obětavě práce všech odpovědných funkcionářů trvale, již v mírovém životě, pod osobním kvalifikovaným a náročným vlivem velitelů všech stupňů. Nemí to možné bez kvalifikovanějšího řídicího vlivu a výkonu funkčních povinností technických funkcionářů. Tak náročná cvičení, která by v míru mohla prověřit všechny důležité otázky, nemohou být organizována často. Poučít se z nich a vyvodit reálné závěry pro další práci je povinností všech. Bude žádoucí, aby se získané zkušenosti staly předmětem intenzivní vojenskovodecké práce a široké popularizace výsledků. Vynucuje si to i současná kádrová situace útvarů a jednotek. Velmi složitá, náročná a nezbytná je zejména práce s mladými a málo zkušenými funkcionáři.

ZPRAVODAJSKÉ ZABEZPEČENÍ OPERACÍ

V současnosti je stále naléhavější potřeba vytvářet takové podmínky, které by umožňovaly dokonalé poznání a zdokonalení procesů zpravodajského zabezpečení, zejména na operačním stupni. V posledních letech sice uslužeme ve VA AZ o vyřešení této problematiky tak, aby absolventi byli náležitě připraveni řešit závažné zpravodajské úkoly, ale pro poskytnutí úplného obrazu zpravodajského zabezpečení a postřehnutí všech jeho částí jsme učinili ještě málo.

Je to složité, přestože byl vydán Sborník GŠ/ZS č. 126/1982 „Zásady organizace a provádění operačního průzkumu“. Další publikace v tomto odvětví vojenské činnosti jsou neucelené. V tomto období nám chybějí základní teoretické poznatky z dané oblasti a jejich aplikace na podmínky vědeckotechnického rozvoje (dále jen VTR).

V souvislosti s VTR se pochopitelně mění i činnost zpravodajských orgánů při soustředování, vyhodnocování a zevšeobecňování zpráv a celý obsah zpravodajského zabezpečení. Tento vývoj souvisí s materiálními a morálními možnostmi, s množstvím sil a prostředků průzkumu a jejich vybavením.

Vidíme, že v důsledku změn charakteru ozbrojeného zápasu a vyzbrojení vojsk novými druhy zbraní a bojové techniky bude význam zpravodajského zabezpečení průzkumu narůstat, zdokonalovat se a měnit. V současné době jsou všechny druhy vojsk ČSLA vybaveny moderními, dobře připravenými zpravodajskými a průzkumnými orgány, jejich materiálně technické vybavení, zejména bojová, průzkumná a spojující technika je na vysoké úrovni a odpovídá soudobým podmínkám vedení operací. Přesto musíme při organizaci zpravodajského zabezpečení operací vycházet ze zákonitostí ozbrojeného zápasu a věnovat stále zvýšenou pozornost vybavování těchto orgánů stále složitější, modernější a účinnější technikou.

VTR ovlivňuje všechny oblasti vojenství. V jeho rámci i vojenské zpravodajství, které častěji a také rychleji než ostatní oblasti vojenství využívá poznatků vědy a techniky. Je to pochopitelné, protože na úrovni vývoje zpravodajského zabezpečení, na množství a kvalitě prostředků průzkumu závisel mnohdy výsledek války.

Vysoká úroveň a rychlé tempo rozvoje současné vědy a techniky se promítá ve všech oblastech vojenského zpravodajství, na všech stupních velení a zvláště v průzkumné technice. Kvantitativní a kvalitativní změny technické základny způsobily v charakteru vojenského zpravodajství zásadní změny. Rostoucí význam technizace se projevuje i ve zpravodajském zabezpečení operací a rovněž i zde vyžaduje zvláštní přístup.

Vybavení vojsk jadernými zbraněmi i další novou bojovou technikou nesmírně zvýšilo jejich palebnou a údernou sílu. Novou zásadou operačního umění je, že hlavním prostředkem ničení nepřítele v operacích jsou jaderné zbraně. To vyvolalo základní změny způsobů zpravodajského zabezpečení operací, jiné vztahy k průzkumu, zvýšení rozmanitosti forem, činnosti různých sil a prostředků i zpravodajských a průzkumných orgánů.

Hlavní kategorie zpravodajského zabezpečení operací, jeho zásady, pravidla a normy vypracované před vznikem jaderných zbraní, se v současné době podstatně mění.

Pokračující VTR vede k mnohostranným implikacím i v systému zpravodajského zabezpečení operací, které v současné době můžeme těžko předvídat a s dostatečnou přesností vyjádřit. Takovými implikacemi jsou rozvoj postihující síly a prostředky průzkumu, možnosti jeho vedení na zemi, na vodě a v kosmu.

Symptomy vytváření zpravodajských systémů a podsystémů jsme mohli zaznamenat již v době posledních několika let. Na-

růstaly s rozvojem prostředků vedení boje a jejich využití ve válkách.

Úspěšné zavádění nových účinných zbraňových systémů vytváří další nutnost intenzivního hledání a postupného rozvoje zpravodajské a průzkumné činnosti a prostředků. Za logický produkt vývoje a současně nový důležitý článek zpravodajského zabezpečení se pokládá kosmický průzkum. Ten jistě již v dohledné době bude mít výsadní postavení v rámci zpravodajského zabezpečení.

Základním cílem zpravodajského zabezpečení je ochranná funkce před nepřátelským napadením. Z tohoto cíle vyplývají jeho hlavní úkoly, které mají přezkoušet všechny naděje agresora na získání překvapení, zmařit jeho činnost a vytvořit výhodné podmínky pro vedení vlastních operací.

Rozhodující počáteční podmínkou pro účinné působení zpravodajského zabezpečení je přesně fungující a rozsáhlý zpravodajský systém (podsystem), který obsahuje dostatečně velký prostor a má prostředky pro zjišťování, identifikaci a sledování všech (i moderních) objektů nepřítel.

Objevování nových objektů a určování jejich parametrů je pouze jedním z úkolů zpravodajského zabezpečení. Dalším neméně složitým úkolem je průzkum a identifikace zjištěných objektů, stanovení jejich předurčení a zjištění charakteru jejich činnosti.

V současné době objekty průzkumu můžeme rozpoznat a rozlišit pouze při důkladných záznamech, při úplné znalosti situace na frontě a při znalostech základních parametrů.

Systémy při zjišťování a sledování, založené na radiolokačních, radiotechnických, optických a podobných zařízeních, nemohou tyto úkoly splnit. Při zjišťování charakteru a určení různých prostředků (objektů) nepřítel vznikají obtíže způsobené jejich maskováním a různými druhy rušení.

Proto se realizuje rozsáhlý program rozvoje technických prostředků průzkumu a identifikace objektů, které jsou vybaveny speciálním automatickým zařízením. Existuje ještě celá řada jiných námětů, zpravidla z technického hlediska velmi komplikovaných, s kterými si dosud používaná technika a technologie nedovede poradit.

Nemenší úloha připadá zpravodajským stanovištím (střediskům), které zabezpečují sběr, třídění a vyhodnocování informací již v míru.

Neustálá znalost situace nepřítel vyžaduje řadu dalších speciálních zařízení, na

kterých by bylo možné zobrazovat nejdůležitější prvky situace nepřítel. Přehled o nepřátelské situaci se musí neustále upravovat, aby zachycoval současnou polohu objektů a poskytoval vždy přesné podklady pro rozhodnutí. Zobrazení situace se proto může uskutečnit za pomoci elektronických prostředků, které danou situaci zachytí, systematicky opravují a automaticky o ní informují.

Víme, že nastíněný systém pro zjišťování, registraci a identifikaci objektů nepřítel musí pracovat operativně a nezávadně již v míru. Především je třeba stále zjišťovat závažné objekty, analyzovat jejich bojové a operační určení a možnosti napadení (použití). Toto sledování musí být kromě toho spojeno s rozбором politicko-strategických příznaků eventuelní agrese, aby byla zajištěna delší doba k realizaci účinných protipatření. Zpravodajský systém musí být proto neporovnatelně operativnější než jakýkoliv jiný vojenský systém. Každá sebemenší nepozornost a zpoždění může mít katastrofální následky.

Značná část nepřátelských prostředků bude připravena k zasazení již v míru. Další prostředky se bude nepřítel snažit přisunout a zasadit v době příprav agrese a pak v průběhu vojenských operací. Proto zpravodajská činnost štábů svazů musí probíhat již před politickým napětím, které může vést k ozbrojenému konfliktu. Její další období začíná v době bezprostředního ohrožení a pokračuje v průběhu války.

Ve všech obdobích zpravodajského zabezpečení plní důležitou úlohu operační průzkum. Na jeho přesné a bezporuchové činnosti bude v hlavní míře záležet účinnost všech článků velení. Zpravodajské zabezpečení vševojskového svazu musí především:

- včas zjistit a zaznamenat příznaky příprav napadení,
- určit dobu a směry agrese,
- předat v krátké době úplné informace o nepřátelských objektech na místa [VS], kde se pomocí samočinných počítačů budou vyhodnocovat výchozí předpoklady pro použití vlastních obranných prostředků apod.

Realizace těchto a dalších úkolů bude probíhat v delším časovém období a ve značné míře již v míru. Nemůžeme pochybovat, že nepřítel se bude vždy snažit dosáhnout překvapení. Bude proto dělat všechno možné, aby příznaky připravované agrese byly co nejmenší, byly těžko zjistitelné a dezinformovaly nás v co největší míře.

Situace je o to složitější, že zjištění příznaků, které předchází agresi, bude zce-

la určitě v podmínkách VTR obtížnější. Ovšem pro účinné odražení agrese je jejich zjištění absolutně nutné. Ke splnění tohoto požadavku jsou nezbytné nejen znalosti doktrinárních zásad nepřítele a vybavení jeho vojsk bojovými prostředky a zbraňovými systémy, ale především operativní zpravodajský systém, který zaručí promyšlený postup sběru a analýzy příznaků blížící se agrese. Tento problém má v podmínkách VTR úplně novou náplň a dosud nevdané rozměry.

Včasné zjištění příznaků agrese potenciálního nepřítele považují za činitele rozhodujícího významu. Proces zjišťování příznaků pro přípravu agrese je třeba zajistit potřebnou technikou pro sběr a třídění informací, které by v každé době poskytovaly přesný obraz situace. Příklad arabských států z posledního období, kdy se potvrdila nutnost správné činnosti zpravodajských a průzkumných orgánů a prostředků neustálého vyhodnocování situace, ukazuje, jaké důsledky mohou nastat. Tento fakt potvrzuje již dávno známý požadavek, abychom se nedali nepřítelem překvapit.

Uvedené důvody vyžadují, aby v rámci vojenského zpravodajského systému i na stupni vševojskového svazku bylo vybudováno a vybaveno speciální stanoviště (středisko), které by se zabývalo výhradně registrací a studiem příznaků přípravy agrese nepřítele.

Toto stanoviště (středisko) musí mít k dispozici úplný soubor informací a všestranně se orientovat v operačních možnostech nepřítele. Musí průběžně a přímo graficky zaznamenávat stupeň příprav ne-

přítele k agresi. Tak může včas poskytovat velení hodnověrné podklady pro přijímání odpovídajících rozhodnutí ke zvyšování nebo snížení bojové pohotovosti vojsk v závislosti na politické situaci, stupni ohrožení atd. Graf znázorňující stupeň ohrožení agresí by uvažoval různé činitele jak stálé, tak i proměnné a určoval stupeň ohrožení v procentech.

Zjišťování a sledování nepřátelských objektů bude pokračovat s největším úsilím v době bezprostředního ohrožení agrese. Činnost většiny prvků průzkumu dosáhne v tomto období vrcholu, jejich aktivace a jejich zasazení do akce musí být natolik operativní, aby zajistilo zachycení hlavního uskupení nepřítele.

Podstatným a současně nejsložitějším úkolem v období bezprostředního ohrožení bude zjištění a identifikace úderných prostředků a uskupení nepřítele. Hlavní úsilí usměrníme na stanovení okamžiku a zmaření útoku řízených střel a letectva, které v tomto období budou hlavním nebezpečím. Všechny zde uvedené úkoly budou řešit průzkumné a zpravodajské orgány.

Základním činitelem v této etapě, který ovlivní činnost těchto stanovišť (středisek), bude neúměrně krátká doba ke splnění uvedených úkolů. Bude málo času. Z toho důvodu veškerá zpravodajská činnost by měla být plně zautomatizována. Pouze komplexní a automatizované řešení všech úkolů zpravodajského zabezpečení může v odpovídajícím čase získat podklady pro zneškodnění úderných prostředků nepřítele.

Rozvoj prostředků jaderného napadení a palebných prostředků klade stále větší požadavky na průzkum a zpravodajské zabezpečení. Jejich úkoly jsou stále složitější a zahrnují z roku na rok větší rozsah operačně taktických problémů.

V poslední době, která je obdobím soustavného a důsledného rozvoje prostředků průzkumu všeho druhu, které se rozvíjely poměrně rychle na technické základně a zkušenostech z posledních válek, se dosáhlo určitého pokroku.

Současné prostředky průzkumu, které pracují již v míru, jsou již nyní dostatečnou zárukou před překvapením ze strany agresora. Nemalé úspěchy byly zaznamenány také v rozvoji zpravodajské činnosti.

S ohledem na malou technickou dokonalost má operační hodnota zpravodajského zabezpečení některé slabiny. Přesto však je nutné potvrdit, že zpravodajské zabezpečení na operačním stupni dosáhlo

již určitého stupně spolehlivosti. Možnosti jsou v tomto oboru nepochybně ještě větší.

I přes tyto dosud dosažené výsledky v rámci VTR můžeme považovat zpravodajské zabezpečení operačního stupně za důležitý prvek ve vojenském zpravodajském systému, zejména v jeho úloze při rozhodování vlastní strany proti možnému napadení ze strany agresora. Jeho úloha a důležitost se bude neustále zvyšovat podle stupně technického rozvoje a zavádění nových bojových prostředků.

Z technologického hlediska nemůže být pochyb o tom, že automatizace převážné části zpravodajské činnosti je možná.

Vlastní pozornost musí být soustředěna na optimalizaci zpravodajského zabezpečení jako celku a operačního průzkumu zvlášť, zejména budování takových zařízení, která by uspišila zpravodajský proces.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ PŘESUNŮ

V útočných operacích, zvláště při oboustranném použití jaderných zbraní, vystupuje do popředí důležitost zabezpečení podmínek pro přesuny vojsk. Na plnění tohoto úkolu se podílejí všechny druhy vojsk i služeb. Významné místo náleží ženijnímu zabezpečení přesunů, jehož cílem je zabezpečit rychlé tempo skrytého a nepřetržitého pohybu vojsk a zachování jejich bojeschopnosti. K tomu bude třeba plnit především tyto hlavní úkoly ženijního zabezpečení:

- ženijní průzkum pochodových os, přepravišť, prostorů zastávek, odpočinku a vodních zdrojů,
- odtažení a úpravu pochodových os a zabezpečení přechodu vojsk přes těžko průchodné úseky terénu,
- vybudování prostorů zastávek a odpočinku,
- ženijní opatření k odstranění následků jaderných úderů nepřítele.

Tyto úkoly plní nejen ženijní jednotky a útvary, ale i výčleněné síly a prostředky přesunujících se útvarů a svazků druhů vojsk a speciálních vojsk. O rozsahu ženijního zabezpečení přesunů svědčí příklady z Velké vlastenecké války. Při ženijním zabezpečení útočných operací připadalo 50—80 % objemu všech prací právě na úpravu a údržbu cest, včetně cest ve výchozím prostoru pro útok. Kromě toho další objem prací byl vynaložen na ženijní průzkum a odminování cest.

Pro splnění uvedených úkolů přesunujících se útvar nebo svazek posílíme ženijními silami a prostředky zcela výjimečně.

Pokud bude útvar nebo svazek bezprostředně po pochodu zasazen do boje, využívá opatření, která v jeho prospěch uskutečňuje nadřazený stupeň velení tak, aby nebyla snížena použitelnost jeho organických sil a prostředků. Při pochodu na vlastním území využívá opatření jednotek a útvarů teritoria. To však nezabývá velení útvaru (svazku) odpovědností za plné zabezpečení pochodu. Proto v pochodové sestavě musí mít připraveny síly a prostředky schopné v případě potřeby splnit kterýkoliv z hlavních úkolů ženijního zabezpečení.

Opatření ženijního zabezpečení přesunů ve **vojskovém týlu** budou sledovat stejné cíle a jednotky a útvary budou plnit obdobné úkoly. Při přesunech bu-

dou využívat opatření ženijních jednotek ve prospěch útvarů prvního a druhého sledu a záloh, zejména upravené cesty a zřízená přepraviště.

V průběhu útoku se pro zabezpečení přesunů druhého sledu raketových útvarů a dělostřelectva v pásmu divize upravují jedna až dvě podélné divizní pochodové osy s využitím plukovních pochodových os a podle potřeby příčné cesty. Tyto osy upravují ženijní jednotky organizované do odřadu zabezpečení pohybu divize, které postupují zpravidla hned za bojovými sestavami pluků prvního sledu.

Odřad zabezpečení pohybu je vybaven ženijní technikou pro úpravu cest, odstraňování nevýbušných zátarasů pro překonávání úzkých vodních překážek, ženijní municí pro rozšiřování průchodů v minových polích, materiálem pro ženijní průzkum, zesilování mostů a vytyčovací materiál. Při zpevňování cest používá materiál z místních zdrojů. Při své činnosti především vyhledává a vytyčuje objížďky poškozených úseků cest a upravuje je (s pracností kolem jedné hodiny) tak, aby rychlost postupu OZP odpovídala tempu útoku. Jejich parametry musí zabezpečit potřebné tempo pochodu všech zabezpečovacích útvarů. Únosnost cest musí též zabezpečit přesun těžké pásové i kolové techniky značných rozměrů. Takový provoz mohou zabezpečit cesty s minimálními poloměry oblouků 50 m, průjezdnou šířkou 4,5 m a průjezdnou výškou 3,8 m. Zatížitelnost mostů na upravované ose musí zabezpečovat průjezd techniky o hmotnosti 50 t.

Jedním ze složitých úkolů ženijního zabezpečení přesunu je odtarasení komunikací, které nepřítel zaminoval „na dálku“ v době průjezdu pochodových proudů. K plnění tohoto úkolu musí mít všechny útvary připraveny jednotky a materiál a velitelé musí být schopni organizovat a splnit tento úkol vlastními silami.

Pro úpravu a údržbu armádních cest k zabezpečení přesunů druhosledových svazků, raketové brigády, protiletadlového raketového pluku a dělostřelectva armády je předurčen **ženijní silniční mostní pluk armády** (žsilmp). Používá se po praporech na osách celodenního pochodu druhých sledů a záloh armády. Průzkum úprav a vytyčení zabezpečuje průběžně, údržbu silnic a přemostování překážek uskutečňuje vyčleněnými silami, prostředky a materiálem v prostorech poškozených komunikací přesunem vlastních vojsk nebo bojovou činností nepřítel. Hlavními jednotkami žsilmp jsou ženijní silniční a ženijní silniční mostní prapory. Ženijní silniční prapory jsou určeny k úpravě a údržbě armádních silnic, budování výpomocných cest a zřizování nízkovodních mostů přes úzké vodní překážky. Ženijní silniční mostní prapor je určen k zřizování nízkovodních dřevěných mostů na armádních cestách přes střední a široké vodní překážky a k výrobě prvků na stavbu těchto mostů. Ženijní silniční mostní prapor vybavený pontonovou mostovou soupravou PMS je předurčen k rychlému obnovení provozu na armádních silnicích a cestách při zničení mostů přes středně široké vodní překážky.

Zkušenosti z dosavadních cvičení potvrzují, že žsilmp může souběžně upravovat 2 až 3 cesty na směru hlavního úderu armády a propojit plánované čáry zasazení druhých sledů armády. Přitom jednotky pluku mohou být použity pro úpravu cest až po čáru rozvinutí do rotních proudů. Cesty, které upravují a udržují jednotky žsilmp, musí vyhovovat pro velmi těžký provoz s průměrnou rychlostí 30 km · h⁻¹. Pro zajištění bezpečnosti a plynulosti provozu musíme silnice a cesty upravovat tak, aby příčné a podélné sklony vozovky nebyly

větší než 10 % a podélné sklony krátkých úseků nepřesahovaly 15—20 %. Zvláštní pozornost věnují ženijní jednotky úpravě a údržbě úseků komunikací, které procházejí soutěskami a lesními masívy, a přechodům přes vodní překážky. Těmito úseky musí vojska procházet co nejrychleji. Zvlášť obtížná je úprava a údržba cest v zimním období, kdy je nutné odstraňovat sněhovou pokrývku (která i při výšce 5—10 cm podstatně snižuje rychlost přesunu) a posypávat ujezděné vrstvy sněhu nebo náledí. V průběhu přesunů na velké vzdálenosti může také docházet k nenadálému poškození cest nepřítelem, nebo k jejich zaminování „na dálku“. Proto i při přesunech v operační hloubce po cestách upravovaných a udržovaných žsilmp musí být v pochodových sestavách vševojskových svazků i útvarů připraveny odřady zabezpečení pohybu k odstranění vzniklých překážek, odminování úseků komunikací, popř. k vyhledání a vytýčení objížděk. Pro zabezpečení plynulosti přesunů je důležitá součinnost mezi veliteli ženijních jednotek a správci pochodové osy a správci úseků pochodové osy, které určují velitelé přesunujících se svazků. Velitelé ženijních jednotek při tom využívají spojení pořádkové služby k získávání informací o poškození cest, činnosti nepřítele nebo o vyřazení ženijní techniky. Součinnost s těmito orgány umožňuje veliteli ženijní jednotky operativně řešit vzniklou situaci a udržovat průjezdnost upravené cesty.

Při vedení války s použitím jaderných zbraní se předpokládá velké poškození mostů na důležitých silničních tazích. Po 1. hromadném jaderném úderu se předpokládá zničení až 100 % mostů přes široké vodní překážky, 40 % mostů přes střední vodní překážky a 10—15 % mostů přes vodní překážky a kanály.

Na zřizování náhradních mostů přes středně široké a široké vodní překážky na armádních cestách se bude podílet kromě žsilmp také pontonový pluk (ponp) armády a jeho jednotky. S využitím organických pontonových mostních souprav může ponp za 90 až 120 min zřídit plovoucí mosty o zatížitelnosti 60 t v celkové délce až 681 m. Po zřízení plovoucích mostů jednotky ponp zahajují stavbu nízkovodních mostů tak, aby normované prostředky mohly být sejmuty. Při tom je ponp schopen za 10—12 h vyrobit až 150 m nízkovodního dřevěného mostu zatížitelnosti 60 t, nebo postavit z předem připraveného materiálu 300 až 450 m nízkovodního dřevěného mostu. Po skončení stavby mostu a zabezpečení přesunu druhého sledu armády, armádních záloh a RVD armády předává ponp zřízená mostová přepraviště útvarům (svazkům) silničního vojska.

K úpravě a údržbě frontových silnic je předurčena **ženijní silniční mostní brigáda** (žsilmb) frontu. V sestavě žsilmb jsou začleněny ženijní silniční a ženijní silniční mostní prapory, jejichž použití a možnosti jsou obdobné jako u žsilmp armády.

Při zabezpečení přesunů druhosledové armády frontu, vševojskových, raketových a protiletadlových raketových svazků frontu může žsilmb upravovat a udržovat souběžně až 360 km frontových silnic, včetně zřízení a udržování mostových přepravišť přes středně široké vodní překážky.

Pro zřizování mostů na plovoucích podpěrách přes široké a velmi široké vodní překážky na frontových cestách je předurčena **pontonová brigáda** frontu, která svými útvary je schopna za 90—120 min zřídit mosty ze soupravy PMS o zatížitelnosti 60 t o celkové délce až 900 m a při jejich směně za 10 až 12 h postavit až 600 m nízkovodního dřevěného mostu z připraveného materiálu, nebo zhotovit 200—240 prvků tohoto mostu.

Cesty v průběhu útočné operace upravují a udržují ženijní jednotky na stupni pluk, divize, armáda i front, přičemž směr upravovaných cest je ve většině případů shodný. Předpokladem pro včasné splnění úkolů a efektivní využití ženijních sil a prostředků je využívání vybraných cest upravovaných nižšími stupni velení. Proto je nezbytné, aby štáby ženijního vojska na všech stupních měly přehled o provozuschopných a upravených komunikacích ve svém pásmu činnosti a mohly navrhnout svým velitelům jejich využití.

Úspěšné splnění úkolů při zabezpečení přesunů druhých sledů, záloh, RVD a týlů, zejména na operačním stupni, závisí také na těsné a nepřetržité **součinnosti štábů ženijního vojska** a ženijních svazků a útvarů **se štáby týlu** a štáby silničních útvarů a svazků. Na stupni frontu (armády) se součinnostní otázky zahrnují do „Plánu (tabulky) součinnosti“ silničního a ženijního vojska, který je součástí „Plánu dopravního zabezpečení“ (silničního zabezpečení), který schvaluje velitel frontu (armády).

V těchto dokumentech se sjednocují otázky:

- průzkumu a oprav, obnovy a stavby silnic a mostů,
- zřizování mostních a přívozových přepravišť, popř. předání (výměny) mostových souprav,
- odtažení silnic,
- přípravy silnic a mostů k ničení,
- ženijních opatření k odstraňování následků jaderných úderů na vojenské silnice,
- pořadí a lhůty předávání vojskových cest upravovaných ženijním vojskem, jejichž směr se shoduje s vojenskými silnicemi,
- organizace řízení silničního provozu.

Cílem těchto opatření je vytvoření podmínek pro zabezpečení plynulosti přesunů v operačním týlu a co nejefektivnějšího využití sil a možností ženijního vojska a silničního vojska.

Splnění úkolů součinnosti v praxi umožňuje:

- optimálně využívat nepoškozené komunikační směry a důležité objekty na nich,
- dále využívat cesty a objekty upravené nebo vybudované ženijním vojskem,
- získat a využívat materiál z místních zdrojů a materiál připravený ženijními jednotkami,
- předat informace o terénních podmínkách a o situaci v prostorech činnosti a také udržet objekty na komunikacích a znemožnit jejich zničení nebo poškození.

Opatření součinnosti nesmí být na úkor splnění vlastních úkolů ženijního zabezpečení. Ženijní jednotky, které svůj úkol splnily tím, že zabezpečily přesuny prvků operační sestavy, nemohou také dále upravovat nebo zdokonalovat objekty na komunikacích. Po splnění úkolů se přesunou do prostorů soustředění útvarů a budou se připravovat k plnění úkolů v nových prostorech.

Při předávání vojskových cest mezi ženijním a silničním vojskem se předávají celé úseky cesty a nejdůležitější objekty budované ženijním vojskem. Pro-

tokoly k předání cest předem připravuje předávající útvar. Vlastní předání probíhá na velitelském stanovišti ženijního útvaru, nebo přímo v prostoru některého důležitého objektu.

Možnou formu a obsah předávacích protokolů — viz **vzor 1 a 2**.

Vzor 1

PROTOKOL

o předání	cesty	číslo
Předávající útvar:		
Přebírající útvar:		
Cesta byla předána dne	se stavem k	h
na základě rozkazu	č. ze dne	
Předává se:		
1. Udržovaná cesta z	přes	
do		
Charakteristika cesty:		
Délka	km	
Kapacita		
Nebezpečná místa — objekty, které je nutné střežit		
Úseky s menší kapacitou		
Připravené objížděky		
Způsob vytyčení cesty (označení)		
2. Objekty předané protokolem:		
Mosty	, místo , zatížitelnost	(+), materiál
Výpomocné cesty	místo , kapacita	vozidel/h
3. Předávaný materiál (technika):		
Materiál	, místo uložení	
Přílohy: Oleáta mapy 1: rozměr		
Protokoly o předání mostů		listů
Přeúčtovací listy číslo		listů
Předal:		
Převzal:		
(funkce, hodnost, příjmení)		

Na oleátu se zakresluje průběh cesty, místa důležitých objektů na komunikacích, prostory uložení předávaného materiálu a materiálu z místních zdrojů, minová pole, zamořené prostory, prostory činnosti nepřítelů, prostory k ukrytí živé síly, vyčleněná a upravená místa pro odpočinek přesunujících se útvarů, místa vyčleněných vodních zdrojů, zdravotnická zařízení, dosavadní organizace pořádkové služby apod.

P R O T O K O L o předání mostového přepraviště

Předávající útvar:

Přebírající útvar:

Most předán dne:

na základě rozkazu č. ze dne

Vodní překážka:

Poloha mostu:

Typ mostu délka mostu m

Šířka vozovky m. Materiál nosné konstrukce

Zatížitelnost mostu podle projektu t

Stav podpěr a nosné konstrukce podle poslední kontroly

Závěr o zatížitelnosti mostu:

Návrh na opravy:

Stav příjezdových a odjezdových cest:

Výsledek pozorování vodní hladiny:

Místa těžení materiálu z místních zdrojů:

Záložní přepraviště:

Zvláštní situace:

Předal:

Převzal: (funkce, hodnost, příjmení)

Přílohy: Polní projekt mostu

Schéma mostového přepraviště

Výkaz záložních mostních prvků a materiálu

Deníky o zabíraných pilotách

Hlášení o ženijním průzkumu místa záložního přepraviště

CHEMICKÉ ZABEZPEČENIE PRESUNOV NA VEĽKÉ VZDIALENOSTI

Chemické zabezpečenie presunov na veľké vzdialenosti bude vychádzať zo všeobecných platných zásad presunu a zásad chemického zabezpečenia špecifikované na zvláštnosti vyplývajúce z tejto činnosti vojsk.

Chemické zabezpečenie presunu vojsk bude musieť vychádzať z konkrétnych podmienok, ktoré budú pre presun vytvorené. Bude záležať hlavne na pripravenosti ciest priestoru vojnovnej činnosti, na spôsobe rozpútania vojny, na jej charaktere a na úrovni rozrušení pásma presunu. Najzložitejšie podmienky pre presun na veľké vzdialenosti vzniknú pri vedení vojny s použitím jadrových zbraní.

Z analýzy cvičení vojsk NATO vyplýva, že jedným zo zámerov nepriateľského jadrového útoku na priestore vojnovnej činnosti bude snaha zabrániť prísunu záloh do priestoru bojovej činnosti. Najefektívnejší spôsob ako to dosiahnuť je použitie pozemných jadrových výbuchov, ktoré môžu rozsiahlym rádioaktívnym zamorením, vytvorením veľkých pásiem borenia, závalov, požiarov a záplav značne sťažiť presuny vojsk.

Postupne tak ako sa budú vojská približovať k priestoru vojnovnej činnosti, bude narastať aj pravdepodobnosť ich zasiah-

nutia jadrovými údermi. Na tieto vojská môže nepriateľ použiť nielen jadrové, ale i chemické zbrane a v jednotlivých prípadoch nie je vylúčené ani použitie biologických zbraní. Pri použití OL VX môžu 2 až 4 letky stíhacieho bombardovacieho letectva viesť chemický úder odrazu na 2 až 4 divízie na presune. V dôsledku takého úderu môže stratiť bojaschopnosť až 10 % osôb u napadnutej divízie a zomrieť všetku bojovú techniku a vozidlá. Chemické údery budú vedené najpravdepodobnejšie na mosty cez veľké vodné prekážky, na sútesky a na priestory denného odpočinku vojsk.

Veľkosť plôch zamorených biologickými prostriedkami môžeme zrovnáť s plochami zamorenými rádikačnými látkami po pozemných jadrových úderoch. Jedna až dve stíhacie letky môžu zomrieť živú silu na ploche 25 000 až 30 000 km² a vyradiť 35 až 60 % osôb, ktoré neboli imunizované.

Z toho vyplýva, že na vojská armády, ktoré sa presunujú na veľké vzdialenosti, už v prvých hodinách vojny môže nepriateľ použiť mohutné údery všetkými druhmi ZHN.

Cieľom chemického zabezpečenia presunov na veľké vzdialenosti bude zabezpečiť včasný prechod bojaschopných vojsk

s potrebným materiálnym zabezpečením do určeného priestoru aj v podmienkach rozsiahleho rádioaktívneho chemického a biologickeho zamorenia.

NCHV armády na základe ujasnenia úloh, zhodnotenia situácie (v súčinnosti so štáбом) urobí závery:

- v ktorom období presunu a na akých čiarach sa môže vytvoriť najzložitejšia situácia vyžadujúca osobitnú pozornosť,

- aké opatrenia pre organizáciu chemického zabezpečenia treba predvídať pri príprave na presun, v jeho priebehu v priestoroch denného odpočinku,

- ako rozdeliť sily a prostriedky na sledy, pochodové osi,

- ktoré otázky chemického zabezpečenia treba zladíť s orgánmi teritória, vojenskej dopravy a civilnej obrany.

Na základe týchto skutočností pristúpi k rozpracovaniu Plánu chemického zabezpečenia, ktorý musí obsahovať najmä tieto základné otázky:

- spôsob zisťovania parametrov jadrových úderov v pásme presunu a ich odovzdávanie na radiačné stredisko armády,

- organizáciu radiačného a chemického prieskumu (určiť pásma a osi presunov, na ktorých sa bude viesť prieskum silami armády a zväzkov). V pláne musí byť vyjadrená súčinnosť s orgánmi TRHS a civilnou obranou,

- možnosť využívania rôznych stabilných, ale i pohyblivých prostriedkov na špeciálnu očistu, ktoré sú v podriadenosti poriadkových orgánov na železničných staniciach a orgánov civilnej obrany,

- včasné a úplné zabezpečenie vojsk chemickou technikou a materiálom (bude treba počítať s doplnením zásob materiálu spotrebovaného počas presunu).

Možný grafický Plán chemického zabezpečenia presunu — pozri obr. 1.

Pri riešení otázok chemického zabezpečenia **východiskového priestoru** musíme brať do úvahy, či už nepriateľ prešiel na použitie ZHN alebo nie. Podľa zásad použitia jadrových zbraní v rámci 1. HJÚ použije nepriateľ jadrovú muníciu veľkej a veľmi veľkej mohutnosti. Tejto skutoč-

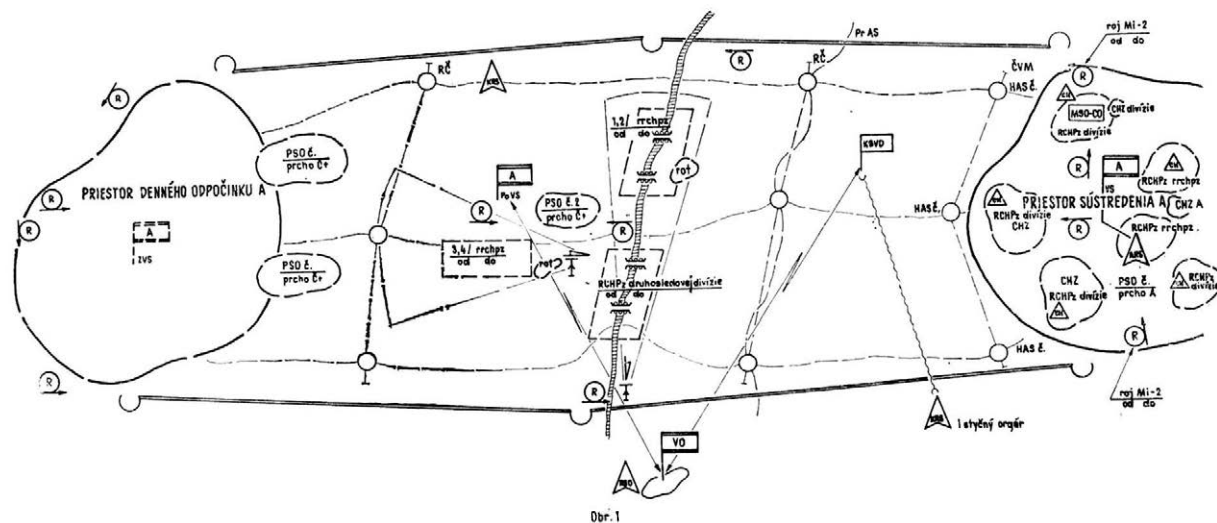
nosti bude musieť zodpovedať aj stupeň rozptýlenia vojsk. Po prvom jadrovom údere, keď nepriateľ už nebude používať v tak veľkom rozsahu jadrovú muníciu veľkej a veľmi veľkej mohutnosti, môže byť aj rozptýlenie menšie a tým sa budú meniť aj požiadavky na organizáciu chemického zabezpečenia. Organizácia chemického zabezpečenia v tomto prípade bude vyžadovať predovšetkým zisťovanie parametrov po použití ZHN, organizáciu radiačného a chemického prieskumu a špeciálnej očisty vojsk s využitím predovšetkým stálych zariadení, zariadení vojsk civilnej obrany a jednotiek TRHS.

Počas presunu musí byť časť jednotiek radiačného a chemického prieskumu neprestajne v pohotovosti pre zisťovanie parametrov jadrových úderov, do vedenie radiačného a chemického prieskumu pochodových osí, priestorov zastávok a odpočinkov. Pre plnenie tejto úlohy vytvárame rekognoskačné skupiny, do ktorých mimo iných včleňujeme i jednotky chemického vojska. Pozemný radiačný a chemický prieskum organizujeme predovšetkým silami a prostriedkami samotných vojsk. Radiačnú a chemickú situáciu zisťujeme v priestoroch odpočinku, na pochodových osiach, v priestoroch sústredenia špeciálnej očisty a vo vyčkávacích priestoroch.

Jednotky radiačného a chemického prieskumu spravidia rozmiestňujeme medzi sledmi, v ktorých sú miesta velenia, raketové a protiletadlové raketové útvary.

Hlavnou zvláštnosťou organizácie a vedenia radiačného a chemického prieskumu pri zabezpečovaní ďalekých presunov je jej priestorový rozmach. Preto najťažšie úlohy prieskumu na pochodových osiach, v priestoroch odpočinku a sústredení vojsk sa plnia prostriedkami vzdušného radiačného prieskumu.

V zostave vševojskovej armády je vrtníková letka, ktorej jeden roj je predurčený na vedenie vzdušného radiačného prieskumu (3 ks Mi-2 alebo Mi-8), čo umožňuje v priebehu 4 hodín [jedným vzletom] viesť radiačný prieskum 6 pochodových

osí na hĺbku jedného celodenného pochodového výkonu. Z uvedeného vyplýva, že pre zabezpečenie pásma presunu vševojškovej armády bude treba plánovať dva vzlety a čas na preskúmanie 10–12 pochodových osí na hĺbku 250 km si vyžiada zhruba 8 hodín.

Zložité situácie počas presunu môžu vzniknúť pri hromadnom použití pozemných jadrových úderov a vytvorení rozsiahlych prehradných pásiem rádioaktívneho zamorenia, ktoré budú vyžadovať voľbu obchádzok alebo vyčkat dobu poklesu vysokých úrovní radiácie. NCHV pre tento prípad bude musieť mať v zálohe časť síl a prostriedkov pozemného, ale i vzdušného radiačného prieskumu, aby včas zistil potrebné údaje o úrovniach radiácie na jednotlivých pochodových osiach a mohol zvoliť optimálny variant činnosti vojsk (nie je účelné voliť obchádzku, keď doba poklesu vysokých úrovní radiácie na pôvodných pochodových osiach bude nižšia, než doba nutná na obchádzky). V týchto prípadoch budú musieť vojská vyčkat určitý čas, využijú na ukrytie živej sily vybudované ženiné objekty a ochranné vlastnosti bojovej techniky a pokračovať v pochode až po poklese vysokých úrovní radiácie.

Pokiaľ z akýchkoľvek príčin nie je možné zdržanie pochodových prúdov, musia sa zamorené pásma prekonávať z chodu. Prítom bude treba zabezpečiť, aby nedošlo k zbytočným radiačným stratám.

Pri prekonávaní rozsiahlych pásiem rádioaktívneho zamorenia z hľadiska zníženia účinnosti ionizujúceho žiarenia na živú silu (na základe návrhov zdravotníckych orgánov) treba použiť rádioprotektívne látky.

Samotné prekonávanie zamorených priestorov bude klásť na vojská zvýšené fyzické a psychické nároky, ktoré budú vyplývať zo skutočnosti, že vojská použijú prostriedky protichemickej ochrany jednotlivca. Ich použitie bude sťažovať činnosť hlavne vodičov, čo bude mať za následok zníženie rýchlosti pochodu. Voľbu zastávok bude zásadným spôsobom ovplyvňovať radiačná

situácia. Pri prekonávaní rozsiahlych pásiem zamorenia zastávky musíme určovať mimo pásiem zamorenia a len v krajných prípadoch v zamorených priestoroch s úrovňami radiácie do 5 R/h (možnosť konzumácie stravy).

Zamorenie techniky rádioaktívnymi látkami nebude hrať rozhodujúcu úlohu. Vojská sa budú presunovať spravidla po spevnených povrchoch, kde zamorenie techniky bude väčšinou pod prípustnú normu. Iná situácia bude u techniky, u ktorej dôjde k prvotnému zamoreniu (pri vypadávaní rádioaktívnej stopy). Táto technika bude spravidla zamorená nad prípustnú normu a bude vyžadovať čiastočnú alebo úplnú špeciálnu očistu, ktorú uskutočníme až po skončení pochodu alebo v priestoroch celodenného odpočinku.

Zložité podmienky môžu vzniknúť ak nepriateľ použije priamo na pochodujúce jednotky pozemné jadrové údery. V tomto prípade veľký význam bude mať vedenie rýchleho radiačného prieskumu s cieľom zistiť predné hranice silného, nebezpečného a zvlášť nebezpečného zamorenia a možné smery ich prekonania alebo obídenia. Po získaní týchto údajov útvary zistenej prekážky rýchlo prekonávajú.

Vojská môžu byť v priebehu presunov zamorené aj **v priestoroch zastávok a denného odpočinku**. Ak sú v týchto priestoroch vybudované okopy a zákopy pre živú silu, nemusí dôjsť k radiačným stratám ani v prípade ak sú vojská na hranici nebezpečného zamorenia.

Zložitá situácia môže vzniknúť, keď nepriateľ na presunujúcu sa armádu použije hromadný jadrový úder. Vojská v tomto prípade môžu mať veľké straty, niektoré zväzky môžu úplne stratiť bojaskopnosť a velenie môže byť prerušené aj na niekoľko hodín. Za tejto situácie treba čo najrýchlejšie zhromaždiť údaje o situácii, analyzovať ju, vyhodnotiť stupeň zničenia vojsk, rozsah borenia pochodových osí, mostov, určiť objem prác na obnove bojaskopnosti vojsk a odstránení následkov použitia ZHN nepriateľom. Obnova bojaskopnosti všetkých útvarov odrazu nie je možná.

Preto určíme poradie plnenia tejto úlohy. Najskôr obnovíme bojaskopnosť raketových a raketových technických útvarov a ďalej tých msd, td, ktoré môžu čo najrýchlejšie pokračovať v presune.

V takomto prípade radiačný a chemický prieskum organizujeme v priestoroch, kde sa nachádzajú raketové, raketové technické a protiletadlové raketové útvary a miesta velenia. Pre tento účel je najvýhodnejšie použiť vrtuľníky.

Aj organizácia špeciálnej očisty bude mať svoje zvláštnosti. Vo východiskovom priestore bude výhodné armádny prapor chemickej ochrany používať centralizovane v prospech miest velenia, raketových, raketových technických a špeciálnych vojsk. V jednotlivých prípadoch sa môže použiť tiež na poskytnutie pomoci tým sväzkom alebo útvarom, ktoré sa majú presunovať v prvom slede armády alebo divízie.

Využívanie prcho pre špeciálnu očistu druhého sledu, tylových útvarov a bojovej

techniky nachádzajúcej sa na nakladacích staniciach nie je účelné z dôvodu, že by mohlo dôjsť k odtrhnutiu útvarov chemickej ochrany od vojsk prvého sledu. V ich prospech sa budú využívať zariadenia z miestnych zdrojov [sprchové zariadenia, mycie mostíky], zariadenia vojsk civilnej obrany a organických síl druhsledových útvarov.

Počas presunu sa špeciálna očista spravidla nebude vykonávať. V prípade nevyhnutnosti bude organizovaná pred zaujatím plánovaných priestorov, v priestoroch denného odpočinku, alebo veľkých zastávk.

Odmorovanie terénu vo východiskovom priestore nie je účelné vykonávať. Je jednoduchšie vojská z týchto priestorov viesť. Odmorovanie terénu budeme plánovať hlavne v priestoroch prechodov cez dôležité prepráviská, cez vodné toky, alebo cez sútesky a horské prechody.

V článku sú riešené niektoré rozhodujúce úlohy chemického zabezpečenia presunov vševojskovej armády na veľké vzdialenosti. Treba zdôrazniť, že ide o veľmi zložitú činnosť, ktorá bude klásť vysoké nároky na organizáciu a súčinnosť v celom štábe armády.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ ZASAZENÍ DRUHÉHO SLEDU ARMÁDY

Zkušenosti z minulých válek, operačních a vojskových cvičení potvrdily, že zasazení druhých sledů je složitý proces, který vyžaduje pečlivé zplánování, pružné a nepřetržité velení a všestranné zabezpečení. Velitelé a štáby všech stupňů musí přesně stanovit způsob zasazení podřízených svazků a útvarů a opatření k jejich všestrannému zabezpečení. Jedním ze základních druhů zabezpečení, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje úspěch zasazení, je týlové zabezpečení.

Řešení otázek týlového zabezpečení přesunu a zasazení divize druhého sledu armády ovlivní její předchozí činnost. Může jít o divizi, která byla vyvedena do druhého sledu armády a obnovuje bojeschopnost, nebo o divizi, která byla zmobilizována a přesunuta z hloubky, popř. o divizi, která dosud byla v druhém sledu armády. Rozhodujícím požadavkem je, aby zasazovaná divize měla na čáře zasazení úplné pohyblivé zásoby materiálních prostředků a byla plně bojeschopná. Složitost splnění tohoto úkolu je dána především rychle se měnící vševojskovou a v důsledku toho i týlovou situací. Nepřítel se bude snažit znemožnit nebo oddálit zasazení druhých sledů. V důsledku toho bude docházet k zvýšeným ztrátám osob, techniky a materiálu a k narušování činnosti týlu. Úkoly k zabezpečování vojsk budeme plnit ve zkrácených lhůtách, skrytě a utajeně. Při zasazení mohou se změnit směry jejich činnosti. Z těchto důvodů musíme otázkám týlového zabezpečení druhých sledů věno-

vat zvýšenou pozornost i v bojové, operační a odborné přípravě týlu.

Hlavní úsilí v týlovém zabezpečení zasazované divize soustředíme na přípravné období, tj. v době, kdy je divize v prostoru soustředění. Týlové útvary a jednotky musí v tomto období zabezpečit vojska vším potřebným a samy se připravit k boji.

Pro materiální zabezpečení druhosledové divize jsou typická a obsahově rozdílná dvě základní období.

První je období přesunu do vyčkávacího prostoru. V tomto období divize spotřebovává především PHM a částečně při odrážení vzdušného nepřítele i protiletadlovou municí. Bude-li nepřítel používat jaderné zbraně, může dojít ke značným ztrátám na materiálu a dopravních prostředcích a ke zvýšené spotřebě výstroje a chemického materiálu. Pokud se divize přesunuje na území nepřítele, nemůžeme vyloučit ztráty materiálu vlivem diverzní činnosti zbytků nepřátelských jednotek, záškodníků a nepřátelskv smýšlejícího civilního obyvatelstva.

Druhosedlová divize může být napadena již v rámci prvního hromadného jaderného úderu nepřítele. S velkou pravděpodobností bude během přesunu na čáru zasazení překonávat úseky a pásma zaměřených prostorů po jaderných úderech a nakonec i při samotném zasazení divize musíme počítat s dalšími jadernými údery na předbojovcu i bojovou sestavu.

V celkové spotřebě materiálu má rozhodující místo spotřeba PHM, která tvoří kolem 80 % celkového množství spotřeby.

Tabulka

Typ techniky	Čas na doplňování [min]	Msp		Tp		Msd		Td	
		čas [min]	spotřeba [m³]	čas [min]	spotřeba [m³]	čas [min]	spotřeba [m³]	čas [min]	spotřeba [m³]
Tank	10	450	36,0	990	79,2	2400	192	3590	287
BVP	5	485	29,1	20	1,2	615	36	614	36
OT	3	120	6,4	135	7,2	1218	65	666	35
Auto-mobil	3	420	14,0	336	11,2	4428	142	4002	133
Celkem		1475	85,5	1481	98,8	8661	435	8872	491
Doplnění 1 SHD-PH		148		148					
Doplnění 6 SHD-PH						144		148	

V prvním období budeme realizovat především tyto hlavní úkoly týlového zabezpečení:

1. Doplníme zásoby spotřebované za přesunu do vyčkávacího prostoru (PHM, PL a pěchotní municie, 1 ddp) a zároveň vytvoříme zvýšené zásoby PHM u tanků tak, aby na čáře zasazení zůstaly v rámci svazku úplně pohyblivé zásoby. Při přesunu msd do vyčkávacího prostoru (vzdálenost 200 km) spotřeba PHM představuje 45 m³ BA, 390 m³ NM, celkem 435 m³.

Ke včasnému doplňování PHM co nejefektivněji využijeme především prostředky hromadného doplňování techniky PHM. Do určených prostorů hromadného doplňování proto včas přesuneme a rozvineme techniku pro hromadné doplňování a zásoby PHM od brigády materiálního zabezpečení armády, popř. frontu. Hromadné doplnění techniky PH bude nejvýhodnější před zaujetím vyčkávacího prostoru. Prostory a doby hromadného doplňování upřesníme se štáby přesunujících se vojsk. Soupravy hromadného doplňování na vojskovém stupni značně snižují dobu potřebnou pro doplnění techniky. Pomocí soupravy hromadného doplňování pohonných hmot (SHD — PH) můžeme doplnit tankový prapor za 30 minut, divizi za 2 až 3 hodiny. (Při doplňování divize bez využití těchto prostředků bylo třeba 8 až 10 hodin.) SHD — PH operačního stupně umožňují použít velkokapacitní dopravní a skladové prostředky armády a frontu přímo pro doplňování motorové techniky a doplnit ji bez využití vojskových prostředků. To je zvláště výhodné za přesunu, kdy doplňuje-

me najednou velká množství techniky a vyžadujeme, aby pohyblivé zásoby PH ve vojscích byly po skončení přesunu úplné. Časovou kalkulaci doplňování motorové techniky pomocí prostředků hromadného doplňování po přesunu 200 km — viz **tabulku**. Doba závisí na počtu a typu motorové techniky a prostředků hromadného doplňování.

SHD — PH je vhodné použít jen k doplňování motorové nafty. Automobilní benzin doplňujeme cisternovým automobilem-plničem.

2. Zabezpečíme průběžnou informovanost mezi VS a TVS.

3. Organizujeme týlový průzkum pro rychlé zaujetí a opuštění prostoru rozmístění.

4. Organizujeme technické ošetření a opravy dopravních prostředků, odsuneme přebytečný materiál a poškozenou techniku, kterou nemůžeme opravit do zahájení přesunu.

5. Odsuneme raněné a nemocné od útvarů na rozvinuté samostatné zdravotnické oddíly a divizní obvazíště, do nemocniční základny, popř. do teritoriálních zařízení zdravotnické služby a usměrňujeme hygienická a protiepidemická opatření. Vzhledem k tomu, že v průběhu bojové činnosti mohou u divize při zasazení vzniknout ztráty 15 až 25 % osob, divizi před zasazením posílíme odsunovými prostředky a přidělíme ji zdravotnické oddíly ze zdravotnické zálohy armády.

6. Týlové útvary a jednotky rozčleníme na dva sledy. Do prvního sledu týlu divize začleníme samostatný zdravotnický oddíl

(divizní obvažiště) a dopravní prostředky apr (prnz) se zásobami munice a PHM ve výši denní spotřeby jednoho msp (tp).

7. Organizujeme obranu a ochranu týlu zvláště před diverzními skupinami.

Rozhodující význam má včasné vytvoření pohyblivých a zvýšených zásob materiálu všeho druhu do doby pohotovosti divize k přesunu.

Druhé období — přesun na čáru zasazení. V tomto období se útvary divize rychle přesunují pod ochranou letectva a dělostřelectva na stanovené čáry zasazení do boje. Prolamují obranu nepřítele a pokračují v útoku.

Do zahájení a v průběhu druhého období hlavní úsilí soustředíme na zabezpečení komplexního palebného ničení nepřítele. Raketové vojsko a dělostřelectvo se přesunují 6 až 8 hodin před hlavními silami divize. Rozhodujícím úkolem týlu v tomto období bude přísun munice prostředky armády i frontu bezprostředně do palebných postavení tak, aby pohyblivé zásoby munice zůstaly úplně pro bojovou činnost po zasazení. Bude třeba přisunout 2,2 pp dělostřelecké munice. K zplánování a splnění tohoto úkolu bude nutná úzká součinnost týlových orgánů se štábem raketového vojska a dělostřelectva a orgány výzbrojní

služby. Přísun munice do palebných postavení musíme zakončit včas a skrytě. Při zahájení přesunu divize na čáru zasazení musí mít osy volné.

Do zahájení přesunu na čáru zasazení ve vojscích vydáme teplou stravu. Po ní pekárny ponecháme ve vyčkávacím prostoru a umožníme tak plynulou výrobu chleba.

Při přesunu vojsk z vyčkávacího prostoru na čáru zasazení je výhodné týl divize přesunovat po dvou osách. První sled týlu divize se přesunuje za prvním sledem vojsk. Druhý sled s TVS a s dopravními prostředky se zásobami se přesunuje po dvou osách na zádi sestavy divize. Zásoby materiálu rozložíme na obě osy přesunu. Včas přesuneme zejména zdravotnické, technické a dopravní prostředky v souladu s vývojem situace.

Náročným úkolem je včasná organizace a rychlý sběr prázdných sudů na čáře rozvinutí vojsk do praporních proudů. Ranění a nemocní se za přesunu odsunují na rozvinuté zdravotnické etapy prvosledových divizí do nemocniční základny. Zdravotnické etapy se rozvíjejí v místech hromadných ztrát osob (divizní obvažiště, samostatný zdravotnický oddíl).

Včasné zasazení divize může rozhodujícím způsobem ovlivnit průběh armádní operace. Týl musí k tomu vytvořit všechny nezbytné předpoklady. Týlové zabezpečení přesunu a zasazení divize druhého sledu je složitý úkol zejména v podmínkách používání zbraní hromadného ničení. Praktické osvojení otázek materiálního a zdravotnického zabezpečení bojové činnosti v současných složitých podmínkách vedení ozbrojeného zápasu je důležitý úkol velitelů a náčelníků všech stupňů.

PORIADKOVÁ SLUŽBA PRI PRESUNOCH VOJSK NA VEĽKÉ VZDIALENOSTI

Presuny vojsk z hĺbky štátneho územia alebo koalície budú okrem iného podmienené pevne organizovanou poriadkovou službou, ktorá musí zabezpečiť tieto opatrenia:

- udržanie disciplíny a stanoveného poriadku na určených automobilových cestách a v príľahlých priestoroch,
- zabezpečenie plynulosti a organizovanosti prevádzky na týchto cestách,
- utajenie presunov a zaistenie obrany a ochrany vrátane kontroly dodržiavania nariadených opatrení pre maskovanie, rozptýlenie, ochranu proti ZHN, stráženie dôležitých objektov, upovedomovanie užívateľov ciest o všetkých druhoch varovných signálov vyhlásených v priestore ciest, o prekážkach a zamorených priestoroch, o obchádzkach a prípadnom vytyčovaní súběžných úsekov ciest.

Poriadková služba teda vystupuje ako nevyhnutný prvok velenia, ktorého prostredníctvom je riadená prevádzka na komunikáciách všetkých druhov. Jej význam vystupuje do popredia predovšetkým za situácie, kedy presuny z hĺbky sa budú uskutočňovať po začatí vojny s použitím ZHN, ktorých cieľom, okrem vojsk, politických a ekonomických centier štátov budú komunikačné uzly, komunikácie a objekty, a na nich predovšetkým prechody cez veľké toky, horské, zalesnené pásma a pod.

Zvláštnosťou organizácie poriadkovej služby pri presunoch z hĺbky je to, že sa na nej budú zúčastňovať všetky stupne; orgány, sily a prostriedky poriadkovej služby frontu, vrátane vojskovej poriadkovej služby a teritória.

Vojsková poriadková služba musí predovšetkým zabezpečiť:

- vyvedenie vojsk (zväzkov a útvarov) z priestorov sústredenia do východiskových miest na osách obsluhovaných teritoriálnou poriadkovou službou, prípadne cestnými útvarmi operačného tyla,
- zaujímanie priestorov veľkých zastávok, priestorov denných odpočinkov a činnosť v nich spojenú s doplňovaním, ošetrovaním techniky, prísun a odber materiálu a pod.,

— presuny do záložných priestorov rozmiestnenia po úderoch ZHN a pri odstraňovaní následkov napadnutia,

— zosilnenie teritoriálnej poriadkovej služby pri regulácii prúdov na prechodoch cez veľké vodné toky, na obchádzkach a inak komunikačne zložitých priestoroch,

— pri prepravách po železnici reguláciu vojsk do vyčkávacích priestorov pred nakladaním, do priestorov sústreďovania po vyložení, na nakladacie a z vykladacích železničných staníc,

— presuny vojsk zväzkov a útvarov po osách, ktoré nie sú obsluhované poriadkovou službou teritória a operačného tyla.

Teritoriálna poriadková služba je organizovaná na určených komunikáciách vedúcich územím štátu až po zadnú tylovú hranicu frontu silami teritoriálnych orgánov vojenskej dopravy vojenských okruhov.

Zodpovednosť za včasnosť a organizovanosť presunov vojsk územím teritoriálneho okruhu, má veliteľ okruhu. Za priame riadenie prevádzky na určenej automobilovej sieti zodpovedá náčelník tyla — zástupca veliteľa okruhu, ktorého odborným orgánom pre organizáciu a zabezpečovanie poriadkovej služby je oddelenie vojenskej dopravy. Poriadková služba teritória je organizovaná krajským systémom, predurčenými silami KSVD, ktoré v každom kraji disponujú:

— niekoľkými kontrolnými a poriadkovými stanovišťami, ktoré tvoria základ poriadkovej služby, majú krátku lehotu mobilizačnej pohotovosti a rozmiestňujú sa na hraničných vstupoch, v miestach, kde HAS križujú PrAS a v komunikačne zložitých priestoroch,

— cestným poriadkovým práporom (s možnosťou obsluhovať 350—400 km ciest),

— pohyblivými skupinami riadenia cestnej prevádzky KSVD,

— stanovišťami VB-UAS operatívne podriadených KSVD.

Tieto sily umožňujú obsluhovať 600—800 km ciest v každom kraji pri priemernej hustote jedno poriadkové stanovište na 10—12 km.

Poriadková služba operačného tyla zabezpečuje úlohy regulácie prúdov od zadnej tylovej hranice frontu po čiaru rozmiestnenia divízií skladov prvosledových zväzkov. Je organizovaná cestnými zväzkami a útvarmi tyla frontu a tyla prvosledových armád s využitím teritoriálnych prostriedkov, pokiaľ tylový priestor frontu prekrýva vlastné územie štátu.

V konkrétnych podmienkach sa môžu v rovnakých priestoroch na poriadkovej službe zúčastniť sily a prostriedky všetkých uvedených stupňov, ovšem pri rešpektovaní zásady, že v tylovom pásme frontu je poriadková služba operačného tyla nadriadená ostatným. Na teritóriu mimo tylového pásma frontu, riadiacim orgánom presunov je teritoriálna poriadková služba.

Časté zmeny na komunikačnej sieti a v dôsledku toho zabezpečovanie manévru budú klást požiadavky na včasné vytyčovanie obchádzok, vyvádzanie vojsk zo zamorených priestorov, prevádzanie prúdov cez komunikačne zložené priestory, alebo priestory zaplavené a rozbahnené. To zvýrazňuje požiadavku vytvárať dostatočné zálohy poriadkových orgánov všetkých stupňov, ktoré v podmienkach teritoriálnej poriadkovej služby môžu predstavovať hodnotu $\frac{1}{3}$ síl.

Dôsledky použitia ZHN, nevyhnutnosť prieskumov obchádzok a súbežných komunikácií, prípadne nevyhnutnosť prevádzat vojská cez komunikačne zložené priestory, vyvoláva potrebu zvyšovať odolnosť poriadkových orgánov v ochrane

proti rádioaktívnym, chemickým a bojovým biologickým látkam zaradením 1—2 obrnených transportérov na každú cestnú rotu (správca poriadkového úseku). Týmto prostriedkami by mali byť vybavené aj pohyblivé skupiny riadenia cestnej prevádzky KSVD, predurčené mimo iného na vedenie kolón presunujúcich sa spojeneckých sväzkov územím teritória, nie zriedka na vzdialenosti 400—500 km.

Skúsenosti získané pri teritoriálnych štábných nácvikoch a rôznych cvičeniach preukázali nevyhnutnosť upevňovať centralizáciu riadenia cestnej dopravy. V podstate sa osvedčil systém kontrolných a poriadkových stanovišť (KPS) ako samostatných prvkov sledovania, kontroly a regulácie prúdov s tým, že ich činnosť bola operatívne riadená priamo dispečerským stanovišťom teritoriálneho okruhu, čo je odlišné oproti vojnovej organizácii, kedy KPS podliehajú bezprostredne náčelníkom krajských správ vojenskej dopravy (KSVD).

Táto organizácia riadenia presunov zvýšila pružnosť velenia a súčasne odstránila disproporciu, kedy teritoriálny okruh nemá v organizácii žiadnu priamo podriadenú jednotku, alebo prvok pre bezprostredné zabezpečovanie presunov. V aplikácii na vojnové podmienky, kedy situácia na komunikáciách sa môže rýchlo meniť a bude vyžadovať operatívne odklony na obchádzky, alebo súbežné osi v súlade s rozhodnutím veliteľa okruhu, sa ukazuje potreba vybaviť tieto orgány takými spojovacími prostriedkami rádiovými a rádioreleóvymi, ktoré umožnia odovzdávať rozkazy, pokyny a informácie presunujúcim sa vojskám aj pri vyradení niektorých nižších stupňov vojenskej dopravy (KSVD). Súčasne sa ukázala potreba na dopravné odovzdávanie prúdov orgánom susedného vojenského okruhu, vytvárať na hranici okruhu pomocné kontrolné a poriadkové stanovištia.

Úspešné vykonanie presunov je založené na pevnej organizácii s maximálnym využívaním určených automobilových ciest (HAS, PrAS) pripravovaných v rámci operačnej prípravy štátneho územia.

Vstupovať na tieto komunikácie, križovať ich, alebo sa po nich presunovať, môžu iba prúdy a vozidlá na to patrične označené a pripravené. Toto označenie prúdov musí zabezpečiť ich dispečerské sledovanie, rešpektuje aj nevyhnutné priority raketových vojsk, vojska PVO, rádiotechnických, prevádzkových a tankových sväzkov a útvarov farebným odlíšením nevyhnutným predovšetkým v prípade narušenia presunov po jadrových úderoch na komunikačnú sieť.

Mimoriadny význam pre úspešné uskutočnenie presunov vojsk z hĺbky štátneho územia územím teritória má organizácia súčinnosti, pri ktorej musia byť predovšetkým prerokované tieto otázky:

- čas a spôsob presunu, čas a miesta vstupu na cestnú sieť (UAS) obsluhovanú teritoriálnymi orgánmi, lehoty a miesta veľkých zastávok a denných odpočinkov, časy pobytu v nich, miesta prechodov jednotlivými dispečerskými miestami na osách presunu, čísla a označenie prúdov, dĺžka prúdov a pod.,

- spôsob, organizácia a doby prechodu v miestach križovania s obsluhovanými komunikáciami teritória (HAS, PrAS),

- organizácia poriadkovej služby teritória na komunikáciách využívaných na presun, miesta dislokácie dispečerských a kontrolných stanovišť, možnosti získavania správ z nich o priebehu presunu, alebo jej obsadenie orgánmi presunujúcich sa vojsk,

- stav UAS, ich technická ochrana s dôrazom na nebezpečné miesta a spôsob prechodu cez ne (záložné mosty, náhradné premostenia, brody, obchádzky a pod.),

— možnosti a miesta pre zosilnenie teritoriálnej poriadkovej služby vojskovou poriadkovou službou.

Organizácia poriadkovej služby, ako prvok velenia, vychádza z rozhodnutia veliteľa. Potreba síl a prostriedkov poriadkovej služby je určená počtom a dĺžkou obsluhovaných osí presunov, ich technickým stavom, ďalej operačnou, tylovou, radiačnou, chemickou a biologickou situáciou. Pri organizácii poriadkovej služby na teritóriu organizujeme súčinnosť s orgánmi Ministerstva vnútra, ktoré sa významným spôsobom zúčastňujú na bezpečnosti prevádzky. Ich veľkou výhodou je konkrétna znalosť komunikačnej siete v priestoroch ich činnosti, značné skúsenosti a spoľahlivé spojenie. Sily Ministerstva vnútra budú využívané predovšetkým na úsekoch HAS vyhradených výlučne pre presuny vojsk a ďalej v priestoroch veľkých komunikačných uzlov a križovatiek pre obmedzenie narušovania vojenských presunov nevojenskou dopravou.

V článku som sa pokúsil zovšeobecniť niektoré skúsenosti získané z cvičení a praktického organizovania poriadkovej služby pri presunoch vojsk. Poukázal som na niektoré problémy, ich dôsledné riešenie môže prispieť k ďalšiemu skvalitneniu celej oblasti velenia vojskám za presunu.

ZDRAVOTNÍCKE ZABEZPEČENIE PRESUNOV NA VEĽKÉ VZDIALENOSTI

Zdravotnícke zabezpečenie presunu na veľké vzdialenosti tvorí organickú súčasť všestranného zabezpečenia presunujúcich sa vojsk. Jeho organizácia bude ovplyvnená viacerými faktormi, najmä dĺžkou presunu, pochodovou zostavou, variantom presunu a okolnosťou, či sa presun uskutočňuje po vlastnom teritóriu alebo v tylovom pásme frontu. Za významný faktor treba považovať podmienky, v ktorých sa bude presun realizovať — buď v podmienkach vedenia vojny bez použitia zbraní hromadného ničenia, alebo s ich použitím. Uvedené podmienky rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú množstvo a profiláciu zdravotníckych strát, z ktorých sa vychádza pri kalkulácii potreby a rozloženia síl a prostriedkov zdravotníckej služby za presunu. Počíta sa, že priemerné denné zdravotnícke straty môžu predstavovať za presunu pri použití zbraní hromadného ničenia 0,5—1,5 % z početného stavu vojsk operačného stupňa, pričom sa môžu koncentrovať len u niektorých zväzkov, alebo dokonca iba u jedného zväzku. Pri variante vedenia bojovej činnosti bez použitia zbraní hromadného ničenia môžeme počítať so zdravotníckymi stratami do 0,5 % z početných stavov presunujúcich sa vojsk taktického i operačného stupňa. Pri presune mimo bojovej činnosti vznikajú iba sporadické ochorenia a zranenia, ktoré nevyžadujú zvlášťne opatrenia.

Úspech zdravotníckeho zabezpečenia spočíva v realizácii opatrení, vykonávaných už v prípravnom období a pri organizácii vlastného liečebno-odsunového, hygienicko-protiepidemického a materiálneho zabezpečenia za presunu.

Z opatrení vykonávaných v prípravnom období treba venovať pozornosť všestrannému zdravotníckemu a hygienicko-epidemiologickému prieskumu v pásme presunu. Tento prieskum sa realizuje v úzkej súčinnosti s prvkami operačného prieskumu a na vlastnom teritóriu v súčinnosti so zdravotníckou službou teritória a s územnými orgánmi štátnej zdravotnej správy. Jednou z dôležitých činností prípravného obdobia je doplnenie zdravotníckeho materiálu na všet-

kých stupňoch a výcvik v jeho používaní. Nesmieme zabúdať ani na uvoľňovanie zdravotníckych etáp presunujúcich sa vojsk, predsunutie vlastných odsunových prostriedkov a pridelenie posilových prostriedkov nižším článkom zdravotníckej služby. Z určitého hľadiska môžeme medzi opatrenia prípravného obdobia počítať aj organizáciu preventívneho padania rádioprotektívnych látok pri predpokladanom prekonávaní rozsiahlych pásiem rádioaktívneho zamorenia, resp. organizáciu profylaktických opatrení pri prekonávaní epidemiologicky nebezpečných priestorov. Obe opatrenia sa vykonávajú až za presunu, preto nie sú typické pre prípravné obdobie.

Pri vlastnej organizácii zdravotníckeho zabezpečenia ďalekého presunu sa osvedčilo dodržiavať tieto **zásady**:

— Organizovať liečebno-odsunové zabezpečenie a začleňovať sily a prostriedky zdravotníckej služby do pochodovej zostavy tak, aby boli vytvorené optimálne podmienky pre poskytnutie príslušného stupňa zdravotníckej pomoci v časových lehotách, odvodených zo zákonitosti vývoja ranného procesu. Norma pre poskytnutie prvej lekárskej pomoci je 2—4 hodiny, pre poskytnutie odbornej lekárskej pomoci 4—6 hodín. Vytvorená organizácia by mala zároveň poskytovať možnosti operatívneho využitia síl a prostriedkov pre včasné zásahy v ohniskách hromadných zdravotníckych strát.

V konkrétnej realizácii sa pre prvú lekársku pomoc využívajú predovšetkým pojazdné prostriedky plukovných obväzísk za veľkých zastávok a v priestoroch odpočinku s bezprostredným odsunom ranených na etapy odbornej, prípadne aj špecializovanej pomoci. Pri veľkom počte ranených sa okrem zdravotníckych odsunových prostriedkov využívajú aj prostriedky vševojskového určenia.

— Pri realizácii ďalekého presunu po vlastnom teritóriu sa pre zdravotnícke zabezpečenie prednostne využívajú vyčlenené teritoriálne zdravotnícke zariadenia. Organické zdravotnícke etapy treba uchovať pre použitie v predpokladanej operácii. Preto sa ranení po poskytnutí prvej lekárskej pomoci, výnimočne aj bez nej, odsunujú do vojenských nemocníc, pomocných vojenských nemocníc, alebo vyčlenených odsunových nemocníc Ministerstva zdravotníctva rozvíňovaných pre ČSLA, v krajnom prípade do stálych alebo pomocných nemocníc štátnej zdravotnej správy. U izolovane vznikajúcich poranení, najmä u jednotiek bez vlastnej zdravotníckej služby, sa ranení ponechávajú na etapných staniciach zdravotníckej pomoci. Tie sa rozvíňujú na hlavných automobilových cestách vo vzdialenosti 100—120 km na poskytovanie prvej lekárskej pomoci. Uvedené zásady vyžadujú, aby sa neprestajne dodržiavala úzka súčinnosť presunujúcich sa vojsk s riadiacimi a výkonnými zložkami zdravotníckej služby teritória. Osvedčilo sa túto činnosť realizovať začlenením príslušníka zdravotníckej služby vojenského okruhu do styčnej skupiny zabezpečujúcej presun po teritóriu.

— Po prekročení zadnej hranice tylového priestoru frontu a na obsadenom území nepriateľa sa využívajú rozvinuté etapy odbornej a špecializovanej pomoci bojujúcich zväzkov a operačných zväzkov, predovšetkým rozvinuté kolektory nemocničných základní frontu a v armádnom tyle aj na rozvinuté divízne obväziská a zdravotnícke oddiely.

— Za situácie, keď nie je možné zabezpečiť poskytnutie zdravotníckej pomoci v uvedených časových lehotách, zriaďuje náčelník zdravotníckej služby zväzku dočasné obväziská. Využíva na to obväziská druhsledových útvarov a rozvíňuje ich postupne na každých 30—40 km medzi pochodovými osami

alebo v ich blízkosti. Sú určené na poskytnutie prvej lekárskej pomoci a realizáciu odsunu. Po splnení úlohy sa začleňujú do pochodovej zostavy.

— V prípade napadnutia vojsk zbraňami hromadného ničenia rozvinuje zdravotnícka služba u ohnisk hromadných zdravotníckych strát etapy prvej lekárskej pomoci ako zhromaždiská zasiahnutých. Etapy odbornej lekárskej pomoci sa môžu výnimočne rozvinúť vtedy, ak je vzdialenosť teritoriálnych alebo frontových zariadení veľká, alebo ak zväzok stratil bojaschopnosť a nebude pokračovať v presune. Na teritóriu okruhu sú na likvidáciu hromadných strát k dispozícii pohyblivé prostriedky, ktoré sa zasadzujú do ohnisk napadnutia u presunujúcich sa vojsk. Takýmto prostriedkom je výjazdný oddiel vojenskej nemocnice (VOVN), ktorý pracuje pri odstraňovaní samostatne alebo v súčinnosti s oddielom lekárskej pomoci zdravotníckej služby civilnej obrany. Výjazdný oddiel má kraťovú dislokáciu a je schopný poskytnúť prvú lekársku pomoc v ohnisku o počte 400—500 ranených. Vlastnými prostriedkami odsunuje ranených do vyčlenených zariadení, zvyčajne do bázovej vojenskej nemocnice.

— Pre hygienicko-epidemiologické zabezpečenie, najmä prieskum, sa priestorovo využívajú prostriedky zväzkov a zväzov, pre odstránenie epidemických ohnisk výjazdne skupiny okruhových hygienicko-epidemiologických oddielov, hygienicko-epidemiologické prostriedky VOVN, prípadne zariadenia zdravotníckej služby civilnej obrany.

— V materiálnom zabezpečení ďalekého presunu treba dodržať zásadu nedotknuteľnosti tabuľkového zdravotníckeho materiálu. Na ošetrovanie ranených sa využívajú vyvezené zásoby bežnej potreby a materiál zásob K-500. Spotrebovaný materiál sa môže v prípade potreby dopĺňať z teritoriálnych skladov a vojenských nemocníc.

PROVIANTNÉ ZABEZPEČENIE PRESUNOV NA VEĽKÉ VZDIALENOSTI

Proviantné zabezpečenie presunov na veľké vzdialenosti, zvlášť niekoľkodňových presunov z hľadiska splnenia úloh a ich cieľov má dôležité miesto v systéme tylového zabezpečenia. Je dôležitým článkom materiálneho zabezpečenia, musí byť vykonávané denne a má priamy vplyv na fyzický, zdravotný a morálny stav vojsk. Za pochodu má určité zvláštnosti.

Sám pohyb prípravu stravy komplikuje. Prostriedky proviantnej techniky nie vždy sa dajú plne využiť na prípravu hodnotnej a pestrej stravy za pochodu. Na veci nič nemení ani fakt, že do používania vo vojskách sme zaviedli nové automobilové kuchyne POKA 3/1. Tieto totiž nie sú všade a na všetkých stupňoch predpísané.

Podobne u chleba, ktorý predstavuje rozhodujúcu časť dennej dávky potravín, je jeho výroba pri presunoch na veľké vzdialenosti téměř vylúčená a bude treba hľadať zdroje úhrady na teritóriu. To je časť problémov, ktoré z hľadiska zabezpečenia presunov na veľké vzdialenosti si uvedomujeme.

Ďalšie problémy sú v objektívnych podmienkach služby daných napr. časom potrebným na ohriatie vody do bodu varu, časom potrebným na uvarenie potravín (u mäsa je to 2–2,5 hodny). Tento moment je zvlášť dôležitý s prihliadnutím k plánovaným zastávkam a odpočinkom. Z tohto pohľadu teda vychádza, že počas presunu (z časového hľadiska) ťažko bude vždy zabezpečiť prípravu a výdaj plnohodnotnej teplej stravy presunujúcim sa jednotkám 3× denne. Príprava stravy sa musí orientovať na obdobie relatívneho po-

koja a na začiatok a koniec celodenného pochodového výkonu. Podľa môjho názoru úroveň proviantného zabezpečenia bude značne ovplyvňovaná rozhodnutím veliteľa pre presun, jeho celkovou organizáciou a jeho realizáciou. Preto musíme pri proviantnom zabezpečení presunu na veľké vzdialenosti rešpektovať uvedené objektívne skutočnosti, poznať ich a dodržať nasledujúce **zásady**:

- zabezpečiť prípravu a výdaj najmenej 2 teplých jedál denne s dostatkom teplých nápojov a časťou dennej dávky v studenom stave a vodičov vybaviť osviežujúcimi potravinami,

- pred začatím presunu vydať výdatnú teplú stravu včas, aby ešte v starom priestore bolo možné začať prípravu ďalšieho teplého jedla. Počas zastávok vždy pokračovať v príprave jedla, aby po zaujatí priestoru denného odpočinku ešte pred začiatkom odpočinku vodičov bolo ju možné dokončiť a vydať,

- stravu pripravovať organickými hospodárskymi družstvami (na čo pri tvorbe pochodových zostáv prihliadať),

- počas presunu pripravovať výdatnú, jednoduchú, zväčša tekutú stravu s možnosťou udržiavania jej teploty po dlhší čas.

Stupeň	Zásoby						Úhrada					
	cestovné	pohyblivé					zvýšené KDP, chlieb, MK	čerstvé mäso	mäsová konz.	chlieb	such.	chl. múka
		DDP	NDP	KDP	spolu	úhrnom						
Vojak – osádka			1	1	2	2	1—2			1	1	
HV – prápor	2	1		2	3	5		3		2	2	
Plukovní sklad		1			1	1			1	1		
Zväzkový sklad		1		1	2	2		1	1	1	1	2
Spolu	2	3	1	4	8	10	1—2	4	2	5	4	2

(Pôjde prevažne o silné mäsové vývary, gulášové jedlá a jednoduché prívarky, na čo využívať konzervy, predpripravované potraviny, ktoré podstatne znižujú čas potrebný na tepelnú úpravu stravy. V súčasnosti sa veľmi dobre osvedčili pohotovité potraviny typu ALIMA — veľkoobjemové konzervy s hotovými jedlami, ktorých príprava netrvá viac ako 45 minút),

— pri kombinovaných presunoch treba zabezpečiť členenie hospodárskych družstiev na osi a železniciu tak, aby boli zabezpečené všetky presunujúce sa jednotky po stránke stravovania na všetkých pochodových osiach.

Presun vždy začať s plnými pohyblivými zásobami, zvýšenými o cestovné zásoby, ktoré pri niekoľkodňových presunoch dopĺňovať v určených priestoroch podľa nariadenia nadriadeného. Starostlivosťou teritória doplniť útvary tak, aby pred jeho opustením mali predpísané zásoby. Podľa súčasnej skladby predpísaných zásob proviantu (v období po zmobilizovaní) sme schopní zabezpečiť sa bez doplnenia na 5 dní presunu, vrátane konzumu časti pohyblivých zásob. Aby sa zachovala ich skladba do doby zasadenia pri presunoch na vlastnom území, treba predpokladať dopĺňovanie zásob starostlivosťou teritoriálnych orgánov, vrátane chleba.

Zásoby treba pred začatím presunu priblížiť do hospodárskych výdajní. V závislosti od situácie a dĺžky presunu sa môžu u útvarov z rozhodnutia nadriadeného veliteľa vytvárať zvýšené zásoby proviantu s dôrazom na vojaka a osádku najmenej o 1 až 2 dávky chleba a KDP, 1 až 2 dávky mäsových konzerv. Osádky tankov, vozidiel vybaviť nádobami s teplým nápojom.

Možná skladba zásob pri presunoch na veľké vzdialenosti — pozri **tabuľku**.

Pred začatím každého presunu naplniť všetky prostriedky pre skladovanie a prepravu vody preverenou, nezávadnou pitnou vodou. V novom priestore ženíjnym vojskom vyhľadať včas nové zdroje vody. Uzavieracie technické hliadky vybaviť zásobami KDP s čajom, zálohou stravovacích talónov a pre jednotlivé osádky porúčaných vozidiel a jednotlivcov presunujúcich sa za hlavnými silami využívať pre zabezpečenie stravovania etapné stanice zriaďované radami obchodu KNV, vo frontovom pásme cestným vojskom. Nám sa osvedčilo pri väčších cvičeniach tiež organizovať zo síl a prostriedkov okruhu pohyblivých stravovacích staníc, ktoré sa pohybovali po určených komunikáciách na konci pochodového prúdu zväzku a poskytovali osádkam a jednotlivcom teplý nápoj a najmenej jedno teplé jedlo.

Přeskupení vojsk a úkoly jejich přípravy k přesunům

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek armádního generála
P. G. Luševa, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja
mysl“ č. 1/1983.*

Sovětská vojenská věda v letech druhé světové války úspěšně řešila jeden z nejdůležitějších problémů vojenského umění — vytvoření úderných uskupení v omezené době a zabezpečení rozhodující převahy nad nepřítelem v silách a prostředcích na směru hlavního úderu, a to po uskutečnění rozsáhlého přeskupení vojsk. To umožňovalo vést silné údery na vojska v obraně, zvyšovat úsilí v průběhu útoku a rozhodným způsobem jej rozvíjet do velké hloubky a ve vysokých tempích.

Přeskupení, v závislosti na cílech a rozsahu operací, mohou být řešena různými způsoby:

- přesunem vojsk v úplné sestavě na organických dopravních prostředcích a bojových vozidlech, tzn. pochodem,
- přepravou vojsk po železnici, po vodě a vzduchem,
- kombinovaným přesunem — těžká technika a prostředky materiálně technického zabezpečení po železnici a po vodě, všechny ostatní síly a prostředky na vozidlech.

Bojové zkušenosti svědčí o tom, že v průběhu přípravy a vedení operací zaujímaly přesuny svazků a svazů pochodem největší část opatření. Bez ohledu na některé záporné jevy (zvýšené opotřebování techniky, značná spotřeba motohodin a materiálních prostředků, únava vojsk, zvláště řidičů atp.) byl tento způsob neefektivnější. Zabezpečoval přemístění vojsk na značné vzdálenosti v poměrně krátké době, napomáhal uchování jejich organizační celistvosti a udržování patřičné bojové pohotovosti svazků a útvarů v jakémkoli období přesunu. To umožňovalo vojskům v krátké době se přemísťovat, rozvíňovat se a zahajovat sražení (boj) z chodu (z pochodu).

Velká vlastenecká válka obohatila sovětské vojenské umění cennými zkušenostmi z organizace a uskutečnění pochodu na velké vzdálenosti. V mnoha směrech si uchovávají svou aktuálnost i v současné době. Příprava a provedení přesunů na vozidlech v soudobých podmínkách bude mít ovšem nemálo zvláštností, které je nutno brát v úvahu při výcviku vojsk.

□

Pochod je organizovaný přesun vojsk v pochodových proudech na dopravních prostředcích, bojových vozidlech nebo pěš-

ky, jehož cílem je dosáhnout stanoveného prostoru (čáry) včas a v plné bojové pohotovosti k plnění bojového úkolu.

V důsledku vývoje vojenství, růstu technického vybavení a pohyblivosti armád neustále narůstal rozsah přesunu vojsk pochodem. V nejširší míře byl pochod uplatňován v letech Velké vlastenecké války. Neexistovala prakticky ani jedna velká operace, v rámci jejíž přípravy a vedení by nebyly uskutečněny pochody. Byly jednou z důležitých součástí operací a spolu s dalšími faktory jim dodávaly vysokou manévrovost, velký prostorový rozmach a vysoká tempa bojové činnosti. Nezbytnost vytvoření určitých uskupení vojsk na zvolených směrech, změna směrů hlavních úderů a dynamické rozvíjení operačně taktické situace nevyhnutelně vyžadovaly potřebu přemísťovat vojska jak v období přípravy operací, tak i v průběhu jejich vedení.

Analýza řady operací (bojů), vedených vševojskovými svazy (svazky) v prvním a nejtěžším období války, svědčí o tom, že z celkové doby na jejich uskutečnění připadlo asi 30–35 % na aktivní bojovou činnost, 25–30 % na obnovení bojeschopnosti, vytváření nových svazků a útvarů a odpočinek vojsk a přibližně 40 % na přesuny vojsk pochodem.

V dalších obdobích, v důsledku růstu technického vybavení a širokého využívání automobilní dopravy, značně se zvýšil podíl přesunů střeleckých svazků a útvarů pochodem.

Tanková a mechanizovaná vojska s velkými bojovými možnostmi a pohyblivostí uskutečňovala pochody mnohem častěji a převážně k rychlému vyjití k čarám zasažení do sražení k rozvíjení útoku do hloubky nebo vedení protiúderů. Více jak 50 % doby aktivní bojové činnosti tankových a mechanizovaných sborů připadlo na pochody. Na jejich uskutečnění byla zapotřebí značná část spotřeby motohodin tanků, v některých případech až 70 %.

Pochody byly důležitým způsobem zabezpečení úspěšného plnění určitých taktických, operačních nebo strategických úkolů v útočných a obranných operacích. S jejich využitím bylo dosahováno rychlého soustředění vojsk k vytvoření úderných uskupení na hlavních a jiných směrech, přenesení hlavního úderu z jednoho směru na druhý, perspektivnější. Bylo zabezpečováno rozvíjení úspěchu nebo odrazení protiúderů, upravení dobytých čar v útočné operaci, včasné vedení protiúderů v obraně, ochrana odkrytých boků vojsk, vyvedení svazků a svazů do zálohy i plnění dalších úkolů.

Zkušenosti z uskutečnění pochodů svazy a svazky na velké vzdálenosti, získaných v letech Velké vlastenecké války, může být

tvůrčím způsobem využito v soudobé praxi přípravy velitelů, důstojníků štábů a vojsk jednotek, útvarů a svazků. Těchto zkušeností je nezbytné využívat s přihlédnutím k novým podmínkám a způsobům přípravy a vedení operací, k rostoucím možnostem zbraní a bojové techniky.

Hromadné zavedení jaderných zbraní do výzbroje ozbrojených sil řady států a neustálé nebezpečí jejich překvapivého použití ze strany agresora měly za následek podstatné změny v názorech na charakter i způsoby přípravy a vedení soudobých operací. Prudký růst jejich rozmachu, vysoká dynamika a neustálý boj o získání iniciativy vyžadují principiálně nový přístup k mnoha otázkám, spojeným s přesunem velkého množství vojsk. Mezi ně patří vytvoření silných úderných uskupení, zvyšování úsilí v průběhu operací, obnovení bojeschopnosti svazků a útvarů, které utrpěly ztráty jadernými údery nepřítelů, doplnění spotřebovaných materiálních prostředků, všestranné zabezpečení vojsk atd. Je zcela zřejmé, že tyto úkoly mohou být včas splněny po přesunu záloh z hloubky, po přeskupení různého druhu nebo manévrem silami a prostředky.

Přeskupení vojsk v podmínkách vedení války s použitím soudobých zbraní budou uskutečňována v mnohem složitějších podmínkách: zcela nebo částečně mohou být vyřazeny mnohé důležité dopravní (zvláště železniční) uzly, velké mosty, zdymadla a letiště. Použití jaderných zbraní, nových silných a velmi přesných druhů klasické munice může vést k nebezpečí zmaření přepravy vojsk po železnici. Kapacita všech druhů dopravy se může podstatně snížit již od prvních hodin války.

V takové situaci nabývají na zvláštním a důležitém významu přesuny vojsk pochodem a automobilní přepravy nákladů. Zabezpečují vyšší pohyblivost vojsk a týlu, jejich menší zranitelnost údery nepřítelů ve srovnání s jinými způsoby přeskupení a přeprav. Síť silničních komunikací může být obnovena v kratší době než např. železniční spoje. Zabezpečuje i možnost obíždět pásem rozboření, zamoření, požárů a zátok.

Sovětské vojenské umění považuje mobilnost vojsk za jeden z nejdůležitějších faktorů k dosažení úspěchu v operacích. Umožňuje v krátké době vytvářet uskupení vojsk ke zničení nepřítelů v útoku nebo k vedení protiúderů (protiztečí) v obraně, napomáhá snížení ztrát po nepřátelských jaderných a palebných úderech.

Rozhodné rozvíjení útočné operace bylo vždycky jedním z ústředních problémů vojenského umění. Na zvláštním významu

nabyl v soudobých podmínkách. Souvisí to především s tím, že mobilita vševojskových svazků a svazů není možné žádným způsobem srovnávat s minulou válkou. V současné době mají k dispozici nejmodernější bojovou a dopravní techniku s vysokými takticko-technickými možnostmi, které umožňují uskutečnit pochody s maximální rychlostí a na velké vzdálenosti, dosáhnout stanovených prostorů nebo určených čar rozvinování včas, v úplné sestavě a bojové pohotovosti.

Praxe operační a bojové přípravy štábů a vojsk svědčí o tom, že soudobé prostředky přesunu mají značné rezervy pro uskutečnění manévru vojsky, silami a prostředky ve velkém rozsahu a pro získání času. Cvičení „Západ-81“ např. potvrdilo, že svazky a útvary mohou uskutečnit přesuny s rozsáhlým použitím organických automobilních dopravních vozidel, tahačů a dalších dopravních prostředků k přepravě tanků, bojových vozidel pěchoty, samohybných děl, prostředků PVO a jiných druhů zbraní a bojové techniky, kromě toho i různých nákladů o velkých rozměrech a materiálně technických prostředků.

Takticko-technické možnosti zavedené bojové a dopravní techniky do výzbroje vojsk jim umožňují uskutečňovat přesuny pochodem nepřetržitě ve dne v noci ve složitých silničních a meteorologických podmínkách na velké vzdálenosti, s vysokou rychlostí, včas dosáhnout stanovených prostorů v plné bojové pohotovosti k plnění určených bojových úkolů. Proto je odůvodněné tvrdit, že úloha pochodu v soudobých operacích ve srovnání s minulými válkami značně vzrostla. Pochody se staly nedílnou součástí boje a operace. Jejich vliv na úspěch bojové činnosti bude tím větší, čím vyšší bude rychlost a utajení přesunu svazků a svazů, dokonalejší jejich organizační struktura, lepší palebná a technická příprava vojsk i jejich příprava k přesunům, pevnější kázeň, vyšší bojová, morálně politická a psychologická úroveň i tělesná otužilost vojsk, a konečně pevnější velení.

Narůstání úlohy pochodu v soudobých operacích má za následek i zvyšování požadavků na přípravu vojsk k přesunům. Mezi hlavní patří:

- pečlivé plánování pochodu a všestranná příprava útvarů a svazků i dopravních prostředků,
- včasná organizace a vedení průzkumu,
- příprava a udržování pochodových os v neustálé pohotovosti,
- plné využití pochodových možností vojsk,

— organizace spolehlivé PVO svazků a útvarů i hlavních objektů na komunikacích,

— všestranné zabezpečení, přesná pořádková služba a regulace pohybu vojsk, pevné a nepřetržitě velení během pochodu.

Požadavky na pochod neustále narůstají, rozsah opatření k jeho organizaci a provedení se zvětšuje v důsledku vývoje prostředků ozbrojeného zápasu. Tak v podmínkách použití zbraní hromadného ničení nepřítel budou muset velitelé, štáby a orgány týlu dodatečně řešit úkoly k překonání zatarasených úseků a čar na pochodových osách, k překonání zvláště velkých vodních překážek a těžko průchodných úseků terénu, prostorů rozboření, rozsáhlých pásem zamoření a požárů, k vybudování sítě komplexních základů materiálně technického zásobování na pochodových osách, především pohonnými hmotami a mazadly.

Vyšší požadavky jsou kladeny v současné době na zabezpečení utajení přesunů vojsk pochodem. V letech minulé války bylo utajení dosahováno takovými známými způsoby, jako jsou využívání podmínek noci a omezené viditelnosti, maskování pochodových os, bojové techniky a vojsk, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

V soudobých podmínkách, kdy pravděpodobný nepřítel má k dispozici vysoce efektivní průzkumné prostředky (vzdušné, kosmické, radiotechnické, optickoelektronické a jiné), které umožňují na velkou vzdálenost a s velkou přesností zjišťovat jednotlivé objekty a cíle, je značně složitější uskutečňovat utajené přesuny velkých uskupení vojsk. Tato okolnost podmiňuje nezbytnost přijmout efektivní protipatření, projevovat vysoké umění velitelů a štábů při organizaci a nepřetržitě působení celého komplexu opatření v boji s průzkumem nepřítel, maskovat vojska a objekty podle jednotného plánu, který je těsně sladěn s celkovým zámyslem přeskupení.

Výjimečně velký význam má kvalitní příprava jednotek, útvarů, svazků a svazů k přesunům v celku. Všeestrannější znalost nových podmínek uskutečnění pochodu, vysoké organizátorské schopnosti velitelů a štábů při přípravě přesunů vojsk na velké vzdálenosti, jejich umění pevně vést vojskům, hluboké znalosti možností bojové a dopravní techniky i dovedné její zvládnutí — to vše je spolehlivou zárukou nejen úspěšného dosažení cílů pochodu, ale i efektivnějšího splnění úkolů v boji a operaci.

Příprava k přesunům zaujímá jedno z nejdůležitějších míst v celkovém systé-

mu operační a bojové přípravy vojsk a štábů a je nejdůležitější součástí jejich polního výcviku. Zejména na taktických cvičeních, tankodromech, autodromech, cvičištích a střelnicích ve složitě situaci, ve dne v noci zdokonaluje se odborné mistrovství důstojníků, praporčíků, poddůstojníků a vojáků. Při procvičování komplexních témat z taktiky, palebné a technické přípravy i jiných předmětů výcviku osvojují si soudobou bojovou techniku a zbraně, zvládají mistrovství řízení tanků a bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a automobilů, zdokonalují svou fyzickou vytrvalost a bojové sladění jednotek a útvarů. Velitelé a důstojníci štábů a služeb se kromě toho v polních podmínkách zdokonalují v umění a návycích organizace pochodů v omezené době, jejich všestranného zabezpečení a dovedného vedení proudů na pochodu.

Příprava k přesunům musí být organizována a prováděna ve dvou vzájemně spojených směrech: příprava velitelů a orgánů velení, příprava jednotek, útvarů a svazků. Její úspěch závisí v první řadě na různorodé přípravě a odborné kvalifikaci důstojnického sboru. Především na jeho mistrovství, velitelské vyzrálosti a náročnosti zcela závisí kvalitativní splnění všech účelných a výchovných úkolů.

Hlavním a neustálým úkolem přípravy generálů a důstojníků operačních orgánů velení, velitelů svazků, útvarů a jejich štábů k přesunům je vytváření a rozvíjení pevných praktických dovedností a návyků při zabezpečování vysokého stupně pohotovosti vojsk, orgánů velení, bojové a dopravní techniky k překvapivému uskutečnění pochodů na velké vzdálenosti ve stanovené době a k zahájení boje z chodu. Toho je dosahováno dobře organizovanou odbornou přípravou generálů a důstojníků všech kategorií. Přitom prvořadý význam má hluboké studium požadavků řádů, dokumentů a teoretických zásad organizace a uskutečnění pochodů, bojových a pochodových možností vojsk na plánovaných velitelských zaměstnáních a v průběhu samostatné přípravy.

Generálové a důstojníci operačních orgánů velení v průběhu operační přípravy musí systematicky zdokonalovat své praktické návyky při hodnocení situace, zpracování přesných propočtů pochodu, přijetí rozhodnutí, plánování pochodu svazu na velké vzdálenosti, doručení úkolů vojskům, plnění praktických opatření při jejich přípravě k pochodu, organizaci stranickopolitické práce, všestranném zabezpečení a vedení vojskům při přípravě a v průběhu pochodu.

Hlavní místo v přípravě velitelů a důstojníků štábů svazků, útvarů a jednotek k přesunům musí mít jejich hluboké studium organických zbraní a bojové techniky, provozních, pochodových a bojových kvalit, pravidelnosti a rozsahu technické obsluhy, dále organizace všech druhů zabezpečení pochodu a zvláště doplnění techniky a oprav v průběhu přesunu vojsk. Zájem o zdokonalování technické přípravy důstojníků vyžaduje v první řadě další zvyšování efektivnosti praktických zaměstnání bezprostředně na materiální základně v polních podmínkách: na tankodromech a autodromech, cvičištích a v parcích. Je nezbytné důrazně se domáhat toho, aby každý důstojník uměl výtečně řídit bojová vozidla a ničit cíle prvním výstřelem, znal a odborně ošetřoval techniku, byl třídílní specialistou, mistrovsky ovládal metodiku organizace a vedení zaměstnání s jednotkami v technické a palebné přípravě a při řízení bojových vozidel. Růstu technické kultury důstojníků ve značné míře napomáhají plánovaná zaměstnání technické přípravy v těsném spojení s dalšími opatřeními, která směřují ke zdokonalování jejich odborného mistrovství.

Při plnění úkolů přípravy velitelů a štábů k přesunům má rozhodující význam operačně taktická příprava, která musí neustále přispívat ke zdokonalování jejich znalostí a praktických návyků v souladu s vědeckotechnickými výsledky, soudobou úrovní a perspektivami vývoje vojenské teorie a praxe.

Nejvyšší školou prověrky a zdokonalování praktických návyků velitelů, štábů a vojsk vždycky byly a zůstávají polní zaměstnání a cvičení různého rozsahu. V průběhu skupinových cvičení, taktických lekcí a válečných her v terénu, velitelsko-štábních a taktických cvičení, zpravidla na komplexní témata, musí velitelé a štáby důkladně zvládnout mistrovství organizace pochodů v různých podmínkách operačně taktické situace, osvojit si návyky rychle a přesně připravovat propočty na základě charakteru terénu, válečnických, konkrétních zvláštností terénu, roční doby, počasí a jiných faktorů.

Ze zkušeností vyplývá, že plánování přesunů pochodem je nutné uskutečňovat tak, aby byly nejen efektivně využity dopravní prostředky a pochodové možnosti svazků a útvarů, ale i zabezpečena pohotovost vojsk k rozvinutí a zahájení boje z chodu.

Abý zaměstnání a zvláště cvičení byla co možná nejpoučnější, je nutné všemi prostředky se snažit vytvářet složitou, neobvyklou dynamickou a rozpornou situaci,

kteřá bude od důstojníků vyžadovat současně s přijetím účelného rozhodnutí i důraznost a houževnatost při jeho uskutečnění, určitý projev rozumné iniciativy a zdůvodněné riskování, dále provedení dovedného manévru silami a prostředky v zájmu bezpodmínečného splnění stanoveného úkolu. Kritickou a napjatou situaci, spojenou s plněním překvapivě vzniklých úkolů, je nezbytné vytvářet v neaktivnějších obdobích pochodu, při překonávání různých zatarasených čar, pásem rozsáhlého rozboření, radioaktivního, chemického a bakteriologického zamoření, v době přemísťování míst velení apod. Všechno to klade velkou zodpovědnost na velitele a štáby všech stupňů z hlediska včasného přijetí rozhodnutí a vysoké organizovanosti při plnění nezbytných opatření.

Umění velet vojskům na pochodu je zapotřebí učit především v podmínkách hromadného použití jaderných zbraní nepříteli, letectva a prostředků radioelektronického boje, přísného omezení provozu rádiových prostředků, velkých ztrát živé síly a bojové techniky, narušení nejdůležitějších článků systému velení. V této situaci je nepřijatelná celá řada tradičních způsobů velení vojskům za pochodu na velké vzdálenosti. To vyžaduje od cvičících hledat nové způsoby velení vojskům a v průběhu přeskupení řešit otázky obnovení bojovosti svazků, útvarů a orgánů velení, odstraňování následků použití jaderných zbraní nepříteli, obnovení pochodových os, především na zatarasených čarách, vyvedení vojsk na nové pochodové osy nebo objížďky a další. V podobné situaci je nutné učit důstojníky dovednému využívání pohyblivých prostředků velení, především vzdušných velitelských stanovišť, ve dne v noci, učit i průběžnému používání sil pořádkové služby a regulace pohybu vojsk.

Při plánování pochodu je účelné předvídat různé varianty vylčení operačních skupin, schopných převzít a prakticky velet vojskům na odloučených směrech a důležitých čarách, kromě toho i velet přesunům vojsk celého svazu po dobu, potřebnou k obnovení bojovosti jeho hlavních míst velení.

Umění velitelů a štábů velet vojskům za pohybu musí být spojeno se zdokonalováním návyků orientovat se v neznámém terénu, při maskování proudů, průzkumu pochodových os, vedení boje se vzdušnými výsadky a diverzními skupinami nepříteli a při plnění dalších náhle vzniklých úkolů.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat přípravě důstojnického a poddůstojnického sboru útvarů a jednotek k nočním pocho-

dům, které budou v současných podmínkách nejčastějším jevem. Musí získat pevné návyky při orientaci v noci, dovedně používat přístrojů pro vidění v noci, navigačního systému a vedení boje s analogickými prostředky nepříteli.

Růst podílů techniky s vysokými bojovými a manévrovými kvalitami je bezesporu spolehlivým materiálním základem zvyšování pochodových možností svazků a útvarů. Tempo pochodu závisí nejen na takticko-technických datech vozidel a úrovni přípravy velitelů a štábů, ale i na stupni vycvičenosti vojsk, jejich morálně politických a psychologických kvalitách. Naučit se maximálně využívat techniku — to je program konkrétní činnosti pro každý vojenský kolektiv, hlavní orientační bod při zdokonalování přípravy jednotek a útvarů a svazků k přesunům.

Soudobá vojenská technika je kolektivní jak principem použití, tak provozu a ošetřování. V této souvislosti nabývá na velkém významu formovat u všech vojáků nezbytné praktické návyky, které zabezpečují technicky dokonalý provoz a udržování svěřených bojových vozidel a zbraní v neustále pohotovosti. Proto je velmi důležité v průběhu technické přípravy a při každodenním provozu vozidel naučit osádky kvalitně ošetřovat techniku ve stanovených časových normách, rychle zjišťovat a odstraňovat vzniklé závady, s jistotou seřizovat zaměřovací mechanismy atp.

Výcvik řidičů bojových, dopravních a jiných vozidel je jedním z hlavních úkolů přípravy vojsk k přesunům. Skládá se z technické přípravy a praxe řízení bojových vozidel. Komplexně je řešen na zaměstnáních taktické a palebné přípravy i v některých jiných předmětech výcviku.

Na zaměstnáních technické přípravy s řídiči je velmi důležité neomezovat se studiem konstrukce agregátů, mechanismů, uzlů a vozidel v celku. Neméně význam má získání pevných návyků při udržování techniky na vysokém stupni pohotovosti k bojovému použití, při maximálním využívání jejich pochodových možností a mistrovském řízení bojových vozidel ve složitých silničních a klimatických podmínkách.

Příprava řidičů k přesunům je nerozlučně spjata s dalším zvyšováním efektivnosti jejich výcviku při řízení bojových vozidel. Důležitým směrem v této práci, který má bezprostřední vliv na ekonomiku učební doby, je komplexní využívání různých učebních a výcvikových prostředků.

Velmi účinné při výcviku vojáků v řízení jsou např. trenažéry řidičů tanků a bojových vozidel pěchoty, řidičů obrněných

transportérů a automobilů. Jsou vybaveny prostředky imitace pohybu a tak napomáhají hlubšímu naučení a praktickému osvojení si pravidel a techniky řízení vozidel v nejsložitějších podmínkách terénu, umožňují značně zkrátit celkovou dobu na přípravu řidičů a hospodárně využívat motorů. Zkušenosti z bojové přípravy ukazují, že nácviky na soudobých trenažérech do zahájení praktického řízení zabezpečují kvalitní praktické návyky při zvládnutí hlavních zásad řízení vozidla a efektivnější přípravu cvičících ke splnění cvičení při řízení bojových vozidel na tankodromech a uskutečnění pochodů v sestavě jednotek.

Rychlého růstu mistrovství řidičů a zvýšení úrovně přípravy osádek, jednotek a útvarů k přesunům v celku je dosahováno při řízení bojových vozidel a proudů nejen na speciálně upravených cestách v prostoru cvičiště, ale i na osách s tvrdým povrchem v neznámém terénu. Přitom je nutné věnovat hlavní pozornost dodržování stanovených rychlostí pohybu na úsecích pochodové osy, vzdáleností mezi vozidly a jednotkami, stanovené doby zahájení pohybu, procházení výchozí čarou a regulačními čarami, dosažení stanovených prostorů a dodržování dalších požadavků pochodové kázně.

Znalosti a návyky, získané vojsky na zaměstnáních technické přípravy, v průběhu nácviků na trenažérech a v rámci plnění cvičení při řízení na tankodromech a autodromech, zdokonalují se na takticko-pořadových, taktických zaměstnáních a cvičeních i v průběhu každodenního provozu techniky, v rámci parkových a hospodářských dnů.

Nejvyšší formou výcviku jsou ovšem bojové střelby, taktická zaměstnání a cvičení, které spojují v jeden komplex všechny součásti přípravy k přesunům. Umožňují, aby vojáci získali správné představy o charakteru soudobého vševojskového boje,

aby byl co nejúplněji stanoven stupeň polního výcviku jednotek a útvarů i jejich připravenosti k uskutečnění pochodů v podmínkách, které se maximálně přibližují bojovým.

Při konání různých zaměstnání a taktických cvičení i v průběhu pochodů je nezbytné komplexně procvičovat otázky maskování, rozvinování do předbojových a bojových sestav, vedení průzkumu pochodových os, překonávání pásem radioaktivního zamoření, rozboření, požárů a vodních překážek různými způsoby (plaváním, pod vodou, na přepravních prostředcích a po ledě).

Úroveň přípravy k přesunům je určována na rovněž znalostí signálů pro řízení vozidla a pochodového tvaru, uměním předávat povely a signály, odstraňovat v krátké době jednoduché závady atd.

Praxe vytyčuje úkol dalšího zvyšování technické kultury a mistrovství vojsk. Hlavní význam přitom má příprava třídních specialistů. Třídní kvalifikace vojáka je ukazatelem nejen jeho vojenskotechnické a všeobecné kultury, ale i schopnosti v jakýchkoli podmínkách dovedně používat bojovou techniku a zbraně, což je jedním z hlavních komponentů všech součástí bojové pohotovosti vojsk.

Proto vytváření podmínek pro růst technického mistrovství vojsk musí se stát předmětem neustálé péče velitelů, politických pracovníků, inženýrsko-technických kádrů, stranických a mládežnických organizací.

Velmi kladné výsledky v této práci přináší taková učebně výchovná opatření, jako jsou předávání zkušeností řidičů s vysokou třídní kvalifikací mladým vojákům, ukázkové prohlídky bojové techniky, rozvinutí socialistického soutěžení k výtečnému udržování a obsluze bojové techniky, k bezhavarijnímu provozu, k hospodaření s PHM atd.

Dynamickejší charakter soudobých operací, ohromná síla prostředků ničení a velmi vysoká mobilita vojsk kladou na jedno z předních míst ve vojenském umění problém zabezpečení vysoké úrovně přípravy svazů, svazků a útvarů pozemních vojsk k přesunům. Jeho úspěšné řešení je možné jen na základě komplexního přístupu, a to dalším zvyšováním pochodových možností bojové a dopravní techniky, zdokonalováním organizační struktury vojsk, včasnou přípravou válečnické, růstem teoretických znalostí a praktických návyků generálů a důstojníků v otázkách přípravy a provedení pochodů svazů, svazků a útvarů. Přitom v průběhu bojové přípravy je nutné všestranně zdokonalovat výcvik vojsk a připravovat je k uskutečnění pochodů ve složitých podmínkách terénu a počasí na jakémkoli válečnickém uchování bojovosti a pohotovosti svazků a útvarů včas zahájit boj.

Zdokonalování odborné přípravy důstojníků štábů

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka I.
V. Sviridova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja
mysl“ č. 7/1982.*

Soudobé prostředky ozbrojeného zápasu zásadním způsobem změnily charakter bojové činnosti, mimořádně se zvýšilo úsilí vojsk, vzrostla dynamika, prostorový rozmach a rozhodnost při dosahování stanovených cílů.

V takových podmínkách nabývá na významu dovedné využívání větších možností svazů a svazků, druhů vojsk a speciálních vojsk velitelů a jejich orgány velení, přesné sladění jejich úsilí, maximální aktivita, schopnost používat nových způsobů a forem činnosti, které nepřítel neočekává. Kvalita a efektivnost při plnění úkolů ozbrojených sil v míru a ve válce je podmíněna úrovní odborné přípravy vojenských kádřů.

Značné změny v charakteru soudobých operací zásadně zvýšily požadavky na všestrannou přípravu generálů a důstojníků i na sladěnou činnost orgánů velení.

Teoretické znalosti a návyky je možné podmíněně rozdělit na dvě části: obecné pro celý důstojnický sbor a speciální, které jsou vlastní jen jednotlivým kategoriím velitelských, politických a inženýrsko-technických kádřů.

K obecným znalostem je možné zařadit především marxisticko-leninskou teorii, základy vševojskových a společných operací (bojů), požadavky vševojskových řádů a předpisů, důležité zásady vojenské pedagogiky a vojenské psychologie, teorii stranicko-politické práce, právní normy atd. a jejich použití v praxi, což vyplývá z požadavků každodenního života a činnosti každého důstojníka. Odborné mistrovství obecného charakteru zahrnuje dále vysoké organizační schopnosti a takové morálně psychologické vlastnosti, jako je statečnost, vytrvalost, odolnost, vysoká mravnost, neochvějná vůle, schopnost bez ohledu na jakékoli těžkosti úspěšně plnit stanovené úkoly, a to jak v míru, tak zejména ve válce.

Speciální znalosti a praktické návyky jsou přímo spojeny s konkrétními povinnostmi každého generála a důstojníka. Jde-li o velitelské kádry, pak mezi ně patří především vojenskoteoretické znalosti v rozsahu zastávané funkce a o stupeň vyšší, kromě toho i odpovídající praktické návyky, organizační schopnosti a metodické mistrovství, které zabezpečují všestrannou přípravu vojsk, efektivní plnění plánovaných nebo nenadále vzniklých účebních a bojových úkolů.

Odborné mistrovství je souhrn hlubokých teoretických znalostí optimálního rozsahu a dovedností, praktických návyků efektivně a kvalitně plnit úkoly, které jsou určeny

každému důstojníkovi velitelského, politického a inženýrsko-technického sboru armády. V jakékoli sféře činnosti musí mít každý generál a důstojník potřebnou míru znalostí a návyků. V soudobých podmínkách je velmi složité znát všechno. Ovšem to, co je obsahem funkčních povinností, musí každý důstojník dokonale znát a mistrovsky ovládat, tj. kvalitně a v minimálně krátké době. Závisí to především na neustálé se prohlubující diferenciaci vojenské teorie, specializaci vojenství a na efektivním i kvalitním plnění úkolů, které řeší každý velitel (náčelník).

Na vojenských kádrech, jejich ideovém přesvědčení, věrnosti straně, lidu, morálně bojových kvalitách, vojenské odborné přípravě, zkušenostech a organizačních schopnostech závisí v mnoha směrech bojová síla a bojová pohotovost ozbrojených sil, průběh a výsledek ozbrojeného zápasu.

V soudobých operacích je nemožné efektivní velení vojskům bez přesné a sladěné práce velitelů a štábů. Je nutné zdůraznit, že rozsah úkolů orgánů velení neustále vzrůstá, ale doba na jejich plnění se systematicky zkracuje. Jedním z hlavních způsobů řešení tohoto rozporu je všestranné zvýšení teoretické přípravy a úrovně praktických návyků důstojníků štábů. **Jde o zásadní změnu v systému odborné přípravy důstojníků štábů. Tyto změny se již projevily, avšak zdokonalování forem a metod přípravy důstojníků orgánů velení musí dále pokračovat a být plně v souladu s rychlými tempy rozvoje vojenství v celku.**

Příprava všech kategorií důstojníků štábů jakéhokoli stupně, zvláště operačního, je velmi složitým procesem. Je to podmíněno především tím, že příslušníci orgánů velení současně s vysokou všeobecnou vojenskou přípravou musí mít dostatečně hluboké znalosti bojového použití prakticky všech druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Kromě toho musí mít celý komplex znalostí, návyků a dovedností, které jsou charakteristické hlavně pro štábní službu. K rychlejšímu zvládnutí tohoto důležitého úkolu slouží různá zaměstnání v systému jak velitelské, tak operační a bojové přípravy.

Velitelská příprava je systém opatření ke zdokonalování znalostí a návyků důstojníků. Její formou mohou být velitelská shromáždění, zaměstnání a samostatná práce důstojníků. Znalosti a návyky, získané v průběhu zaměstnání, musí být dále zvyšovány a zdokonalovány v průběhu štábních nácviků, velitelsko-štábních cvičení a cvičení s vojsky.

Ze zkušeností vyplývá, že je účelné, aby velitelská shromáždění s důstojníky štábů řídili nadřízení velitelé (náčelníci) o jeden až dva stupně vyšší než jsou cvičící. To umožňuje nejen efektivněji zabezpečit jednotu názorů na metodiku přípravy generálů a důstojníků v rámci celého svazu s využitím soudobé učené materiálně technické základny, ale také předat cvičícím celou řadu zásad předpisů, které se týkají problematiky otázek vojenské teorie a metodiky vedení zaměstnání a cvičení, dále se seznámit s novými druhy zbraní a bojové techniky, prověřit úroveň znalostí a návyků cvičících a stanovit jim úkoly k dalšímu zdokonalování odborného mistrovství.

Přednosti těchto shromáždění před všemi ostatními formami přípravy spočívají v tom, že umožňují v krátké době podchytnout všechny důstojníky štábu a procvičit velký okruh nejdůležitějších otázek. Přitom se cvičící seznamují jednak s obecnými znalostmi operačně taktického charakteru, jednak s taktickými speciálními otázkami. V této formě přípravy jsou však i záporné momenty: na shromážděních se nepodaří vždy soustředit potřebnou pozornost důstojníků k dosažení potřebných návyků a znalostí, které jsou nutné při plnění funkčních povinností.

Proto velký význam při zvyšování odborného mistrovství důstojníků štábů má **velitelská příprava**, která dosáhne nejvyššího efektu jen v tom případě, bude-li dodržena hlavní metodický požadavek, že každý velitel (náčelník) připravuje své podřízené. Ta-

to zásada nejvíce odpovídá hlavnímu úkolu dne: sám se učit bojovat a učit tomu své podřízené.

V rámci velitelské přípravy má velitel možnost aktivně připravovat podřízené, předávat jim získané zkušenosti, hodnotit jejich schopnosti, zjišťovat kladné a záporné kvality, včas zjišťovat a pomáhat odstranit nedostatky.

Důležitou podmínkou intenzifikace velitelské přípravy s důstojníky štábů je účelné sestavení učebních skupin. Hlavním principem řešení tohoto úkolu je jejich specializace, která vyplývá z úkolů velení, oddělení a pracovních skupin. Každá skupina by se měla skládat z důstojníků, kteří jsou přibližně na stejné úrovni připravenosti. Na tom v mnoha směrech závisí konkrétnost plánování, stanovení tematiky v hlavních druzích přípravy a nakonec i výsledek zaměstnání.

V souladu se zavedeným systémem je organizována velitelská příprava s důstojníky štábů svazů, svazků a útvarů v trvání dvou dnů v měsíci, kdy nejsou shromážděni a cvičeni.

Velitelskou přípravu je účelné plánovat na výcvikový rok s přihlédnutím k požadavkům a úkolům, které vyplývají ze směrnic a dokumentů nadřízených velitelů, dále v souladu s předurčením vojsk a zvláštnostmi válčičtí. Značná pozornost musí být věnována také konkrétnímu sladění tematiky velitelské přípravy důstojníků štábů s plány bojové přípravy svazků (útvarů). To umožní zvýšit zainteresovanost cvičících, protože v dalším budou připravovat cvičení a zaměstnání s podřízenými vojsky nebo štáby na danou tematiku, skloubit systém velitelské přípravy s praktickými úkoly, které budou plnit štáby a vojska. To však neznamená, že ve štábech musí být studována jen ta tematika, která nejvíce odpovídá předurčení vojsk. V účelných proporcích je vhodné zařazovat také další otázky vojenského umění a vojenské vědy.

Tematika velitelské přípravy musí přispívat ke zdokonalování znalostí účastníků při plnění funkčních povinností; hlubokému zvládnutí požadavků řádů, předpisů a nařízení; studiu organizace, výstroje a bojové techniky, možností a způsobů použití vlastních vojsk a vojsk nepřítelů; umění přesně a krátce hlásit zprávy o situaci, názorně a přesně vést pracovní mapu a co je nejdůležitější, získávat praktické návyky a realizovat je v životě.

Zejména s tímto cílem je nutné věnovat zvýšenou pozornost v plánech velitelské přípravy praktickému procvičení nových otázek operačního umění a taktiky, zvládnutí metodiky práce v procesu přijímání rozhodnutí, plánování operace, doručení úkolu vykonavatelům v co nejkratší době, metodám organizátorské práce u vojsk při jejich přípravě bojové činnosti, v neposlední řadě i hlubokému studiu zkušeností z Velké vlastenecké války a lokálních válek, zvláště z použití svazů (svazků) ve složitých a dynamických podmínkách bojové situace.

Z rozboru otázek velitelské přípravy vyplývá, že vojáci z povolání se musí učit vždy a všude. Přitom samostatná příprava je pro každého generála a důstojníka, který správně chápe svou ohromnou zodpovědnost za stav svěřených vojsk před stranou a lidem, nejdůležitější stránkou zvyšování odborného mistrovství. Vždyť kdo může lépe znát své kladné a záporné stránky v teoretické přípravě a praktických návycích. Na velitelské přípravě je nutné řešit jen nejdůležitější otázky. Všechny ostatní, které každoročně přibývají a jsou stále složitější, je možné zvládnout jen v procesu samostatné přípravy a sebevýchovy.

Samostatná příprava, jako nejdůležitější forma studia, musí být všestranně zabezpečena. Nemá-li štáb vojenskovědeckou knihovnu s dobře organizovanou prací, nemá-li učebny, nejsou-li zajištěny konzultace k nejdůležitějším otázkám, není-li vyčleněna místnost jako čítárna, pak je těžké samostatně studovat. Avšak i v takových podmínkách, má-li důstojník snahu studovat, je možné najít způsob k rozšiřování svého ideo-

vě politického a operačně taktického obzoru. K tomu je potřebné, aby každý generál a důstojník měl předplaceny vojenské teoretické časopisy a opatroval si knihy s vojenskoteoretickou a vojenskohistorickou tematikou.

Praxe potvrzuje, že v těch štábech, kde důstojníci systematicky, clevědomě a za kontroly svých náčelníků pravidelně zdokonalují své znalosti, tam mají široký operační a taktický rozhled i vyšší úroveň štábní kultury.

Štábní kultura důstojníka zahrnuje především jeho vysokou odbornost, kompetentnost, spolehlivost, schopnost správně hodnotit situaci, rychle a kvalitně zpracovávat dokumenty, správně připravovat operačně taktické propočty, umění přesně předávat rozkazy a nařízení vojskům.

Při zvyšování úrovně štábní kultury a odborné připravenosti důstojnických kádrů velitelsko-štábního směru má značný význam samostatná práce důstojníka s **individuálními úkoly**. Proto každý důstojník může dostat jeden až dva úkoly na celé období přípravy, hlavně k řešení operačně taktických úkolů s tematikou plánovaných velitelsko-štábních a vojskových cvičení nebo štábních nácviků, s důrazem na nedostatečně zvládnuté otázky. Řešení, která vyplývají z těchto úkolů, analyzují náčelníci nebo je posuzují kolektivy jednotlivých oddělení štábu. Zvláštní pozornost musí být věnována těm variantám, které se vyznačují originalitou zámyslu, novotou operačně taktických zásad, aktivitou a rozhodností činnosti. Individuální úkoly mohou být zaměřeny k tomu, aby důstojníci samostatně prostudovali nové směry v oblasti taktiky a operačního umění, zhodnotili pravděpodobného nepřítel, zvláštnosti použití zbraní a bojové techniky v různých podmínkách a zobecnili zkušenosti ze cvičení.

Taková praxe pomůže důstojníkům nejen doplňovat znalosti, ale i získávat návyky ve výzkumné práci, která je v podmínkách rychlého rozvoje vojenství a jeho složitosti přímou služební povinností všech vojenských kádrů.

Jedním z racionálních způsobů zdokonalování odborné přípravy je **všestranné zavedení aktivních forem přípravy, mezi které je možné zařadit nácviky a semináře, zápochty, skupinová zaměstnání, individuální a skupinové letučky**. Tyto formy umožňují na jedné straně maximálně efektivně využívat dobu na přípravu, na druhé straně všestranně přispívají k upevnění znalostí, které získali důstojníci na shromážděních, zaměstnáních a v průběhu samostatné přípravy. Nejdůležitější ovšem je, že napomáhají poměrně rychle zdokonalovat a zvyšovat **praktické návyky** důstojníků štábů při plnění jejich funkčních povinností.

Důležitou formou odborné přípravy důstojníků štábů jsou skupinové a společné štábní nácviky, které úzce souvisí se všemi ostatními formami jejich přípravy a umožňují nejen upevňovat získané znalosti, ale produktivně se připravovat k praktickému splnění úkolů v průběhu velitelsko-štábních a vojskových cvičení. V průběhu takových nácviků se zdokonalují důstojníci štábu v metodách a způsobech sběru a analýzy situace, v přípravě podkladů k přijetí rozhodnutí, rozpracování bojových dokumentů i v praktické činnosti se spojovacími prostředky.

Jedním z nejdůležitějších úkolů skupinových a společných, jednostupňových a více-
stupňových štábních nácviků je zvládnutí soudobých metod práce při organizaci a vedení operací důstojníky orgánů velení. Tento úkol bezprostředně souvisí s vědeckou organizací štábní práce. Jde především o **zvládnutí souběžné metody práce, tj. o umění přijmout rozhodnutí, doručit úkoly vojskům, zplánovat a organizovat bojovou činnost při značném nedostatku času. Tato otázka se v podstatě týká i organizátorských schopností vojenských kádrů, jejich umění organizovat práci podřízených, aby rychle, včas, beze shonu a věcně plnili funkci velení v co nejkratší době**. Hlavním způsobem praktického plnění těchto principů v činnosti orgánů velení je organizace společné práce velitelství a štábů všech stupňů na základě přesné sladěných a dokonale promyšlených

plánů [grafikonů]. Dobře zplánovaná, pravidelná práce a široké využití formalizované dokumentace umožňují na štábních nácvicích výrazně snížit dobu, potřebnou na rozpracování dokumentů, bez újmy na jejich kvalitě, kromě toho snížit i zatíženost spojovacích prostředků.

Při organizaci nácviků je nutné vycházet především z reálné úrovně připravenosti cvičících a z jejich zkušeností při plnění funkčních povinností. Ve všech případech je ovšem nutné vyčlenit na první nácviky, jejichž cílem je rozpracovat bojové dokumenty, tolik času, kolik je potřebné na jejich úplné a kvalitní zpracování. V dalším, po získání praktických zkušeností a nácviků důstojníky může se doba zkracovat až do stanovených časových norem.

Zkušenosti svědčí o tom, že ke zvýšení intenzity přípravy značně obměněného složení orgánů velení zároveň se štábními nácviky v každém měsíci je možné organizovat, zpravidla před zahájením cvičení, **doplňkové nebo dílčí nácviky**. Na nich si důstojníci štábů zdokonalují určité návyky při plnění svých povinností. Jejich hlavním cílem je naučit pracovníky štábů kvalifikovaně zpracovávat dokumenty, připravovat v době, stanovené grafikonem práce, výpočty s využitím prostředků automatizace a mechanizace.

Závěrečným obdobím v procesu přípravy důstojníků štábů je jejich účast na **velitelsko-štábních cvičeních**, které jsou neefektivnější formou zdokonalování znalostí a praktických návyků vojenských kádřů. Jak ovšem dokazují zkušenosti, lepších výsledků je možné dosáhnout na velitelsko-štábních cvičeních se značkovými vojsky a na operačně taktických cvičeních. V jejich průběhu se většinou vytvářejí potřebné podmínky k rychlému získávání znalostí a návyků pracovníků štábů při organizování bojové činnosti a nepřetržitého velení vojskům v operaci (boji).

Ke zdokonalování znalostí důstojníků všech kategorií, zejména však důstojníků štábů, mají velký význam centrálně rozpracované programy. Z hlediska požadavků hlavních výcvikových dokumentů musí stanovit jak rozsah vševojskových znalostí, které musí znát důstojníci všech druhů vojsk, tak i konkrétní specifické, které jsou důležité pro přípravu důstojníků určitého profilu a různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. **Neméně důležitý význam při řešení této otázky má také zpracování nových učebnic různých odborností, na základě bohatých zkušeností z Velké vlastenecké války a lokálních válek poslední doby i výsledků vojenské teorie a praxe.** Učebnice a učební pomůcky by měly být u vojsk ve dvou kategoriích: obecné pro všechny velitelské, politické a inženýrsko-technické kádře a speciální pro každou z těchto kategorií z hlediska různých specialistů podle druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, speciálních vojsk, pro velitele, důstojníky štábů atd.

Neméně důležitý význam v odborné přípravě má zdokonalování, rozšiřování a neustálé obnovování výcvikové materiálně technické základny a zavádění nových technických prostředků výcviku. V tomto případě je možné postupovat dvěma hlavními směry. První — vybudování a vybavení soudobých učeben a druhý — intenzivní využívání a zdokonalování existující polní výcvikové základny.

K efektivnější a kvalitnější přípravě důstojníků štábů různých kategorií, ke zvýšení jejich znalostí je možné vybudovat na jednom výcvikovém středisku okruhu nebo u štábu např. speciální učebny: politické práce, operační, průzkumné, mobilizační, speciální a operačně týlové přípravy, dále učebny bojového použití druhů ozbrojených sil, druhů vojsk (sil), speciálních vojsk atd.

Např. učebny operační přípravy, vybavené nejnovějšími technickými prostředky výuky a názornými pomůckami, umožňují zdokonalovat znalosti důstojníků v metodice zpracování cvičení, štábních nácviků, skupinových zaměstnání a letuček. Učebny mohou být využívány na přednášky, promítání výcvikových filmů, skupinová zaměstnání, letučky a jiná opatření operační přípravy. Učebny mohou také sloužit k intenzivnímu nácviku

kům s cílem zvyšování praktických návyků při přípravě potřebných výpočtů, zpracování bojových dokumentů, a při velení vojskům s použitím spojovacích prostředků v situaci, která maximálně odpovídá bojovým podmínkám. Velkým přínosem jsou učebny operační přípravy, které mají elektrifikované panely vybudované tak, aby bylo možné rychle měnit situaci v závislosti na tematické a kategorií cvičících.

Charakteristické pro tyto panely je to, že situace (plány, grafické zobrazení, textová část) může být rozsvícena celá najednou nebo dílčí podle povelů z řídicího pultu. Většinou je viditelná jen mapa nebo čisté bílé pozadí. To umožňuje soustředit pozornost cvičících zejména na ty materiály, o kterých mluví řídicí zaměstnání. Každý panel musí mít samostatné ovládání, které umožňuje názornit potřebnou situaci (materiál) a její posloupnost podle připraveného programu.

Kromě těchto panelů může být učebna vybavena dále technickými prostředky výuky, jako jsou např. automatické promítací přístroje, které umožňují promítat filmy nebo diapozitivy bez vypnutí osvětlení, videomagnetofony s televizní kamerou, diaprojektor atd. Pro názornost se promítají dva diapozitivy najednou. S jejich využitím je možné např. porovnávat vlastní zbraně a bojovou techniku se zbraněmi a bojovou technikou pravděpodobného nepřítele. Promítání diapozitivů je účelné doprovázet zvukovým podbarvením. Učebna může být kromě toho vybavena, mechanicky se pohybující tabulí, elektronickým vyhodnocovačem (kontrolním zařízením) a dalšími přístroji.

Praxe potvrzuje, že vybavenost učeben různými soudobými technickými prostředky výcviku napomáhá kvalitnějšímu vedení zaměstnání, která jsou zajímavější a efektivnější.

Velkým přínosem, včetně přípravy důstojníků štábů svazů (svazků) na velitelsko-štábní, štábní cvičení i na cvičení s vojsky jsou zaměstnání na spojovacím cvičišti, které je vybudované jako spojovací uzel místa velení. Na těchto nácvicích získávají důstojníci praxe ve velení vojskům s použitím organických spojovacích prostředků.

Nezbytnou podmínkou stálého růstu odborného mistrovství důstojníků štábů je **zvyšování úrovně jejich metodických znalostí, dovedností a návyků při přípravě a vedení zaměstnání a cvičení.**

Jedním ze způsobů zdokonalování velitelské přípravy je **zvyšování osobní zodpovědnosti a zainteresovanosti důstojníků na kvalitě vlastní přípravy.** Zodpovědný vztah k přípravě je nutné nejen vychovávat, ale také podporovat patřičnými odměnami.

K tomu mohou napomáhat různé způsoby: mimořádné povýšení, objektivní a hluboké zhodnocení, zařazení na vyšší funkci atd. Každý důstojník si musí být vědom toho, že před zápisem do seznamu kandidátů jak k povýšení v hodnosti, tak k zařazení do vyšší funkce, musí složit zkoušky a že jeho povýšení není myslitelné bez stálého zvyšování úrovně odborné připravenosti. Současně musí jasně chápat, že velitelská příprava není samoučelné opatření, ale prostředek řešení hlavního úkolu — dalšího zlepšování činnosti svazu, svazku, orgánu velení.

Zvýšení osobní odpovědnosti a zainteresovanosti důstojníka za vlastní odbornou přípravu bude napomáhat i stálé vyjádření jeho výsledků v přípravě v určitých dokumentech. K tomu je potřebné vypracovat jednotná kritéria zhodnocení znalostí. Toto hodnocení umožní objektivněji posuzovat kvality důstojníka, růst jeho znalostí a návyků a reálnou schopnost zastávat jednotlivé funkce.

Významnou úlohu v přípravě důstojníků štábů může mít dále zvyšování třidnosti, organizace socialistického soutěžení, studium zobecňování a zavádění pokrokových zkušeností do praxe jejich přípravy.

z kapitalistických armád

VÁLEČNĚ EKONOMICKÉ TEORIE

Článek obsahuje dva příspěvky pracovníků katedry politické ekonomie a válečné ekonomiky VPA KG, které spolu tematicky souvisejí. První má obecnější charakter, druhý se věnuje dílčímu problému kritiky buržoazní válečné ekonomické teorie.

Kapitán

doc. PhDr. Jan Šelšovský, CSc.

podplukovník Ing. Jaroslav Adamík, CSc.

Válečně ekonomická teorie — součást globální strategie imperialismu

Ve snaze zvrátit historicky nevyhnutelné revoluční přeměny a zastavit proces uvolňování přešly nejreakčnější kruhy imperialismu k záměrnému zosilování mezinárodní situace. Ve stupňování zbrojení, ve válečné ekonomických přípravách států Severoatlantického paktu, stejně jako v politické a ideologické přípravě války, sehrává důležitou úlohu buržoazní válečné ekonomická věda.

Buržoazní válečná ekonomika — teorie ekonomického zabezpečování přípravy a vedení války — jako vědní disciplína vznikla v epoše imperialismu, v předvečer a v průběhu první světové války, kdy se zhroutily všechny tradiční představy o úloze ekonomiky ve válce. Celý vývoj buržoazní válečné ekonomiky svědčí o neustále vzrůstajícím významu této disciplíny v rámci buržoazní vědy i buržoazní ideologie. Objektivním základem této skutečnosti je imperialismu vlastní tendence k militarismu a válkám. Na pozadí imperialistické agresivity se totiž vytváří potřeba a společenská objednávka na poznávání, ale i „vědeckou“ obhajobu přípravy a vedení válek.

I když již před první světovou válkou vznikla celá řada prací, které se zabývaly ekonomickými otázkami přípravy a vedení války, za nejvýznamnější buržoazní válečné ekonomické dílo tohoto období je považována kniha A. C. Pigoua „Politická ekonomie války“, která vyšla v roce 1921. Tento autor, který patřil k tehdy převládajícímu neoklasickému směru buržoazní ekonomické vědy, požadoval, aby se zkoumáním politické ekonomie rozšířilo i na období války. Nová část politické ekonomie má podle tohoto anglického ekonoma analyzovat vztahy mezi válkou a ekonomikou. A. C. Pigou, jako typický obhájce zájmů velkoburžoazie, maskoval třídní podstatu vojenské ekonomiky kapitalismu a vyzdvihoval „všenárodní“ cíle války.

Další vývoj buržoazního válečné ekonomického myšlení v třicátých a čtyřicátých letech zásadním způsobem ovlivnilo ekonomické učení J. M. Keynesa. Ten spojuje růst vojenské výroby a státních vojenských výdajů s řešením ekonomických a sociálních protikladů kapitalismu, ba přímo označuje militarizaci ekonomiky za hlavní metodu jejich odstranění či zmírnění. Většina současných válečné ekonomických koncepcí a apologetických teorií militarizace ekonomiky vychází z jeho učení.

V Německu, kde se v tomto období ekonomická věda jen teprve rozvíjela, měla rozhodující vliv na válečné ekonomické myšlení především tzv. historická škola. Německý fašistický směr válečné ekonomiky ovládala zvláště idea všezahrnující přípravy národního hospodářství na válku, převod značné části ekonomiky na válečné koleje již v době míru.

Mezi první a druhou světovou válkou se tak buržoazní válečná ekonomika v podstatě rozvíjela po dvou hlavních liniích. V anglosaských zemích je rozpracovávala keynesovská škola, v Německu fašističtí ekonomové. Základní rozdíl obou škol vyplýval z rozdílnosti politických a ekonomických zájmů finančního kapitálu fašistického Německa angloamerického bloku. Třídní podstata však byla stejná. V obou případech šlo o upevnění moci monopolů a o narůstání vojenského státně monopolistického řízení ekonomiky. Mezi dvěma světovými válkami vykrystalizovala i tendence vyčlenit válečnou ekonomiku jako samostatný vyučovací předmět.

Významným mezníkem vývoje buržoazní válečné ekonomiky byla druhá světová válka. Její ukončení je počátkem prudkého rozmachu buržoazního válečného ekonomického myšlení, které si našlo cestu do škol i vládních institucí a postupně se sta-

lo **organickou součástí globální strategie státně monopolistického kapitalismu**. Tvorbě však nejen ekonomickou stránku teorie i praxe politickostrategického přístupu soudobého finančního kapitálu, zvláště amerického, nýbrž se stalo i nedílnou součástí oficiální přípravy a vzdělávání vládnoucích elit buržoazní společnosti, součástí formování buržoazního světového názoru.

Válečná ekonomika se vyučuje nejen na vojenských vysokých školách, včetně akademie NATO v Římě, ale i na řadě civilních univerzit. V anglosaských zemích pod názvem ekonomika obrany, v západoevropských zemích většinou jako vojenská ekonomika. Největší vklad k rozvoji buržoazní válečné ekonomiky ovšem přinesly specializované vojensko-civilní vědeckovýzkumné instituce zvláště ve Spojených státech, jako je např. Institut pro analýzu problémů obrany, Hudsonův institut, RAND Corporation apod. Ne náhodou se v posledně jmenované instituci zrodila kniha Ch. J. Hitcha a R. N. Mc Keana „Ekonomika obrany v nukleárním věku“, která vyšla v několika vydáních a je považována za základní moderní dílo buržoazní válečné ekonomické teorie po druhé světové válce. Ne náhodou také oba tyto specialisté přímo pracovali v Kennedyho administrativě a podíleli se na vypracování systému programování válečné ekonomických příprav, který byl postupně uplatněn nejen v USA, ale i v dalších zemích NATO.

O tom, jaký význam přikládají vládnoucí kruhy zemí Severoatlantického paktu válečné ekonomice, svědčí i ta skutečnost, že k teoretickým otázkám ekonomického zabezpečování vojenské síly imperialismu se pořádají různé konference a sympozia. Např. v roce 1976 se na Velitelské akademii bundeswehru v Hamburku konalo sympozium „Základní otázky válečné ekonomiky“, jehož se zúčastnilo značné množství teoretiků i specialistů z praxe nejen z celé NSR, ale i z dalších států NATO.

Buržoazní válečná ekonomika jako subčást globálních teoretickostrategických koncepcí imperialismu plní z nejobecnějšího pohledu dvě základní funkce. V **prakticko-poznávací funkci** teoreticky zdůvodňuje a doporučuje příslušné nástroje pro hospodářskou politiku státně monopolistického kapitalismu v oblasti ekonomického zabezpečování agresivních příprav imperialismu na válku proti socialistickým zemím a národně osvobozenkému hnutí. V **ideologicko-apologetické funkci** se především zaměřuje na obhajobu militarizace ekonomiky a válečné ekonomických příprav vcelku prostřednictvím různých politickoekonomických teoretických konstrukcí. Tím vý-

razně vstupuje do struktury soudobé buržoazní ideologie.

Buržoazní válečně ekonomická věda od svého vzniku až po současnost v podstatě vytvořila a vytvořila nějaký ucelený teoretický systém, nýbrž představuje **heterogenní soubor rozličných teorií a koncepcí**. Jejimi charakteristickými rysy je nevědecký a metafyzický přístup, absolutizace určité stránky a jevu, nereálné závěry, které vedou k avanturismu válek. Jejimi představiteli přitom nejsou jen buržoazní ekonomové, ale i celá řada významných buržoazních vojenských odborníků a politiků.

Z hlediska politickoideologického je možné členit buržoazní válečnou ekonomiku na liberální a reakční teorie, z hlediska historicko-teritoriálního na angloamerický (anglosaský) a západoevropský (německý fašistický) směr, z hlediska přístupu na politickoekonomický a vojenskoekonomický směr, z aspektu teoretického zázemí pak na historicko-sociální a abstraktně logický směr buržoazní ekonomické vědy (v rámci abstraktního proudu podle jeho základních větví na neoklasický a keynesiánský proud). Současná oficiální válečně ekonomická teorie, v níž vedoucí místo zaujímají američtí váleční ekonomové, však ekleticky čerpá v podstatě ze všech směrů a proudů. Přitom se prohlašuje její reakční charakter, zvláště antikomunismus a antisovětlismus a stále více vyslovené otevřená antihumánnost.

Při sledování historické genese buržoazního válečně ekonomického myšlení je patrné, že se vyvíjelo v závislosti na:

- změnách v charakteru války,
- historické tendenci ke stále těsnějšímu vztahu mezi válkou a ekonomikou,
- vývoji prostředků vedení ozbrojeného zápasu,
- vývoji vojenskopolitických a vojenskostrategických koncepcí a doktrín,
- vývoji buržoazní ekonomické vědy,
- změnách v poměru sil ve světě mezi socialismem a kapitalismem i uvnitř kapitalistické soustavy.

Buržoazní válečná ekonomika vždy byla nezbytnou součástí buržoazní vědy a ideologie. Dnes je však buržoazní literatura přímo přesytna úvahami o úloze a významu zbrojení, o ekonomických aspektech přípravy na válku. Zaměřenost na tuto oblast není vůbec náhodná. Odráží rostoucí potíže ekonomického i politického vývoje kapitalismu, především selhání politiky státně monopolistického regulování ekonomiky vybudované na keynesovských základech a krachu reformistické koncepce „státu blahobyti“. Nástup neokonzervatis-

mu v USA, Velké Británii a v dalších kapitalistických zemích, který se výrazně orientuje na vojenskou sílu, na politiku stupňování válečně ekonomických příprav, je vyjádřením ztráty víry buržoazní ideologie v úspěch v mírovém soutěžení se světem socialismu v podmínkách uvolňování mezinárodního napětí.

Stále více se však stává zřejmým, že v důsledku změněného poměru sil ve světě mezi kapitalismem a socialismem, se orientace na zbrojení, na cestu ozbrojené likvidace socialismu dostává do slepé uličky. Tato skutečnost se odráží nejen v nereálnosti buržoazních vojenskostrategických koncepcí, ale i **v krizi buržoazní válečně ekonomické teorie**.

Tato krize buržoazní válečné ekonomiky je dále násobena neúspěchem vojenskohospodářské politiky státně monopolistického kapitalismu, zaměřeného na stimulující funkci militarizace ekonomiky. Ukazuje se, že militarizace hospodářství a zvyšování vojenských rozpočtů vede k nebylé inflaci, k růstu nezaměstnanosti, ke zpomalení ekonomického růstu. Tzn., že její účinek je právě opačný, než předpokládali buržoazní ekonomové.

Přes existující krizi buržoazního válečně ekonomického myšlení — anebo právě proto — kladou dnes, více než kdy jindy v minulosti, představitelé vojenskoprůmyslového komplexu USA důraz na válečně ekonomickou teorii, jejíž úlohou je „vědecky“ zdůvodňovat světovému míru nebezpečný avanturismus vládnoucí elity Spojených států. Buržoazní válečná ekonomika se rovněž podílí na fabrikaci nové podoby dávno překonaných klisů buržoazní propagandy, jako je tzv. „sovětská válečná hrozba“, „komunistické nebezpečí svobodnému světu“ apod., kterých se využívá v manipulaci s veřejností kapitalistického světa. Také dnes je proto aktuální Leninovo varování: „Je možné, že hlavním prostředkem, jímž jsou masy zatahovány do války, jsou právě ta sofismata, jimiž operuje buržoazní tisk.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33, SNPL, Praha 1955, s. 446.)

Z toho důvodu se dnes zvyšuje význam a nezastupitelné místo socialistické válečně ekonomické teorie při kritice a boji s buržoazními válečně ekonomickými názory a koncepcemi. Jejím úlohou je odhalovat třídní podstatu, avanturismus a antihumánnost současných buržoazních válečně ekonomických teorií a objasňovat z marxisticko-leninských pozic ekonomické otázky války a míru, jednoty budování a obrany socialismu, poukazovat na mírovou alternativu světového vývoje, jak je ztělesněna v mírovém programu XXVI. sjezdu KSSS.

K matematizaci buržoazních válečně ekonomických teorií

Neustále se zostřující třídní boj mezi imperialismem a socialismem vyzdvihuje do popředí také tu součást buržoazní ideologie, která je reprezentována buržoazními válečně ekonomickými teoriemi.

Antihumánní buržoazní válečné ekonomické teorie, které obhajují militarismus, nevznikly najednou. Prodělaly určitý vývoj, který je poznamenán hlubokými sociálními otřesy kapitalismu. Jejich potřeba je diktována především politickými a ekonomickými zájmy buržoazie. Snahy o násilné působení na socialistické a další pokrokové země, boj za znovurozdělení světa, ziskové zájmy vojenskoprůmyslových monopolů, to vše vyvolává nutnost teorií, které se snaží zdůvodnit opodstatněnost militarizace kapitalistické ekonomiky a další ekonomické aspekty příprav na agresivní válku.

Příprava a vedení soudobých imperialistických válek vyžaduje odpovídající řízení a organizaci kapitalistické zbrojní výroby. Potřeba takového řízení, které reaguje na stále vyšší nároky na fungování této výroby, podmiňuje i vznik teoretických zobecnění. Tato okolnost vysvětluje existenci buržoazních válečně ekonomických teorií, jejichž důležitou součástí jsou matematické metody a modely. Přístupy buržoazních teoretiků k modelování válečně ekonomických jevů a procesů jsou budovány na základě buržoazního ekonomicko-matematického myšlení a buržoazní ekonomie vůbec.

Pro buržoazní válečné ekonomy je charakteristická značná různorodost myšlenek a teorií. Z množství různých teorií zejména v období po druhé světové válce se formuje řada buržoazních válečně ekonomických koncepcí, v nichž se buržoazní teoretici snaží využívat matematického modelování válečně ekonomických jevů a procesů.

Z velkého počtu teoretiků, kteří patří mezi představitelé snah o vytvoření vojenskoekonomických modelů v rámci buržoazní společenské vědy je možné uvést například L. F. Richardsona, K. Bouldinga, W. Baumola, Ch. J. Hitcha, R. N. Mc Keana, A. Rapoporta, O. Morgensterna. Při určitém zobecnění je možné do těchto koncepcí zahrnout přístupy všech buržoazních teoretiků, kteří k přípravě různých rozhodovacích činností ve vojenskoekonomické oblasti aplikují matematické metody a modely.

První takové uplatnění metod a modelů v ucelené podobě vešlo ve známost už ve druhé světové válce jako Operational Research, resp. Operations Research (operační výzkum). Předmětem operačního výzkumu tehdy byly hlavně otázky zasazení nových technologií a zbraní, na něž tehdejší vojenská teorie i praxe nedokázala dát žádnou odpověď. Klasickým příkladem pro to byly takové činnosti, jako taktika protiponorkového boje ze vzduchu a použití radiolokátoru. Po válce se těžiště využití matematických metod a modelů přeneslo od problémů optimalizace použití technologií a zbraňových systémů k problematice jejich vývoje, výroby a nákupu a později také k problémům globálnějšího charakteru, jako jsou problémy buržoazní vojenskohospodářské politiky a agresivní strategie. Do popředí tedy vystupují hlediska vytváření nových zbraňových systémů ve srovnání s prostředky, které mají kapitalistické státy k dispozici.

V této souvislosti se často hovoří o Systems Engineering (systémové technice), Systems Analysis (systémové analýze) a o Policy Analysis (politické analýze). Přestože v různé literatuře není přesně vymezení těchto pojmů jednotné, společným charakteristickým znakem zejména u prvních dvou disciplín je evidentní snaha buržoazních teoretiků o modelování různých jevů a procesů, válečně ekonomické jevy a procesy nevylučuje.

Je zřejmé, že využití metod modelování vůbec v oblasti vojenství je daleko starší než operační výzkum a systémová analýza. Jak uvádí buržoazní teoretik F. J. Mc Hugh v publikaci „Fundamentals of War Gaming“ (Základy válečné hry) je modelování v podobě válečných her známo přibližně čtyři tisíce let. Hrou, kterou v roce 1824 vyvinul pruský poručík dělostřelectva von Reisswitz, vstoupilo modelování také do výcviku štábních důstojníků a na počátku tohoto století i do operačních příprav velitelského sboru imperialistických armád. Operační výzkum a požadavky systémové analýzy však objevil pro modelování nový matematický aparát, k jehož širšímu využití v buržoazní válečně ekonomické teorii a praxi byly vývojem výpočetní techniky vytvořeny technické předpoklady.

Smyslem stručného pohledu na snahy buržoazních teoretiků o modelování váleč-

ně ekonomických jevů a procesů je především kriticky poukázat na jejich nevědecká teoreticko-metodologická východiska, která v konečném důsledku znemožňují skutečně vědecky zkoumat reálné válečné ekonomické jevy a procesy pomocí exaktních matematických prostředků.

Splnit tento náročný cíl z marxisticko-leninských pozic je možné jen na základě dialektickomaterialistické metody a z ní vyplývajícího konkrétního historického přístupu. Princip třídnosti a stranickosti, který je nutné při kritice snah buržoazních teoretiků o modelování válečné ekonomických jevů a procesů uplatňovat, nevylučuje objektivnost pohledu, protože vyjadřuje zájmy a potřeby dalšího progresivního rozvoje společnosti, který je dnes nerozlučně spjat se socialistickou a komunistickou perspektivou lidstva.

V této souvislosti formuloval jasně základní cíle marxistické kritiky V. I. Lenin ve svém díle „Materialismus a empiriokriticismus“. V první řadě zdůraznil, že buržoazní ekonomové, kteří se snaží shrnout v podobě „obecné teorie politické ekonomie“ výsledky svých zkoumání, vystupují vždy pouze jako „učení lokajl třídy kapitalistů“. Úlohu marxistů vidí Lenin v tom, „...aby si dovedli osvojit a přepracovat výsledky, k nimž tito „lokajl“ dospěli, a aby uměli odříznout jejich reakční tendenci, aby uměli vést svou linii a bit se proti celé linii nám nepřátelských sil a tříd“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 14, Praha, SNPL 1958, s. 361–362.)

Analogicky se slovy V. I. Lenina je nutné k pochopení nedostatků buržoazních válečné ekonomických teorií, které se zabývají modelováním válečné ekonomických jevů a procesů, znát také vývoj buržoazního ekonomicko-matematického myšlení a buržoazní ekonomie vůbec. Proces vývoje základních směrů, škol a tendencí buržoazní ekonomie, který je v současnosti charakterizován jejich úpadkem a krizí buržoazního ekonomického myšlení, rozhodující měrou poznamenává i přístupy buržoazních teoretiků k modelování ekonomických jevů a procesů. To má přímý i zprostředkovaný vliv na snahy buržoazních válečných ekonomů o matematické modelování.

Skutečná podstata současné krize buržoazního ekonomicko-matematického myšlení spočívá v tom, že neexistuje a nemůže existovat žádná metoda, žádný model nebo jejich soubor, který by ukázal státní monopolistickému zřízení, jak odstranit prohlubující se rozpory současného kapitalismu a vyřešit jeho velké sociální a ekonomické problémy. Aplikace jakých-

koli matematických prostředků v hospodářské politice kapitalistických zemí jak na mikro, tak především na makroúrovni, nemůže odstranit živelný charakter vývoje kapitalistické ekonomiky.

S těmito objektivními problémy kapitalistického výrobního způsobu se potýkají i buržoazní teoretici, kteří se zabývají otázkami modelování válečné ekonomických jevů a procesů. V tomto smyslu jejich teorie v sobě odrážejí neutěšený stav buržoazního ekonomicko-matematického myšlení. Vedle společných znaků však mají jejich snahy o modelování i své zvláštnosti. Tyto zvláštnosti vyplývají jednak z poválečných tendencí k výrazné militarizaci kapitalistické ekonomiky, jednak ze zkrácených představ o sociálních a vojenskopolitických důsledcích vědeckotechnického pokroku a s ním spojené revoluce ve vojenství.

Bez nároků na úplnost je možné blíže charakterizovat některé základní rysy, z nichž jasně vyplývá nevědecký, mnohdy vysloveně reakční charakter těchto snah.

Jedním z nejcharakterističtějších rysů snah buržoazních teoretiků o modelování válečné ekonomických jevů a procesů je metodologický pozitivismus. Je to důsledkem toho, že jejich přístup je přímo poplatný filozofickým, teoretickým a metodologickým zdrojům, z nichž vycházejí modelové konstrukce. Jsou to především vulgární neoklasická ekonomie a novopozitivismus at už v podobě logického pozitivismu, logického empirismu, nebo ještě novějších obměn pozitivistického způsobu myšlení, jako je operacionismus a fyzikalismus.

Logicko-pozitivistický přístup k budování válečné ekonomických modelů vede k tomu, že se buržoazní teoretici dopouštějí zejména těchto deformací:

- nadhodnocují a izolují gnozeologickou problematiku v procesu výstavby válečné ekonomických modelů,

- snaží se zlepšit, „zvědčtit“ své modely tím, že do nich neadekvátně integrují výsledky a hypotézy logického pozitivismu, sémantiky, moderní matematiky; přitom vědomě ignorují světónázorové a metodologické aspekty jejich významu,

- místo komplexního, celostního přístupu, dialektické logiky používají výhradně jen formální logiky, izolovaně aplikují moderní metody, které se uplatnily v jiných vědních oborech (zejména v přírodních vědách), a mezi něž patří různé logické a matematické kalkuly, symbolické jazyky atd.; ty se tedy vyznačují nedialektičností,

- v procesu překladu reálných válečných ekonomických jevů a procesů do symbo-

lických jazyků postupují tzv. „krátkou cestou“, používají nevědeckého způsobu zjednodušování a abstrakce, abstrahují od podstatných základních souvislostí a všímají si povrchových aspektů,

— místo posuzování komplexních válečně ekonomických otázek, které souvisejí se společenskou reprodukcí, soustřeďují se buržoazní teoretici na dílčí technicko-bilanční rozbor, o výsledky těchto analýz opírají své modely, z nichž potom nepřipustně dedukují dalekosáhlé závěry při vysvětlování reálných válečně ekonomických jevů a procesů, tzn., že zase krátkou cestou přenášejí neadekvátně získané poznatky na obsažnou válečně ekonomickou realitu,

— zanedbávají hlediska celkových souvislostí společenské reprodukce, zejména abstrahují od konkrétního charakteru vládnoucích výrobních vztahů, tzn., že nahrazují komplexní přístup jedinečným, zvláštním přístupem,

— zanedbávají jednotu logického a historického, dokonce přímo redukují nebo ruší historické ve prospěch logického,

— v neposlední řadě otevřeně vystupují proti marxistické zásadě jednoty logiky, dialektiky a teorie poznání a proti zásadě jednoty předmětu a metody.

Z těchto deformací je zřejmé, že buržoazní válečně ekonomické teorie, které využívají modelování válečně ekonomických jevů a procesů, mají charakteristické nedostatky velmi podobné teoretickým a metodologickým nedostatkům širokého proudu současných buržoazních economic-

ko-matematických teorií, neberou-li v úvahu některé příspěvky k matematické (formálně axiomatické) teorii. Těmto teoriím je nutné vytknout především absolutizaci jejich abstraktně axiomatického charakteru, přílišnou abstraktnost a odtrženost modelů od reálných společenskoeconomických procesů, nerespektování antagonistických rozporů kapitalismu. Buržoazní válečně ekonomické teorie, které využívají modelování válečně ekonomických jevů a procesů, jsou obsahově teoreticky i metodologicky nesprávné a neodpovídají realitám současného třídně rozděleného světa ani situaci v samotných kapitalistických zemích.

Důsledkem nevědeckého, logicko-pozitivistického přístupu buržoazních teoretiků k modelování válečně ekonomických jevů a procesů v těchto teoriích je, že jejich modely jsou samoúčelné konstrukce, odtržené od válečně ekonomické reality, mají idealistický charakter. Využívání nových matematických metod a modelů, moderní výpočetní techniky jim nemůže pomoci při vypracování ucelené vědecké teorie ekonomického zabezpečení války. Analýza ekonomického a válečně ekonomického potenciálu kapitalistických zemí pomocí matematického modelování a zkoumání jejich úlohy v soudobé válce odhaluje buržoazním teoretikům současně neřešitelné rozpory kapitalistického výrobního způsobu, ukazuje na klamnou představu o kvantitativní síle kapitalismu, která se stává problematickou v důsledku její sociální nestability.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Франтишек Кнотек

К проблематике постоянного повышения качества подготовки и воспитания войск 3

Автор статьи, исходя из итогов XVI съезда КПЧ, разбирает главные задачи и целый ряд конкретных мероприятий направленных на повышение эффективности и качества подготовки войск и их воспитательного процесса. Он уделяет особое внимание подготовке командирских кадров.

Подполковник Антонин Стоян, кандидат философских наук

Военная деятельность и ее предполагаемые изменения 8

Автор рассматривает влияния, которые воздействуют на образование концепции подготовки военных кадров. Он исходит из предполагаемых соотношений военных действий с научно-техническим прогрессом и в заключении разбирает влияния действующие на подготовку военных кадров и на структуру военных профессий офицеров и прапорщиков.

Полковник Адольф Грегр, кандидат философских наук, доцент

Место социологического анализа в опознавательной деятельности партии 13

Автор рассматривает возможности повышения опознавательной роли партии в ЧНА, особенно социологического анализа. При этом он исходит из итогов научно-исследовательской деятельности проводимой в Военно-политической академии им. К. Готвальда. В конце статьи автор обобщает некоторый опыт из указанной области.

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент

Роль объективных условий и субъективного фактора в войне и в вооруженной борьбе 17

Автор разбирает войну и вооруженную борьбу, как сложное и взаимное воздействие, влияние и обусловливание между объективными условиями на одной стороне, а также субъективными факторами на другой стороне.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент

Стратегическая операция на континентальном театре военных действий 21

Автор статьи, исходя из опыта Великой Отечественной войны, объясняет содержание стратегической операции, ее возможные этапы с точки зрения применения средств поражения, разделение операции по задачам, а также ее размах. Далее он разбирает организацию и ведение стратегической операции, роль основных видов Вооруженных Сил, а также формы их стратегических действий.

Полковник Лубомир Фрайбург, кандидат военных наук, доцент
подполковник Зденек Ржезач

Передвижение общевойсковой армии маршем с предвидением встречного сражения 31

Авторы статьи разбирают некоторые особенности организации и проведения марша на большие расстояния с предвидением встречного сражения. Они обращают внимание на построение войск на марше, задачи отдельных эшелонов, работу командующего и его штаба, а также на некоторые вопросы управления войсками.

Генерал-майор Зденек Яшек

К передвижению войск маршем на большие расстояния 38

Автор статьи, исходя из опыта учений разбирает некоторые вопросы руководства войсками на марше, обязанности командиров и штабов при его подготовке и проведении, организацию материального и особенно технического обеспечения передвигающихся войск.

Полковник Милош Штепанек, кандидат военных наук, доцент	
Роль разведывательного обеспечения операции	43
Автор статьи на основе изменений характера вооруженной борьбы, оснащения войск новыми видами оружия и боевой техники, разбирает роль, цели и задачи разведывательного обеспечения операции, с точки зрения влияния научно-технической революции на указанную область.	
Подполковник Вацлав Выборны	
Инженерное обеспечение передвижения войск маршем	46
Автор разбирает главные задачи инженерного обеспечения передвижения войск маршем, обращая особое внимание на обеспечение в районе войскового тыла, обеспечение вторых эшелонов, а также на организацию и содержание взаимодействия штабов инженерных войск со штабами тылов. Кроме этого, автор рассматривает возможное содержание протоколов о передаче дорог и мостов.	
Полковник Милан Дорчак	
Химическое обеспечение войск армии маршем	52
Автор статьи разбирает специфические вопросы химического обеспечения передвижения войск общевойсковой армии маршем на большие расстояния. Он обращает внимание на принципы указанного вида обеспечения в ходе выдвигания войск, в районе дневки, а также в исходном положении для наступления.	
Полковник Ян Гевера, кандидат военных наук	
Тыловое обеспечение ввода в сражение второго эшелона общевойсковой армии	57
Автор статьи разбирает важнейшие принципы тылового обеспечения ввода в сражение второго эшелона общевойсковой армии, обращая особое внимание на обеспечение ГСМ, а также на подвоз боеприпасов.	
Полковник Мирослав Гладик	
Комендантская служба при передвижении войск маршем	60
Автор статьи разбирает организацию комендантской службы, как элемент управления войсками на марше. Он обращает внимание на особенности этой службы при передвижении войск маршем из глубины территории страны, защиту от оружия массового поражения, а также на вопросы взаимодействия.	
Полковник Богумил Бочкаш	
Медико-санитарное обеспечение передвижения войск маршем	64
Автор статьи разбирает важнейшую проблематику обеспечения передвижения войск маршем, обращая внимание на лечебно-эвакуационные мероприятия, организацию медико-санитарных этапов, а также на санитарно-эпидемиологическое обеспечение.	
Полковник Отакар Дзурилла	
Обеспечение продовольствием войск передвигающихся маршем	67
Автор статьи разбирает организацию продовольственного обеспечения войск, передвигающихся маршем на большие расстояния. Он особенно подчеркивает формы и способы выдачи теплой пищи и хлеба в ходе совершения марша.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
Перегруппировка войск и задачи их маршевой подготовки	69
Совершенствование профессиональной подготовки офицеров штабов	75
ИНФОРМАЦИИ	
К военно-экономической теории	81
Статья содержит две работы из военно-экономической области офицеров кафедры политической экономики и военной экономики Военно-политической академии им. К. Готвальда.	